

2. Establecer relacións entre as crenzas e os principios éticos e morais das relixións que o alumno coñece.

3. Recoñece-las semellanzas e diferencias que existen entre as crenzas relixiosas e opcións morais propias e as que presentan as distintas relixións que o alumno coñece.

4. Identifica-la orixe relixiosa dalgunhas actuacións ou feitos sociais, ou dalgunhas manifestacións da cultura e a arte.

5. Recoñecer nas manifestacións das diferentes relixións as constantes que caracterizan todo feito relixioso.

ANEXO II

Horario escolar correspondente ás ensinanzas comúns para a educación primaria

	Horas
Para o primeiro ciclo:	
Ciencias, xeografía e historia	175
Educación artística	105
Educación física	140
Lingua castelá	350
Lingua estranxeira	35
Matemáticas	175
Sociedade, cultura e relixión	105
Total	1.085
Para cada un dos outros dous ciclos:	
Ciencias, xeografía e historia	170
Educación artística	105
Educación física	105
Lingua castelá	275
Lingua estranxeira	170
Matemáticas	170
Sociedade, cultura e relixión	105
Total	1.100

De acordo co establecido no artigo 8.2 da Lei orgánica 10/2002, do 23 de decembro, de calidade da educación, as comunidades autónomas que teñan, xunto coa lingua castelá, outra lingua oficial disporán para a organización das ensinanzas desa lingua do 10 por cento do horario escolar total que deriva deste anexo. En todo caso, o horario escolar correspondente ás ensinanzas comúns da lingua castelá será, como mínimo, de 275 horas para cada un dos ciclos.

13180 *CORRECCIÓN de erros do Real decreto 827/2003, do 27 de xuño, polo que se establece o calendario de aplicación da nova ordenación do sistema educativo, establecida pola Lei orgánica 10/2002, do 23 de decembro, de calidade da educación.* («BOE» 157, do 2-7-2003.)

Advertidos erros no Real decreto 827/2003, do 27 de xuño, polo que se establece o calendario de aplicación

da nova ordenación do sistema educativo, establecida pola Lei orgánica 10/2002, do 23 de decembro, de calidade da educación, publicado no «Boletín Oficial del Estado», suplemento número en lingua galega, do de 2003, procédese a efectua-las oportunas rectificacións:

Na páxina , columna, debe intercalarse unha disposición transitoria primeira entre a disposición adicional terceira e a disposición transitoria única coa redacción seguinte:

«Disposición transitoria primeira. *Ensinanzas de relixión.*

Durante os cursos académicos 2003-2004, 2004-2005 e 2005-2006, e mentres non sexan substituídas pola área ou disciplina de sociedade, cultura e relixión, as ensinanzas de relixión e mailas actividades de estudo alternativas reguladas no Real decreto 2438/1994, do 16 de decembro, manterán para os alumnos que as cursen os efectos académicos previstos no citado real decreto.»

Na mesma páxina, a actual disposición transitoria única convértese en disposición transitoria segunda.

13284 *REAL DECRETO 831/2003, do 27 de xuño, polo que se establece a ordenación xeral e as ensinanzas comúns da educación secundaria obrigatoria.* («BOE» 158, do 3-7-2003.)

Segundo establece a Lei orgánica 10/2002, do 23 de decembro, de calidade da educación, no seu artigo 8.2, correspóndelle ó Goberno fixa-las ensinanzas comúns, que son os elementos básicos do currículo, en canto ós contidos, obxectivos e criterios de avaliación. A fixación destas ensinanzas é, en todo caso e pola súa propia natureza, competencia exclusiva do Estado, de acordo co previsto pola Lei orgánica 8/1985, do 3 de xullo, reguladora do dereito á educación, na súa disposición adicional primeira.2.c), e a teor da disposición derradeira terceira.2 da Lei orgánica 10/2002, do 23 de decembro, de calidade da educación.

A finalidade destas ensinanzas comúns, e razón de ser da competencia que lle corresponde en exclusiva ó Estado para fixalas, é, tal como así mesmo se expresa no artigo 8.2 da referida Lei orgánica 10/2002, do 23 de decembro, de calidade da educación, garantir unha formación común a tódolos alumnos dentro do sistema educativo español e a igual validez dos títulos correspondentes.

Para asegura-lo logro desta finalidade, as ensinanzas comúns deberán quedar incluídas, no seus propios termos, no currículo que cada unha das administracións educativas estableza para o seu respectivo territorio e á súa impartición deberá dedicarse, en todo caso, de acordo co determinado pola propia Lei orgánica 10/2002, do 23 de decembro, de calidade da educación, no seu artigo 8.2, o 55 por cento dos horarios escolares nas comunidades autónomas que teñan, xunto coa cas-

telá, outra lingua propia cooficial, e o 65 por cento no caso daquelas que non a teñan.

A estas esixencias, impostas pola propia finalidade das ensinanzas comúns, obedece a fixación que dos contidos, obxectivos, criterios de avaliación e horarios das correspondentes á etapa de educación secundaria obrigatoria se leva a cabo neste real decreto.

Por outra parte, os termos en que se establecen estas ensinanzas permiten atender ás innovacións dos seus contidos cos medios e instrumentos pedagóxicos e didácticos de que xa dispoñen os centros e os propios alumnos, con independencia dos axustes ou adaptacións que os profesores consideren oportuno realizar, e sen prexuízo, en todo caso, da facultade que corresponde ás administracións educativas de acordo co previsto no último inciso do punto 4 da disposición adicional terceira da Lei orgánica 10/2002, do 23 de decembro, de calidade da educación.

Neste real decreto establécense medidas orientadas a atender-las diversas aptitudes, expectativas e intereses dos alumnos, co fin de promover, de conformidade co principio de calidade, o máximo desenvolvemento das capacidades de cada un deles. Así, establécense distintas opcións que, a través de itinerarios, poidan ofrece-las fórmulas educativas que mellor se adecúen ás expectativas e intereses dos alumnos, sen que en ningún caso a opción exercida teña carácter irreversible.

Con esta mesma finalidade, os programas de iniciación profesional, establecidos neste real decreto, concíbense como unha alternativa presidida polos principios da máxima inclusividade e a adecuada flexibilidade do sistema educativo e orientada, primordialmente, a aqueles alumnos con dificultades no proceso de formación escolar, de modo que os que os cursen con aproveitamento poidan conciliar cualificación profesional e competencias básicas de carácter xeral, mediante unha adaptación dos contidos, dos ritmos e da organización escolar. Este novo tratamento educativo, ó conducir ó título de graduado en educación secundaria obrigatoria, permitirá reduci-las actuais cifras de abandono do sistema e abrialle a un maior número de alumnos tódalas oportunidades de formación e cualificación que ofrece o sistema regrado postobrigatorio, así como o acceso, con maiores garantías, á vida laboral.

As ensinanzas de sociedade, cultura e relixión, correspondentes ás opcións confesional e non confesional, desenvolveranse con estricto respecto á Constitución española. Os obxectivos e contidos xerais establécense neste real decreto sen prexuízo da competencia correspondente para a elaboración do currículo da opción confesional.

No proceso de elaboración deste real decreto foron consultadas as comunidades autónomas e emitiron informe o Consello Escolar do Estado e o Ministerio de Administracións Públicas.

Na súa virtude, por proposta da ministra de Educación, Cultura e Deporte, de acordo co Consello de Estado e logo de deliberación do Consello de Ministros na súa reunión do día 27 de xuño de 2003,

DISP O Ñ O :

Artigo 1. *Principios xerais.*

1. A educación secundaria obrigatoria constitúe a primeira etapa da educación secundaria e comprenderá catro anos académicos, que se cursarán ordinariamente entre os 12 e os 16 anos de idade.

Os alumnos poderán acceder ó primeiro curso no ano natural en que cumbran 12 anos.

2. Non obstante, os alumnos terán dereito a permanecer escolarizados en réxime ordinario ata o curso académico completo en que cumbran os 18 anos de idade, sempre que o equipo de avaliación considere que, de acordo coas súas actitudes e intereses, poidan obte-lo título de graduado en educación secundaria obrigatoria.

3. Os alumnos maiores de 16 anos que, sen finalizaren a etapa, non puideran continuar escolarizados nun centro educativo en réxime ordinario poderán finalizar os seus estudos a través das ensinanzas para adultos.

Artigo 2. *Finalidades.*

As finalidades da educación secundaria obrigatoria son: transmitir ós alumnos os elementos básicos da cultura, especialmente nos seus aspectos científico, tecnolóxico e humanístico; afianzar neles hábitos de estudio e traballo que favorezan a aprendizaxe autónoma e o desenvolvemento das súas capacidades; formalos para que asuman os seus deberes e exerzan os seus dereitos como cidadáns responsables, e preparamos para a súa incorporación a estudos posteriores e para a súa inserción laboral coas debidas garantías.

Artigo 3. *Elementos básicos do currículo.*

1. No anexo I deste real decreto especificanse, para as diferentes materias da educación secundaria obrigatoria, os elementos básicos do currículo, ós que se refire o artigo 8 da Lei orgánica 10/2002, do 23 de decembro, de calidade da educación, que constitúen as ensinanzas comúns.

2. No anexo II deste real decreto establécense, para as diferentes materias desta etapa, o horario escolar correspondente ás ensinanzas comúns, de conformidade co disposto no mencionado artigo.

3. No anexo III deste real decreto establécense as ensinanzas comúns e o horario correspondente a estas ensinanzas dos programas de iniciación profesional.

Artigo 4. *Currículo da Administración educativa.*

1. As administracións educativas establecerán o currículo da educación secundaria obrigatoria, que deberá incluír, nos seus propios termos, as ensinanzas comúns fixadas neste real decreto.

2. Ós contidos das ensinanzas comúns correspóndelles, en todo caso, o 55 por cento dos horarios escolares nas comunidades autónomas que teñan, xunto coa castelá, outra lingua propia cooficial, e o 65 por cento no caso daquelas que non a teñan.

Artigo 5. *Obxectivos.*

Os alumnos deberán alcanzar ó longo da educación secundaria obrigatoria as seguintes capacidades:

a) Asumir responsablemente os seus deberes e exercer-las os seus dereitos no respecto ós demais, practicala tolerancia e a solidariedade entre as persoas e exercitarse no diálogo afianzando os valores comúns dunha sociedade participativa e democrática.

b) Desenvolver e consolidar hábitos de estudio e disciplina, como condición necesaria para unha realización eficaz das tarefas da aprendizaxe, e como medio para o desenvolvemento persoal.

c) Desenvolver destrezas básicas na utilización das fontes de información para adquirir, con sentido crítico, novos coñecementos.

d) Afianza-lo sentido do traballo en equipo e valora-las perspectivas, experiencias e formas de pensar dos demais.

e) Comprender e expresar con corrección textos e mensaxes complexos, oralmente e por escrito, na lingua castelá e, se é o caso, tamén na lingua cooficial da comunidade autónoma, e iniciarse na lectura, o coñecemento e o estudo da literatura.

f) Concibi-lo coñecemento científico como un saber integrado, que se estrutura en distintas disciplinas, matemáticas e científicas, e coñecer e aplica-los métodos para identifica-los problemas nos diversos campos do coñecemento e da experiencia, para a súa resolución e para a toma de decisións.

g) Desenvolve-la competencia comunicativa para comprender e expresarse nunha ou máis linguas estranxeiras de maneira apropiada, co fin de facilita-lo acceso a outras culturas.

h) Adquirir unha preparación básica no campo das tecnoloxías, fundamentalmente mediante a adquisición das destrezas relacionadas coas tecnoloxías da información e das comunicacións, co fin de usalas no proceso de aprendizaxe, para encontrar, analizar, intercambiar e presenta-la información e o coñecemento adquiridos.

i) Consolida-lo espírito emprendedor desenvolvendo actitudes de confianza nun mesmo, o sentido crítico, a iniciativa persoal e a capacidade para planificar, tomar decisións e asumir responsabilidades.

j) Coñece-los aspectos básicos da cultura e a historia e respecta-lo patrimonio artístico e cultural; coñece-la diversidade de culturas e sociedades, co fin de podelas valorar criticamente, e desenvolver actitudes de respecto pola cultura propia e pola dos demais.

k) Apreciar, gozar e respecta-la creación artística; identificar e analizar criticamente as mensaxes explícitas e implícitas que contén a linguaxe das distintas manifestacións artísticas.

l) Coñece-lo funcionamento do propio corpo, para afianza-los hábitos de coidado e saúde corporais e incorpora-la práctica do deporte, para favorece-lo desenvolvemento no persoal e no social.

m) Coñece-lo contorno social e cultural, desde unha perspectiva ampla; valorar e gozar do medio natural, contribuíndo á súa conservación e mellora.

Artigo 6. *Materias.*

1. De acordo co establecido no artigo 23 da Lei orgánica 10/2002, do 23 de decembro, de calidade da educación, na educación secundaria obrigatoria impartiranse as seguintes materias:

- a) Bioloxía e xeoloxía.
- b) Ciencias da natureza.
- c) Cultura clásica.
- d) Educación física.
- e) Educación plástica.
- f) Ética.
- g) Física e química.
- h) Xeografía e historia.
- i) Latín.
- j) Lingua castelá e literatura.
- k) Lingua oficial propia e literatura da comunidade autónoma, se é o caso.
- l) Linguas estranxeiras.
- m) Matemáticas.

n) Música.

ñ) Tecnoloxía.

o) Sociedade, cultura e relixión.

2. A comprensión lectora e a capacidade de expresarse correctamente en público serán desenvolvidas en tódalas materias da etapa. As administracións educativas promoverán as medidas necesarias para que nas distintas materias se desenvolvan actividades que estimulen o interese e o hábito da lectura e da expresión oral.

3. Nos cursos terceiro e cuarto, as matemáticas organizaranse en dúas opcións de diferente contido. Do mesmo modo se organizará a física e química no cuarto curso.

4. Ademais das materias mencionadas no punto 1, o currículo comprenderá materias optativas. Correspóndelles ás administracións educativas a regulación da oferta destas materias, así como o número delas que os alumnos deben cursar. En todo caso, entre as materias optativas, os centros ofrecerán obrigatoriamente unha segunda lingua estranxeira en cada curso da etapa.

5. Nos cursos terceiro e cuarto, as administracións educativas poderán tamén ofrecer como materias optativas calquera das materias específicas dos itinerarios establecidos neste real decreto.

Artigo 7. *Ordenación.*

1. No primeiro curso impartiranse as seguintes materias: ciencias da natureza; educación física; educación plástica; xeografía e historia; lingua castelá e literatura; se é o caso, tamén lingua e literatura da correspondente comunidade autónoma; lingua estranxeira; matemáticas; tecnoloxía; sociedade, cultura e relixión.

2. No segundo curso impartiranse as seguintes materias: ciencias da natureza; educación física; xeografía e historia; lingua castelá e literatura; se é o caso, tamén lingua e literatura da correspondente comunidade autónoma; lingua estranxeira; matemáticas; música; tecnoloxía; sociedade, cultura e relixión.

Artigo 8. *Medidas de reforzo e apoio.*

1. Coa finalidade de facilitar que tódolos alumnos alcancen os obxectivos desta etapa, as administracións educativas establecerán nos cursos primeiro e segundo medidas de reforzo educativo, dirixidas ós alumnos que presenten dificultades xeneralizadas de aprendizaxe nos aspectos básicos e instrumentais do currículo. Estas medidas deben permiti-la recuperación dos coñecementos básicos, así como o desenvolvemento dos hábitos de traballo e estudo.

2. As medidas de reforzo serán promovidas polo equipo de avaliación, no marco que establezan as administracións educativas. A aplicación individual das medidas revisarase periodicamente e, en todo caso, ó finaliza-lo curso académico.

3. As administracións educativas poderán ofrecer outras medidas de apoio, no marco establecido nos artigos 9 e 10, para que os alumnos alcancen os obxectivos da etapa e a obtención do título de graduado en educación secundaria obrigatoria.

4. As administracións educativas dotarán dos apoios precisos ós alumnos con necesidades educativas específicas para que poidan alcanza-los obxectivos establecidos con carácter xeral.

Artigo 9. *Itinerarios.*

1. De conformidade co establecido no artigo 26 da Lei orgánica 10/2002, do 23 de decembro, de calidade

da educación, nos cursos terceiro e cuarto as ensinanzas organizaranse en materias comúns e en materias específicas que constituirán os seguintes itinerarios formativos: no terceiro curso, o itinerario tecnolóxico e o itinerario científico-humanístico, e no cuarto curso, o itinerario tecnolóxico, o itinerario científico e o itinerario humanístico.

2. No terceiro curso, as materias comúns ós dous itinerarios serán as seguintes: bioloxía e xeoloxía; cultura clásica; educación física; xeografía e historia; lingua castelá e literatura; se é o caso, tamén lingua e literatura da correspondente comunidade autónoma; lingua estranxeira; sociedade, cultura e relixión.

Serán materias específicas de cada itinerario as seguintes:

Itinerario tecnolóxico	Itinerario científico-humanístico
Matemáticas A	Matemáticas B.
Tecnoloxía	Física e química.
Educación plástica	Música.

3. O cuarto curso denominarase curso para a orientación académica e profesional postobligatoria. Terá carácter preparatorio para os estudos postobligatorios e para a incorporación á vida laboral. Neste curso, as materias comúns ós tres itinerarios serán as seguintes: educación física; ética; xeografía e historia; lingua castelá e literatura; se é o caso, tamén lingua e literatura da correspondente comunidade autónoma; lingua estranxeira; sociedade, cultura e relixión.

Serán materias específicas de cada itinerario as seguintes:

Itinerario tecnolóxico	Itinerario científico	Itinerario humanístico
Matemáticas A ...	Matemáticas B ..	Matemáticas B/A.
Tecnoloxía	Física e química B.	Latín.
3. ^a materia	3. ^a materia	3. ^a materia.

A terceira materia será determinada por cada Administración educativa de entre as seguintes: educación plástica; música; bioloxía e xeoloxía; física e química A; tecnoloxía, sempre que nun itinerario non se cursen dúas versións diferentes da mesma materia.

4. De acordo co previsto no artigo 26.3 da Lei orgánica 10/2002, do 23 de decembro, de calidade da educación, a elección de itinerario realizada nun curso non condicionará a do seguinte.

5. O Goberno, logo de informe das comunidades autónomas, poderá establecer novos itinerarios e modifica-los establecidos neste real decreto.

Artigo 10. *Programas de iniciación profesional.*

1. Mediante os programas de iniciación profesional os alumnos tamén poderán obter o título de graduado en educación secundaria obrigatoria.

2. Os programas de iniciación profesional estarán destinados ós alumnos de 16 anos que desexen incorporarse a eles e que, a xuízo do equipo de avaliación, poidan obter por esta vía o título de graduado en educación secundaria obrigatoria. Tamén se incorporarán ós ditos programas os alumnos de 15 anos que, trala adecuada orientación educativa e profesional, non desexen cursar ningún dos itinerarios ofrecidos e aqueles alumnos ós que les sexa de aplicación o artigo 15.3.

3. Os programas de iniciación profesional teñen como finalidade fomentar nos alumnos as capacidades necesarias que lles permitan continuar os seus estudos ou, se é o caso, a inserción laboral. Para iso, estes programas terán con carácter xeral os seguintes obxectivos:

- Adquirir as capacidades básicas da etapa.
- Desenvolve-las habilidades e destrezas necesarias para desempeñar un posto de traballo no que sexa necesaria unha cualificación básica nun campo profesional determinado.

Artigo 11. *Ordenación dos programas de iniciación profesional.*

1. Os programas de iniciación profesional terán unha duración de dous cursos académicos coa seguinte estrutura:

- Formación básica, integrada polos ámbitos de coñecemento: social e lingüístico; científico e matemático; lingua estranxeira; educación física e sociedade, cultura e relixión.
- Formación profesional específica, integrada por módulos profesionais asociados a unha cualificación do Catálogo nacional de cualificacións profesionais e que inclúe un período de formación en centros de traballo no segundo curso.

2. As administracións educativas aprobarán os programas de iniciación profesional, no ámbito das súas competencias, de acordo cos aspectos básicos fixados neste real decreto. Así mesmo, determinarán os centros nos que se impartan, en función das características, necesidades e intereses dos seus destinatarios, das condicións do contorno cultural, social e laboral e de factores de tipo organizativo.

3. As administracións públicas promoverán a participación doutras institucións e entidades para o desenvolvemento destes programas.

Artigo 12. *Efectos dos programas de iniciación profesional.*

1. A superación dun programa de iniciación profesional dará dereito á obtención do título de graduado en educación secundaria obrigatoria.

2. A superación total ou parcial dos módulos de carácter profesional integrados nos programas de iniciación profesional será acreditada conforme o establecido no artigo 8 da Lei orgánica 5/2002, do 19 de xuño, das cualificacións e da formación profesional. No caso da superación da totalidade dos módulos, a certificación outorgada producirá, ademais, os efectos académicos previstos, en relación coas probas de acceso ós ciclos formativos de grao medio, no artigo 38.3.a) da Lei orgánica 10/2002, do 23 de decembro, de calidade da educación.

Artigo 13. *Avaliación.*

1. A avaliación da aprendizaxe dos alumnos na educación secundaria obrigatoria será continua e diferenciada segundo as distintas materias, ámbitos e módulos do currículo.

2. Os profesores avaliarán os alumnos tendo en conta os obxectivos específicos e os coñecementos adquiridos en cada unha das materias, ámbitos e módulos, segundo os criterios de avaliación que se establezan no currículo para cada curso e concretados nas programacións didácticas.

3. Os profesores avaliarán, ademais das aprendizaxes dos alumnos, os procesos de ensino e a súa propia práctica docente en relación co logro dos obxectivos educativos do currículo.

Artigo 14. Elementos básicos dos documentos de avaliación.

O Ministerio de Educación, Cultura e Deporte, logo de informe das comunidades autónomas, determinará os elementos básicos dos documentos de avaliación, así como os requisitos formais derivados do proceso de avaliación que sexan precisos para garantir a mobilidade dos alumnos.

Artigo 15. Promoción.

1. Ó finalizar cada un dos cursos da etapa e como consecuencia do proceso de avaliación, o equipo de avaliación, integrado polo conxunto de profesores de cada grupo de alumnos e coordinado polo profesor titor do dito grupo, decidirá, de acordo co establecido nos puntos seguintes, sobre a promoción de cada alumno ó curso seguinte tendo en conta a súa madurez e posibilidades de recuperación e de progreso nos cursos posteriores.

2. Os alumnos poderán realizar unha proba extraordinaria das materias, ámbitos e módulos que non superasen, nas datas que determinen as administracións educativas. Unha vez realizada esta proba, cando o número de materias, ámbitos e módulos, se é o caso, non superadas sexa superior a dous, o alumno deberá permanecer outro ano no mesmo curso, debendo repetilo curso na súa totalidade.

3. Cada curso poderase repetir unha soa vez. Se, trala repetición, o alumno non cumpriese os requisitos para pasar ó curso seguinte, o equipo de avaliación, asesorado polo de orientación, e logo de consulta ós pais, decidirá segundo proceda e en función das necesidades dos alumnos a promoción a segundo curso con medidas de reforzo se o alumno estivese cursando primeiro; a un itinerario de terceiro ou a un programa de iniciación profesional, sempre que neste último caso o alumno tivese 15 anos feitos, se o alumno estivese cursando segundo, e a un itinerario de cuarto ou a un programa de iniciación profesional, se o alumno estivese cursando terceiro.

4. Os alumnos que promocionen con materias, ámbitos e módulos pendentes deberán recibir ensinanzas de recuperación nesas materias que faciliten a súa superación.

Artigo 16. Autonomía dos centros.

1. As administracións educativas fomentarán a autonomía pedagóxica e organizativa dos centros, favorecerán o traballo en equipo dos profesores e estimularán a súa actividade investigadora a partir da súa práctica docente.

Os centros docentes, dentro do marco xeral que establezan as administracións educativas, elaborarán o proxecto educativo no que se fixarán os obxectivos e as prioridades educativas, así como os procedementos de actuación. Para a elaboración do dito proxecto deberán ter en consideración as características do centro e do seu contorno escolar, así como as necesidades educativas dos alumnos.

2. Os centros docentes desenvolverán o currículo establecido polas administracións educativas mediante a elaboración de programacións didácticas nas que se terán en conta as necesidades e características dos alumnos.

3. Os órganos de coordinación didáctica dos centros docentes públicos terán autonomía para elixir os libros de texto e demais materiais curriculares que deban usarse en cada curso e en cada materia desta etapa educativa, sempre que se adapte ó currículo normativamente establecido.

4. Os centros docentes, en virtude da súa autonomía pedagóxica, e de acordo co procedemento que establezan as administracións educativas, que deberán garantir a ausencia de discriminación entre os alumnos, poderán ofrecer proxectos educativos que reforcen e amplíen determinados aspectos do currículo referidos ós ámbitos lingüísticos, humanístico, científico, tecnolóxico, artístico, deportivo e das tecnoloxías da información e da comunicación, de acordo co establecido no artigo 66 da Lei orgánica 10/2002, do 23 de decembro, de calidade da educación. Estes centros deberán incluír no seu proxecto educativo a información necesaria sobre a especialización correspondente co fin de orientar os alumnos e os seus pais.

5. Para poder desenvolver ó máximo as capacidades, a formación e as oportunidades de tódolos alumnos, os centros docentes poderán ampliar o currículo, o horario escolar e os días lectivos, respectando, en todo caso, o currículo e mailo calendario escolar establecidos polas administracións educativas.

Artigo 17. Tutoría e orientación.

1. A tutoría e a orientación educativa, académica e profesional terá especial consideración nesta etapa educativa.

2. Ó finalizalo segundo curso o equipo de avaliación, co asesoramento do equipo de orientación, emitirá un informe de orientación escolar para cada alumno, co fin de orientar as familias e os alumnos na elección dos itinerarios, dos programas de iniciación profesional ou do seu futuro académico e profesional.

3. Así mesmo, ó finalizalo cuarto curso ou un programa de iniciación profesional, emitirase un informe para orientar o alumno sobre o seu futuro académico e profesional, que terá carácter confidencial.

Artigo 18. Título de graduado en educación secundaria obrigatoria.

1. Os itinerarios formativos e os programas de iniciación profesional conducirán ó título de graduado en educación secundaria obrigatoria. Este título será único e nel constará a nota media da etapa.

2. Para a obtención do título de graduado en educación secundaria obrigatoria requirirase ter superadas tódalas materias cursadas nos catro anos da etapa, así como os ámbitos e módulos do programa de iniciación profesional, se é o caso.

3. Excepcionalmente, o equipo de avaliación, tendo en conta a madurez académica do alumno en relación cos obxectivos da etapa e as súas posibilidades de progreso, poderá propor para a obtención do título a aqueles alumnos que ó finalizalo cuarto curso teñan unha ou dúas materias non aprobadas, sempre que as dúas materias non sexan simultaneamente as instrumentais básicas de lingua castelá e literatura e matemáticas. Para estes efectos, terá a mesma consideración a lingua cooficial naquelas comunidades autónomas que, xunto á castelá, dispoñan dela.

No caso dos programas de iniciación profesional, poderase propor para a obtención do título a aqueles alumnos que ó finalizalo segundo curso teñan, como máximo, un ámbito e un módulo non superados.

4. O título de graduado en educación secundaria obrigatoria permitirá acceder ó bacharelato, á formación profesional de grao medio e ó mundo laboral.

5. Os alumnos que non obteñan o título de graduado en educación secundaria obrigatoria recibirán un certificado de escolaridade no que constarán os anos cursados. O Ministerio de Educación, Cultura e Deporte definirá os elementos básicos deste certificado.

Artigo 19. *Calendario escolar.*

1. O calendario escolar, que será fixado anualmente polas administracións educativas, comprenderá un mínimo de 175 días lectivos para a educación secundaria obrigatoria. Neste cómputo non se incluírán os días dedicados a probas extraordinarias.

2. En ningún caso o inicio do curso escolar se producirá antes do un de setembro nin o final das actividades lectivas despois do 30 de xuño de cada ano académico, salvo para o ensino de adultos e para o desenvolvemento da formación en centros de traballo, cando por razóns de estacionalidade da actividade das empresas así se esixa.

Disposición adicional primeira. *Sociedade, cultura e relixión.*

1. A materia de sociedade, cultura e relixión comprenderá dúas opcións de desenvolvemento: unha, de carácter confesional, acorde coa confesión pola que opten os pais ou, se é o caso, os alumnos, entre aquelas respecto do ensino das cales o Estado teña subscritos acordos; outra, de carácter non confesional. Ambas opcións serán de oferta obrigatoria polos centros, debendo elixilos alumnos unha delas.

2. O ensino confesional da relixión axustarase ó establecido no acordo sobre ensino e asuntos culturais subscrito entre a Santa Sé e o Estado español e, se é o caso, ó disposto naquéloutros subscritos, ou que se puidesen subscribir, con outras confesións relixiosas.

3. As ensinanzas comúns da opción non confesional están incluídas no anexo I. A determinación do currículo da opción confesional será competencia das correspondentes autoridades relixiosas. As decisións sobre utilización de libros de texto e materiais didácticos e, se é o caso, a súa supervisión e aprobación corresponden ás autoridades relixiosas respectivas, de conformidade co establecido nos acordos subscritos co Estado español.

4. O procedemento de elección da opción de desenvolvemento desta materia efectuarase de acordo co disposto no artigo 3.1 e no primeiro inciso do artigo 3.2 do Real decreto 2438/1994, do 16 de decembro, enténdéndose que as mencións dos citados preceptos a relixión e a actividades de estudio alternativas se referirán, respectivamente, ás opcións confesional e non confesional da área de sociedade, cultura e relixión.

Disposición adicional segunda. *Flexibilización da duración da etapa.*

1. De conformidade co disposto no artigo 43.3 da Lei orgánica 10/2002, do 23 de decembro, de calidade da educación, poderase reducir a duración da educación secundaria obrigatoria para aqueles alumnos que fosen identificados como superdotados intelctualmente, de acordo coas normas que estableza o Goberno, logo de consulta ás comunidades autónomas.

2. Excepcionalmente, poderáselles autorizar a permanencia na educación secundaria obrigatoria ata os 19 anos ós alumnos escolarizados en aulas de educación

especial en centros ordinarios, sempre que a xuízo do equipo de avaliación poidan conseguilo título de graduado en educación secundaria obrigatoria.

Disposición adicional terceira. *Incorporación á etapa de alumnos estranxeiros.*

1. A incorporación a calquera dos cursos que integran a educación secundaria obrigatoria de alumnos procedentes de sistemas educativos estranxeiros que estean en idade de escolarización obrigatoria realizarase tendo como referente a súa idade e a súa competencia curricular, mediante o procedemento que determine a Administración educativa.

2. As administracións educativas favorecerán a incorporación daqueles alumnos que descoñezan a lingua e cultura españolas, ou que presenten graves carencias en coñecementos básicos, mediante o desenvolvemento de programas específicos de aprendizaxe, establecidos no artigo 42 da Lei orgánica 10/2002, do 23 de decembro, de calidade da educación.

Estes programas serán aplicados á aprendizaxe tanto do castelán como das demais linguas cooficiais nas respectivas comunidades autónomas, de acordo cos seus estatutos.

3. Os alumnos maiores de 15 anos que presenten graves problemas de adaptación á educación secundaria obrigatoria poderanse incorporar ós programas de iniciación profesional.

4. Así mesmo, os alumnos estranxeiros que se incorporen ó sistema educativo con máis de 16 anos realizarán os seus estudos na modalidade das ensinanzas para a poboación adulta.

Disposición adicional cuarta. *Réxime de validacións.*

O Ministerio de Educación, Cultura e Deporte establecerá, con efectos para todo o Estado, as equivalencias entre as ensinanzas de réxime especial de música e danza, correspondentes ós ciclos primeiro e segundo do grao medio, e as ensinanzas de música e educación física da educación secundaria obrigatoria.

Disposición adicional quinta. *Avaliación xeral de diagnóstico.*

A partir do curso 2005-2006, conforme o disposto no artigo 30 da Lei orgánica 10/2002, do 23 de decembro, de calidade da educación, as administracións educativas, nos termos establecidos no artigo 97 da dita lei e logo de aprobación da normativa básica correspondente, realizarán na educación secundaria obrigatoria unha avaliación xeral de diagnóstico, que terá como finalidade comproba-lo grao de adquisición das competencias básicas previstas para esta etapa. Esta avaliación carecerá de efectos académicos e terá carácter informativo e orientador para os centros, o profesorado, as familias e os alumnos.

Disposición adicional sexta. *Adaptación para as persoas adultas.*

1. As administracións educativas poderán adaptar a educación secundaria obrigatoria nos seus aspectos metodolóxicos, organizativos e de promoción para que as persoas adultas poidan cursar esta etapa. A adaptación deberase axustar ós obxectivos, contidos e criterios de avaliación fixados con carácter xeral no currículo da educación secundaria obrigatoria da respectiva

Administración educativa. Para a obtención do título, estes alumnos deberán cumpri-los requisitos establecidos no artigo 18.

2. En virtude do establecido no artigo 53.3 da Lei orgánica 10/2002, do 23 de decembro, de calidade da educación, o Goberno establecerá as condicións básicas nas que as administracións educativas poderán organizar probas para que os adultos maiores de 18 anos de idade poidan obter directamente o título de graduado en educación secundaria obrigatoria.

Disposición adicional sétima. *Atribución de materias ás especialidades dos profesores.*

A materia de latín atribúese á especialidade de latín dos corpos de catedráticos e de profesores de ensino secundario. A materia de sociedade, cultura e relixión na súa opción non confesional poderá ser atribuída polas administracións educativas ós profesores que consideren con preparación académica idónea para a súa impartición. En todo caso, terán a consideración de tales os especialistas en xeografía e historia e en filosofía dos corpos de catedráticos e de profesores de ensino secundario.

Disposición transitoria primeira. *Módulos dos programas de iniciación profesional.*

A denominación e os contidos dos módulos dos programas de iniciación profesional gardarán relación cos dos ciclos formativos de grao medio da familia profesional correspondente. Unha vez establecido o Catálogo nacional das cualificacións profesionais indicado no artigo 7 da Lei orgánica 5/2002, das cualificacións e da formación profesional, os módulos quedarán asociados polo menos a unha cualificación das previstas no dito catálogo.

Disposición transitoria segunda. *Referencias a materias, ámbitos de coñecemento e módulos.*

As referencias a materias, ámbitos de coñecemento e módulos efectuadas nos artigos 13, 15 e 18 entenderanse feitas a áreas e materias en canto á aplicación no curso académico 2003-2004 da avaliación, promoción e requisitos para a obtención do título de graduado en educación secundaria obrigatoria, segundo o disposto na disposición adicional primeira do Real decreto 827/2003, do 27 de xuño, polo que se establece o calendario de aplicación da nova ordenación do sistema educativo, establecida na Lei orgánica 10/2002, do 23 de decembro, de calidade da educación.

Disposición derogatoria única. *Derrogación normativa.*

1. Na medida en que se vaia implantando a nova ordenación da educación secundaria obrigatoria establecida neste real decreto, de acordo co disposto no Real decreto 827/2003, do 27 de xuño, polo que se establece o calendario de aplicación da nova ordenación do sistema educativo, quedará sen efecto o contido do Real decreto 1007/1991, do 14 de xuño, modificado por Real decreto 3473/2000, do 29 de decembro, polo que se establecen as ensinanzas mínimas correspondentes á educación secundaria obrigatoria.

2. Quedan derogadas as demais normas de igual ou inferior rango en canto se opoñan ó establecido neste real decreto.

Disposición derradeira primeira. *Título competencial.*

Este real decreto, que se dicta ó abeiro do disposto no artigo 149.1.1.^a, 18.^a e 30.^a da Constitución española, a disposición adicional primeira.2 da Lei orgánica 8/1985, do 3 de xullo, reguladora do dereito á educación, e en virtude da habilitación que lle confire ó Goberno a Lei orgánica 10/2002, do 23 de decembro, de calidade da educación, nos artigos 8.2, 27.1, 29.3 e 31.2, ten carácter de norma básica.

Disposición derradeira segunda. *Desenvolvemento regulamentario.*

Correspóndelle ó ministro de Educación, Cultura e Deporte, sen prexuízo do que dispoñan as comunidades autónomas no ámbito das súas competencias, dictar cantas disposicións sexan precisas para o desenvolvemento e execución do disposto neste real decreto.

Disposición derradeira terceira. *Entrada en vigor.*

Este real decreto entrará en vigor o día seguinte ó da súa publicación no «Boletín Oficial del Estado».

Dado en Madrid o 27 de xuño de 2003.

JUAN CARLOS R.

A ministra de Educación, Cultura e Deporte,
PILAR DEL CASTILLO VERA

ANEXO 1

ELEMENTOS BÁSICOS DO CURRÍCULO DE EDUCACIÓN SECUNDARIA OBRIGATORIA

Educación secundaria obrigatoria

BIOLOXÍA E XEOLOXÍA

Introducción

As ciencias experimentais na sociedade actual constitúen unha área de coñecemento imprescindible para comprende-los avances tecnolóxicos que continuamente se están a producir e que pouco a pouco van transformando a nosa forma de vida.

Pero foi no eido das ciencias biolóxicas onde os logros conseguidos polos investigadores foron espectaculares, sobre todo en aspectos directamente relacionados coa saúde, o ambiente e os recursos tecnolóxicos aplicados á investigación científica. Por esta razón, os coñecementos científicos deben integrarse no currículo básico para que a súa formación integral estea debidamente compensada. Coñecendo os aspectos básicos de ámbolos campos, os alumnos terán posibilidade de elixir-lo seu futuro con expectativas de éxito.

Os coñecementos sobre bioloxía e xeoloxía adquiridos polo alumnado nos cursos primeiro e segundo desta etapa deben ser afianzados e ampliados durante os cursos terceiro e cuarto da educación secundaria obrigatoria, incorporando tamén actividades prácticas, propias da bioloxía e xeoloxía, enfocadas sempre á busca de explicacións científicas dos fenómenos observados.

Os contidos que se traballan nesta materia deben estar orientados á adquisición polo alumnado das bases propias da cultura científica, facendo especial énfase na unidade dos fenómenos que estruturan o mundo natural e nas leis que os rexen, obtendo con iso unha visión racional e global do noso contorno, coa que se poidan

aborda-los problemas actuais relacionados coa vida, a saúde, o medio e as aplicacións tecnolóxicas.

No currículo que se propón na materia de bioloxía e xeoloxía, nos dous últimos cursos desta etapa, elaborouse unha unidade curricular mantendo así unha aproximación de conxunto ó coñecemento dos fenómenos naturais, integrando conceptos e subliñando as relacións e conexións entre eles. Preténdese que o alumno descubra a existencia de marcos conceptuais e procedementos de indagación comúns ós diferentes ámbitos do saber científico.

Os contidos seleccionados nos dous cursos obedecen a unha orde crecente de complexidade e, por tanto, van asociados á madurez do alumnado ó que van destinados. Os procedementos que se introducen son aspectos da aprendizaxe estreitamente relacionados cos conceptos; entre eles débense incluí-la tecnoloxía da información e a comunicación e os medios audiovisuais como ferramentas de traballo. Tamén se considera preciso desenvolver-lo método científico no estudio da bioloxía e xeoloxía, así como das implicacións que del se infiren coa tecnoloxía e sociedade.

A bioloxía e a xeoloxía no terceiro curso introducen un núcleo referente ó coñecemento teórico e práctico da materia mineral e outro, máis amplo, de anatomía e fisioloxía humanas, relacionándoas cos modos de vida saudable. En cuarto abórdase con detalle a dinámica terrestre, facendo énfase no paradigma da tectónica global e afóndase en aspectos de citoloxía e ecoloxía; así mesmo introdúcese a xenética mendeliana e o estudio da ecoloxía e o ambiente.

No referente á metodoloxía os alumnos han de coñecer e utilizar algúns métodos habituais na actividade científica desenvolvida no proceso de investigación, e os profesores, tanto nas formulacións teóricas como nas actividades prácticas, deberán reforza-los aspectos do método científico correspondentes a cada contido.

A realización de actividades prácticas, adaptadas a cada nivel de ensinanza da etapa, porá o alumno fronte ó desenvolvemento real do método científico, proporcionaralle métodos de traballo en equipo, axudarao a enfrontarse coa problemática do quefacer científico e motivarao para o estudio. As actividades prácticas deben permitir a todo alumno afonda-la súa formación metodolóxica, desenvolvendo o dominio das súas habilidades experimentais e da observación. Esta formación é indispensable a tódolos mozos e mozas, calquera que vaia se-la súa orientación futura, pois terá que ser aplicada en tódolos campos do coñecemento, incluso nos que non son considerados habitualmente como científicos.

Por último, non hai que esquecer-la inclusión, na medida do posible, de todos aqueles aspectos que se relacionan cos grandes temas actuais que a ciencia está abordando, así como a utilización das metodoloxías específicas que as tecnoloxías da información e a comunicación poñen ó servizo de alumnos e profesores, ampliando os horizontes do coñecemento e facilitando a súa concreción na aula ou laboratorio.

Obxectivos

1. Iniciarse no coñecemento e aplicación do método científico.
2. Comprender e expresar mensaxes científicas utilizando a linguaxe oral e escrita con propiedade, así como interpretar diagramas, gráficas, táboas, expresións matemáticas sinxelas e outros modelos de representación.
3. Interpretar científicamente os principais fenómenos naturais, así como as súas posibles aplicacións tec-

nolóxicas, utilizando as leis e conceptos das ciencias da natureza.

4. Participar de maneira responsable na planificación e realización de actividades científicas.

5. Utilizar de forma autónoma diferentes fontes de información, incluídas as novas tecnoloxías da información e a comunicación, co fin de avalia-lo seu contido e adoptar actitudes persoais críticas sobre cuestións científicas e tecnolóxicas.

6. Adquirir coñecementos sobre o funcionamento do organismo humano para desenvolver e afianzar hábitos de coidado e saúde corporal.

7. Aplica-los coñecementos adquiridos nas ciencias da natureza para gozar do medio natural, valorándoo e participando na súa conservación e mellora.

8. Recoñecer e valora-las achegas da ciencia para a mellora das condicións de existencia dos seres humanos e aprecia-la importancia da formación científica.

9. Entende-lo coñecemento científico como algo integrado, que se compartimenta en distintas disciplinas para afondar nos diferentes aspectos da realidade.

Terceiro curso

Contidos

1. Rochas e minerais.

1. A materia mineral.—Características da materia mineral, materia cristalina e materia amorfa. Concepto de cristal. Cristalización. Os minerais. Propiedades físico-químicas e clasificación. As súas aplicacións e interese económico.

2. As rochas.—Clasificación xenética das rochas. O ciclo litolóxico. As rochas sedimentarias: a súa clasificación. As rochas metamórficas: a súa clasificación. As rochas magmáticas: a súa clasificación. Aplicacións de interese industrial e económico dos distintos tipos de rochas.

II. Anatomía e fisioloxía humana.

3. O home como animal pluricelular.—A célula, tecidos, órganos e aparellos. O concepto de organismo pluricelular. O concepto de saúde e o de enfermidade. Principais axentes causantes de enfermidades infecciosas. A loita contra as ditas enfermidades. Enfermidades non infecciosas. Causas, remedios e prevención. O transplante de órganos. Implicacións éticas e sociais.

4. Nutrición e saúde.—Concepto de nutrición. Dietas saudables e equilibradas. Prevención das enfermidades provocadas pola malnutrición. A conservación, manipulación e comercialización dos alimentos. As persoas e o consumo de alimentos. Os alimentos transxénicos.

5. Aparellos que interveñen na nutrición.—O aparello dixestivo. Hábitos saudables. Enfermidades máis frecuentes. O aparello respiratorio. Hábitos saudables. Enfermidades máis frecuentes. O aparello circulatorio. Hábitos saudables. Enfermidades máis frecuentes. O aparello excretor. Hábitos saudables. Enfermidades máis frecuentes.

6. Relación e coordinación.—O sistema nervioso. Conceptos básicos. Procesos dexenerativos do cerebro. Enfermidade de Alzheimer. Os receptores sensitivos. Os distintos niveis de integración nerviosa. Os efectores motores. O aparello locomotor. Os actos involuntarios. Os actos voluntarios. Factores que repercuten na saúde mental na sociedade actual. O sistema endócrino. O control interno do organismo. Glándulas e principais hormonas. O equilibrio hormonal. Enfermidades máis frecuentes.

7. A reprodución humana.—O aparello reprodutor. Funcionamento. O ciclo menstrual. Relación coa fecundidade. Fecundación, embarazo e parto. Métodos anti-conceptivos. Novas técnicas de reprodución e a súa valoración ética e social. Hábitos saudables de hixiene sexual. As enfermidades de transmisión sexual.

Criterios de avaliación

1. Defini-los conceptos de materia amorfa, materia cristalina, materia mineral e cristal.
2. Identifica-las principais rochas sedimentarias, magmáticas e metamórficas, relacionando a súa orixe coas súas estruturas e texturas.
3. Describi-la morfoloxía celular e explica-lo funcionamento dos orgánulos máis importantes.
4. Describi-los órganos e aparellos humanos implicados nas funcións vitais, e establecer relacións entre estas e os hábitos de hixiene e saúde.
5. Explica-los procesos fundamentais da dixestión e asimilación dos alimentos e xustificar, a partir deles, os hábitos alimenticios saudables, independentes de prácticas consumistas inadecuadas.
6. Explica-la misión integradora do sistema nervioso ante diferentes estímulos, describi-lo seu funcionamento, enumerar algúns factores que o alteran e reflexionar sobre a importancia de hábitos de vida saudable.
7. Explica-la importancia integradora do sistema endócrino, coñecendo as causas das súas alteracións máis frecuentes, e valora-la importancia do equilibrio entre tódolos órganos do corpo humano.
8. Localiza-los principais ósos e músculos que integran o aparello locomotor.
9. Describi-los aspectos básicos do aparello reprodutor, diferenciando entre sexualidade e reprodución. Coñece-los métodos de control da reprodución e os métodos de prevención das enfermidades de transmisión sexual.
10. Elaborar correctamente informes sinxelos das actividades prácticas realizadas.

Cuarto curso

Contidos

I. A dinámica da Terra.

1. O modelado do relevo terrestre.—Concepto de relevo. Axentes e procesos externos: meteorización, erosión, transporte e sedimentación. Factores externos do modelado do relevo: litolóxicos, estruturais, dinámicos, climáticos e antrópicos. O modelado litoral. O modelado kárstico. Os sistemas morfoclimáticos. Clasificación. Os sistemas morfoclimáticos de zonas temperadas e de zonas desérticas.
2. Tectónica de placas.—Distribución xeográfica de terremotos e volcáns. Wegener e a deriva continental. A expansión do fondo oceánico. As placas litosféricas. Bordos de placa. Probas da tectónica de placas.
3. Fenómenos xeolóxicos asociados ó movemento das placas.—Os terremotos. O plano de Benioff. Vulcanismo terrestre. As dorsais oceánicas. As fosas submarinas. A subducción. A formación de cordilleiras. As estruturas tectónicas: pregamentos, fallas e mantos de corremento.
4. A historia da Terra.—Orixe da Terra. O tempo xeolóxico. Historia xeolóxica da Terra: as eras xeolóxicas. Os fósiles como indicadores.

II. Xenética e evolución.

5. Xenética.—Reprodución celular. Mitose e meiose. Reprodución e herdanza. As leis de Mendel. Aproximación ó concepto de xene. Estudio dalgunhas enfer-

midades hereditarias. Aspectos preventivos: diagnóstico prenatal. Manipulación xenética: aplicacións máis importantes.

6. Evolución.—A orixe da vida. Principais teorías. A evolución: mecanismos e probas.

III. Ecoloxía e ambiente.

7. Os seres vivos e o ambiente.—O ambiente e os seus tipos. Conceptos de especie, poboacións e comunidades. As adaptacións ós diferentes medios. Ecosistemas terrestres e acuáticos.

8. Dinámica de ecosistemas.—O fluxo da enerxía nun ecosistema. O ciclo da materia. Principais ciclos bioxeoquímicos. Cambios naturais nos ecosistemas. Cambios producidos polo home. Impactos ambientais. A súa prevención.

Criterios de avaliación

1. Recoñecer na natureza, ou mediante fotos e diagramas, indicadores de procesos de erosión, transporte e sedimentación no relevo, indicando o axente causante.
2. Explica-las principais manifestacións da dinámica interna da Terra (sismos, volcáns, cordilleiras, pregamentos e fallas) á luz da tectónica global.
3. Realizar mapas mundiais e zonais nos que se indique a situación das placas litosféricas e os fenómenos máis importantes asociados ó seu movemento.
4. Indica-las diversas unidades temporais da historia da Terra, e explica-la importancia dos fósiles como testemuños estratigráficos e paleobióticos.
5. Describi-la reprodución celular, sinalando as diferenzas principais entre meiose e mitose, así como a finalidade de ambas.
6. Resolver problemas sinxelos de transmisión de caracteres hereditarios, incluíndo os relacionados con enfermidades no home, aplicando os coñecementos das leis de Mendel.
7. Expor razoadamente algúns datos sobre os que se apoia a teoría da evolución, así como as controversias científicas e relixiosas que suscitou esta teoría.
8. Identificar nun ecosistema os factores desencadeantes de desequilibrios e establecer estratexias para restablece-lo seu equilibrio.
9. Analizar algunhas actuacións humanas sobre diferentes ecosistemas e expo-las actuacións individuais, colectivas e administrativas para evita-la deterioración do ambiente.

Educación secundaria obrigatoria

LINGUA CASTELÁ E LITERATURA

Introducción

A linguaxe constitúe unha actividade humana complexa que asegura dúas funcións básicas: a de comunicación e a de representación, mediante as cales, á súa vez, cabe regula-la conducta propia e a allea. Son funcións, por outra parte, que non se exclúen entre si, senón que aparecen de forma interrelacionada na actividade lingüística. A educación e a aprendizaxe nesta materia deberán atender a esa múltiple funcionalidade da lingua, nas súas funcións tanto de comunicación e de representación, como de regulación do comportamento alleo e propio. Ten que incluír tamén unha iniciación ó texto literario como manifestación da dimensión estética da lingua.

Os seres humanos comunícanse entre si a través de diferentes medios e sistemas: os xestos, a música, as representacións plásticas, os símbolos numéricos e gráficos. A linguaxe verbal, medio universal de comunica-

ción, permite recibir e transmitir informacións de diversa índole e influír sobre as outras persoas coas que interactuamos, regulando e orientando a súa actividade, ó mesmo tempo que elas influen sobre nós e poden regular e orientar a nosa propia actividade. A comunicación é, por conseguinte, unha función esencial da linguaxe no intercambio social.

O obxectivo básico da ensinanza da lingua e da literatura na educación secundaria obrigatoria ten que ser que os alumnos progresen no dominio do emprego do idioma con precisión e riqueza nos aspectos do seu uso oral, escrito e, tamén, na lectura. No transcurso da educación secundaria obrigatoria a didáctica estará dirixida a afianzar estas competencias, con especial fincapé na expresión escrita, o dominio da cal aínda é limitado. Trátase nesta etapa de enriquecer a linguaxe, oral e escrita, no dobre proceso de comprensión e de expresión, e de avanzar na educación literaria.

O alumno é o protagonista activo no proceso de comunicación lingüística na súa dobre dimensión: de recepción e de creación. O desenvolvemento da súa capacidade lingüística depende en gran medida do intercambio comunicativo cos compañeiros e co profesor no marco escolar. En tódalas materias se aprende lingua ó realiza-las aprendizaxes específicas. O dominio do discurso adecuado ás situacións de aprendizaxe é unha responsabilidade da escola nas diferentes materias, xa que desde todas elas se ha de colaborar ó desenvolvemento da capacidade de utiliza-la linguaxe como instrumento de representación e de coñecemento. En particular, tódalas materias lingüísticas que buscan o desenvolvemento e mellora da capacidade de comprensión e expresión deben participar dun marco de referencia común e duns criterios didácticos coherentes e que respecten a especificidade de cada disciplina.

Nesta etapa, como en educación primaria, é necesario partir dos usos reais da lingua que utilizan os alumnos. O contorno lingüístico no que viven, xunto cos factores culturais e socioeconómicos que o determinan, trae consigo importantes diferenzas na competencia e usos lingüísticos dos mozos. É preciso asumir-la súa bagaxe lingüística e partir dela para suxerir e propiciar patróns lingüísticos que amplíen as posibilidades de comunicación. Neste enriquecemento o uso da lingua por parte do profesor e o emprego dos textos utilizados deben desempeñar unha función modélica para lograr unha mellor competencia lingüística.

En todo caso, os alumnos deberán ser capaces de apreciar-las diferentes variedades lingüísticas, tanto as existentes entre as distintas linguas, como as que se encontran diariamente no uso cotián. Tamén, e sobre todo, o alumno ten que valorar-las restantes linguas constitucionais. Neste sentido, a educación deberá favorecer-lo coñecemento e a valoración positiva da realidade plurilingüe e pluricultural de España.

O dominio da lingua falada é unha condición previa para dominar-la lingua escrita. As deficiencias na primeira acaban reflectíndose na segunda. En calquera caso, linguaxe oral e linguaxe escrita apóianse mutuamente, o que obriga a formula-lo seu ensino e aprendizaxe, como xa foi tradición occidental, en estreita relación.

Como resultado das aprendizaxes do nivel anterior, ó comezo da educación secundaria obrigatoria, os alumnos deberán dominar-las relacións entre sons, fonemas e grafías. Trátase dun conxunto de relacións das cales debe consolidarse o coñecemento nesta etapa, en estreita dependencia da función comunicativa da lingua e en relación cos dous eixes fundamentais de comprensión e de expresión. O ensino da escritura deberá afirmar e desenvolver-las elementos de selección, anticipación, planificación e estruturación das mensaxes, elementos que, presentes tamén nas creacións orais, adquiren

importancia considerable nas creacións escritas, nas que é posible ler e rerec innumerables veces, e igualmente é posible revisar un texto e modificalo antes de o dar por terminado.

O dominio da lingua escrita débelle permitir ós alumnos descubrir-las posibilidades que ofrece a lectura, e a escritura, como fontes de pracer e de fantasía, de información e de saber. Os textos escritos, sobre todo os literarios, ofrecen especiais posibilidades de gozo, tanto na súa lectura e comprensión, como na súa creación. Os alumnos deben ser capaces de facer un uso persoal da palabra escrita, como dos usos orais, explorando as súas propias posibilidades e tratando de expresarse con precisión e riqueza de recursos lingüísticos.

Aprender lingua supón o coñecemento dos principios gramaticais básicos entendidos como coñecementos sistemáticos das clases de palabras, das combinacións posibles entre elas e das relacións destas expresións cos significados. Existen, pois, no ensino da lingua nesta etapa uns coñecementos fundamentais: relacións entre sons e grafías, principios gramaticais básicos que rexen a norma panhispánica, e a análise dos problemas léxicos máis importantes. Estes aplícanse á observación das principais funcións lingüísticas e ós textos de natureza prototípica nun dobre proceso de estudio e de creación. Acompañan estes módulos unhas técnicas de traballo de carácter sumamente práctico, pois sempre hai que considerar que a lingua vai se-lo instrumento primeiro nos traballos dos alumnos durante toda a súa vida; a estas técnicas de traballo aplicáronse os elementos que hoxe as novas tecnoloxías poñen ó noso alcance e que xa son vitais na nova sociedade. Os alumnos desta etapa, como cidadáns, teñen que coñecer-las relacións que se establecen entre a lingua e a sociedade. O coñecemento rigoroso destas relacións vailles permitir entende-lo mundo que os rodea, xa sexa no carácter plurilingüe de España, como nas dimensións americanas da lingua. Este mesmo principio teórico foi aplicado ó ensino da literatura, no que se recomenda moi encarecidamente o uso de exemplos nas distintas linguas constitucionais e, tamén, nas principais linguas estranxeiras.

Respecto da literatura, a educación nesta etapa ten que desenvolver-lo coñecemento e o aprecio do feito literario como feito lingüístico, produto dun modo de comunicación específico, analizando e considerando os principais tipos de procedementos literarios como expresión do mundo persoal e como produto social e cultural que se enmarca nun contexto histórico.

Obxectivos

1. Utiliza-la lingua para expresarse oralmente e por escrito da forma máis axeitada en cada situación de comunicación.
2. Recoñecer e ser capaz de utiliza-los diferentes tipos de textos e as súas estruturas formais.
3. Coñecer e usa-las normas lingüísticas, con especial atención ás ortográficas, que se consideren vixentes no momento actual.
4. Coñecer-los principios fundamentais da gramática española, recoñecendo as diferentes unidades da lingua e as súas combinacións.
5. Coñecer e valorar-la realidade plurilingüe e pluricultural de España e considera-las diferentes situacións que presentan as linguas en contacto.
6. Coñecer e comprende-las principais formas da tradición literaria occidental.
7. Recoñecer-los principais xéneros da tradición literaria.
8. Distingui-las principais épocas artísticas e literarias, os seus trazos característicos e os autores e obras máis representativos de cada unha delas.

9. Coñece-las obras e fragmentos representativos das literaturas das linguas constitucionais e das obras fundamentais da literatura.

10. Utiliza-la lingua para adquirir novos coñecementos.

11. Incorpora-la lectura e a escritura como formas de enriquecemento persoal.

12. Aprender e utilizar técnicas sinxelas de manexo da información: busca, elaboración e presentación, con axuda dos medios tradicionais e a aplicación das novas tecnoloxías.

Primeiro curso

Contidos

I. Comunicación.

1. Elementos da comunicación.

2. Tipoloxías textuais.

Narración.

Descrición.

Diálogo.

II. Lingua e sociedade.

1. A variación espacial: dialectos e falas. Principais fenómenos lingüísticos: seseo, ceceo, yeísmo, voseo, etc.

2. Realidade plurilingüe de España. Mapa das linguas constitucionais.

III. Estudio da lingua.

1. Fonética e ortografía (I). Correspondencia entre sons e grafías. Nocións básicas de acentuación e puntuación.

2. Norma culta da lingua española (I): recoñecemento das principais normas fonéticas. Lectura en alta voz (o enunciado). Cuestións morfolóxicas: o artigo, o xénero e o número. Léxico (vulgarismos).

3. Gramática.

Clases de palabras.

Estructura da oración simple. A concordancia.

4. Léxico (I). Estructura da palabra.

IV. Técnicas de traballo.

1. Iniciación ó uso do dicionario, enciclopedias e outras obras de consulta.

2. Técnicas de traballo (I).

Análise (lectura e anotacións).

Síntese (esquemas, resumos).

V. Literatura.

1. Introducción ós xéneros literarios a través da lectura de fragmentos representativos. Análise dos seus trazos máis característicos.

2. A linguaxe literaria. Recursos lingüísticos máis importantes.

Criterios de avaliación

1. Utiliza-la lingua para expresarse oralmente e por escrito da forma máis axeitada en cada situación de comunicación.

2. Recoñecer e ser capaz de utiliza-los diferentes tipos de textos e as súas estruturas formais.

3. Coñecer e emprega-las normas lingüísticas, con especial atención ás ortográficas, que se consideren vixentes no momento actual.

4. Coñece-los principios fundamentais da gramática española, recoñecendo as diferentes unidades da lingua e as súas combinacións.

5. Coñecer e valora-la realidade plurilingüe e pluricultural de España, e considera-las diferentes situacións que presentan as linguas en contacto.

6. Coñecer e comprende-las principais formas da tradición literaria occidental.

7. Recoñece-los principais xéneros da tradición literaria.

8. Distingui-las principais épocas artísticas e literarias, os seus trazos característicos e os autores e obras máis representativos de cada unha delas.

9. Coñece-los fragmentos e obras representativos das literaturas das linguas constitucionais e das obras fundamentais da literatura.

10. Incorpora-la lectura e a escritura como medios de enriquecemento persoal.

11. Aprender e utilizar técnicas sinxelas de manexo da información: busca, elaboración e presentación, con axuda dos medios tradicionais e a aplicación das novas tecnoloxías.

Segundo curso

Contidos

I. Comunicación.

1. Funcións da linguaxe.

2. Tipoloxías textuais.

Exposición.

Argumentación.

II. Lingua e sociedade.

1. A variación social e estilística.

2. Realidade plurilingüe de España. Breve introdución á historia das linguas constitucionais.

III. Estudio da lingua.

1. Fonética e ortografía (II). Uso do acento en combinacións vocálicas (ditongos, tritongos, hiatos). Uso dos signos de exclamación e interrogación.

2. Norma culta da lingua española (II): pronunciación dos grupos cultos. Lectura en alta voz (parágrafos de distinta estrutura). Pronomes. Léxico (dialectismos).

3. Gramática.

A oración simple. Suxeito e predicado. Tipos de complementos.

Clases de oracións.

4. Léxico (II). Polisemia, homonimia, sinonimia e antonimia.

IV. Técnicas de traballo.

1. Uso de dicionarios especializados (sinónimos, refráns, locucións, dúbidas, etc.).

2. Técnicas de traballo (II).

Análise.

Síntese.

V. Literatura.

1. Os xéneros literarios: trazos característicos.

A narrativa: estrutura. A épica, o conto e a novela.

A lírica: o ritmo e a rima. Métrica. Versos e estrofas.

2. O teatro: texto e representación.

Aspectos xerais da traxedia e da comedia.

Criterios de avaliación

1. Recoñecer nun texto as diferentes funcións da linguaxe.

2. Recoñecer e ser capaz de utiliza-los diferentes tipos de textos e as súas estruturas formais.

3. Coñecer e valora-la realidade plurilingüe e pluricultural de España, e considera-las diferentes situacións que presentan as linguas en contacto.

4. Coñecer e aplicar correctamente as normas de acentuación vixentes.

5. Coñece-la estrutura da oración e as diferentes clases de oración.

6. Recoñece-los principais xéneros da tradición literaria.

7. Utiliza-la lingua para adquirir novos coñecementos.

8. Incorpora-la lectura e a escritura como medios de enriquecemento persoal.

9. Coñece-los xéneros literarios aprendendo a clasificar-los textos lidos por xéneros literarios.

10. Coñece-lo proceso que leva do texto dramático á representación teatral.

Terceiro curso

Contidos

I. Comunicación.

1. Os medios de comunicación escritos: a prensa.

2. Estructuras formais do texto.

Estructuras narrativas (conto, novela, noticia, etc.).

Estructuras descritivas (descrición científica, literaria, etc.).

Estructuras dialogadas (entrevista, enquisa, teatro, etc.).

II. Lingua e sociedade.

1. Orixe e evolución da lingua española.

2. O bilingüismo: características xerais.

III. Estudio da lingua.

1. Fonética e ortografía (III).

Problemas de acentuación (monosílabos, palabras compostas, interrogativos e exclamativos).

2. Norma culta da lingua española (III): o verbo. A preposición. Lectura en alta voz (diálogos). Léxico (neologismos).

3. Gramática.

Categorías e funcións.

A oración composta: coordinación e subordinación.

4. Léxico (III). Procesos fundamentais da formación de palabras: derivación e composición.

IV. Técnicas de traballo.

1. Técnicas de busca de información en soportes tradicionais (fichas, bibliotecas, etc.).

2. Presentación da información.

Tratamento informático de textos (I).

V. Literatura.

1. Lectura de textos das literaturas das linguas constitucionais e da literatura occidental.

2. A literatura medieval.

Características xerais.

A lírica.

A épica: o Poema del Mío Cid.

A prosa: El Conde Lucanor.

3. Os Séculos de Ouro. Características xerais.

A lírica: Garcilaso de la Vega, Luis de Góngora, Francisco de Quevedo.

A prosa: El Lazarillo e El Quijote.

O teatro: Lope de Vega e Calderón de la Barca.

4. O Século XVIII. Características xerais.

O teatro e a prosa.

Criterios de avaliación

1. Capta-las ideas esenciais de textos orais de diferente tipo e distinto nivel de formalización, reproducindo o seu contido en textos escritos.

2. Elabora-lo resumo dunha exposición ou debate oral sobre un tema específico e coñecido, reflectindo os principais argumentos e puntos de vista dos participantes.

3. Sintetizar oralmente o sentido global de textos escritos narrativos, descritivos e dialogados de diferente tipo (incluíndo os propios da prensa escrita) e distinto nivel de formalización, identificando as súas intencións, diferenciando as ideas principais e secundarias, recoñecendo posibles incoherencias ou ambigüidades no contido e achegando unha opinión persoal.

4. Integrar informacións procedentes de diferentes textos sobre un tema co fin de elaborar un texto de síntese no que se reflectan tanto as principais informacións e puntos de vista encontrados como o punto de vista propio.

5. Expor oralmente o desenvolvemento dun tema de forma ordenada, axustándose a un plan ou guión previo, adecuando o tema á situación comunicativa e mantendo a atención do receptor.

6. Crear textos escritos de diferente tipo (narrativos, descritivos e dialogados), adecuándoos á situación comunicativa e utilizando a súa estrutura organizativa, cun vocabulario rico e variado e respectando os criterios de corrección.

7. Planificar e levar a cabo, individualmente e en equipo, a busca de información en diferentes obras de consulta en soportes tradicionais.

8. Identifica-lo xénero ó que pertence un texto literario lido na súa totalidade e recoñece-los seus elementos estruturais básicos e os grandes tipos de recursos lingüísticos empregados nel.

9. Establecer relacións entre movementos fundamentais na historia da literatura ata o século XVIII e os autores ou obras máis destacados de cada un deles.

10. Recoñece-las diferentes unidades da lingua, as súas combinacións e, se é o caso, a relación entre elas e os seus significados e ser capaz de utilízalos no uso oral e escrito do español.

11. Comprende-la orixe e evolución da lingua española.

12. Identificar e localiza-las linguas constitucionais e coñece-las características principais do bilingüismo.

13. Manexa-los procesadores de textos e ser capaz de aplicalos a traballos sinxelos de investigación, utilizando os medios informáticos complementarios (internet, bases de datos, CD ROM, procesadores de textos, etc.).

Cuarto curso

Contidos

I. Comunicación.

1. Os medios de comunicación audiovisuais: radio e televisión.

2. Estructuras formais do texto.

Estructuras expositivas (currículo, instancia, carta, correo electrónico, etc.).

Estructuras argumentativas (reclamación, recurso, etc.).

II. Lingua e sociedade.

1. O español actual.

2. O español de América.

III. Estudio da lingua.

1. Fonética e ortografía (IV). Abreviaturas, acrónimos e siglas.

Uso de correctores ortográficos en procesadores de textos.

2. Norma culta da lingua española (IV): principais problemas sintácticos. A concordancia e a orde. Lectura en alta voz (o verso). Léxico (préstamos).

3. Gramática.

Texto e discurso. Uso dos principais marcadores.

4. Léxico (IV). Formación do léxico da lingua española: voces patrimoniais, préstamos, neoloxismos.

IV. Técnicas de traballo.

1. Técnicas de busca de información en novos soportes (CD ROM, internet, etc.).

2. Presentación da información. Tratamento informático de textos (II).

V. Literatura.

1. Lectura de textos das literaturas das linguas constitucionais e da literatura occidental.

2. A literatura do século XIX: Romanticismo e Realismo. Características xerais.

A literatura romántica: José de Espronceda e Gustavo Adolfo Bécquer.

A narrativa realista: Benito Pérez Galdós e Leopoldo Alas «Clarín».

3. O século XX. Características xerais.

Rubén Darío. Modernismo e xeración do 98.

A xeración do 27.

A literatura contemporánea.

Criterios de avaliación

1. Capta-las ideas esenciais de textos orais de diferente tipo e distinto nivel de formalización e reproducilo seu contido en textos escritos.

2. Elabora-lo resumo dunha exposición ou debate oral sobre un tema específico e coñecido, reflectindo os principais argumentos e puntos de vista dos participantes.

3. Sintetizar oralmente o sentido global de textos escritos, de diferente tipo e distinto nivel de formalización, identifica-las súas intencións, diferencia-las ideas principais e secundarias, recoñecer posibles incoherencias ou ambigüidades no contido e achegar unha opinión persoal.

4. Integrar informacións procedentes de diferentes textos sobre un tema co fin elaborar un texto de síntese no que se reflectan tanto as principais informacións e puntos de vista encontrados como o punto de vista propio.

5. Expor oralmente o desenvolvemento dun tema de forma ordenada, axustándose a un plan ou guión previo, adecuando o tema á situación comunicativa e mantendo a atención do receptor.

6. Crear textos escritos de diferente tipo (narrativos, descritivos, expositivos, e argumentativos), adecuándoos á situación comunicativa e utilizando a súa estrutura organizativa, cun vocabulario rico e variado e respectando os criterios de corrección.

7. Planificar e levar a cabo, individualmente e en equipo, a consulta de diversas fontes de información, mediante o manexo de índices, fichas e diversos sistemas de clasificación de fontes, aplicando medios tradicionais e novas tecnoloxías.

8. Identifica-lo xénero ó que pertence un texto literario lido na súa totalidade e recoñece-los seus elementos estruturais básicos e os grandes tipos de recursos lingüísticos empregados.

9. Establecer relacións entre obras, autores e movementos fundamentais na historia da literatura e coñecer algunhas obras ou fragmentos das literaturas das linguas constitucionais e da literatura occidental.

10. Recoñece-las diferentes unidades da lingua, as súas combinacións e, se é o caso, a relación entre elas e os seus significados e ser capaz de os utilizar no uso oral e escrito do español.

11. Identificar e localiza-las linguas constitucionais e as grandes variedades dialectais de España.

12. Identificar algúns trazos lingüísticos propios de distintos usos sociais da lingua mediante a observación directa e a comprobación de producións diversas.

13. Manexar principios fundamentais do funcionamento dos procesadores de textos e ser capaz de os aplicar a traballos sinxelos de investigación, utilizando os medios informáticos complementarios (internet, bases de datos, CD ROM, procesadores de textos, etc.).

Educación secundaria obrigatoria

LINGUAS ESTRANXEIRAS

Introducción

O incremento de relacións internacionais por motivos educativos, laborais, profesionais, culturais, turísticos ou de acceso a medios de comunicación, entre outros, fai que o coñecemento de linguas estranxeiras sexa unha necesidade crecente na sociedade actual. Ademais, o desenvolvemento de novas tecnoloxías converte as linguas estranxeiras nun instrumento indispensable para a inserción no mundo laboral e a comunicación en xeral.

O dominio de linguas estranxeiras implica a posibilidade de acceder a outras culturas, costumes e idiosincrasias ó mesmo tempo que fomenta as relacións interpersoais, favorece unha formación integral do individuo, desenvolvendo o respecto a outros países, os seus falantes e as súas culturas, e nos permite comprender mellor a lingua propia.

A integración na Unión Europea de países con falantes de linguas diversas fai necesario o coñecemento de linguas estranxeiras para facilita-la comunicación entre os membros desta ampla comunidade.

Neste contexto, recoñécese o papel das linguas estranxeiras como elemento clave na construción da identidade europea: unha identidade plurilingüe e multicultural, así como un dos factores que favorece a libre circulación de persoas e facilita a cooperación cultural, económica, técnica e científica entre os países.

Todas estas razóns levan a considera-la necesidade de que o alumnado de educación secundaria obrigatoria termine os seus estudos co coñecemento de, polo menos, dúas linguas diferentes á propia.

O Consello de Europa insiste na necesidade de que as persoas desenvolvan competencias suficientes para relacionarse con outros membros dos países europeos. En consecuencia, considera que se debe dar un novo pulo ó ensino de idiomas que axude a desenvolver-la idea de cidadanía europea e recomenda a adquisición dun certo nivel de competencia comunicativa en máis dunha lingua estranxeira durante a etapa educativa do ensino secundario obrigatorio, así como de mecanismos que permitan continua-la aprendizaxe de idiomas durante a vida adulta.

O Consello de Europa establece un marco de referencia común europeo para a aprendizaxe de linguas estranxeiras, indicando que para desenvolver progresi-

vamente a competencia comunicativa nunha determinada lingua, o alumnado debe ser capaz de levar a cabo unha serie de tarefas de comunicación.

As tarefas de comunicación configuran un conxunto de accións que teñen unha finalidade comunicativa concreta dentro dun ámbito específico. Para a súa realización, actívase a competencia comunicativa, póñense en xogo diversas estratexias e utilízanse diferentes destrezas lingüísticas e discursivas de forma contextualizada. Polo tanto, as actividades nas que se usa a lingua estranxeira están enmarcadas en ámbitos que poden ser de tipo público (todo o relacionado coa interacción social cotiá), persoal (relacións familiares e prácticas sociais individuais), laboral ou educativo.

A competencia comunicativa, que se desenvolverá no proceso de realización de tarefas de comunicación, incluírá as seguintes subcompetencias: competencia lingüística (elementos semánticos, morfo-sintácticos e fonolóxicos), competencia pragmática ou discursiva (funcións, actos de fala, conversación, etc.), competencia sociolingüística (convencións sociais, intención comunicativa, rexistros, etc.).

A competencia estratéxica poderíase incluír tamén como subcompetencia da competencia comunicativa.

O alumnado utilizará estratexias de comunicación de forma natural e sistemática co fin de facer eficaces os actos de comunicación realizados a través das destrezas comunicativas. As destrezas que se desenvolverán serán: productivas (expresión oral e escrita), receptivas (comprensión oral e escrita e interpretación de códigos non verbais) e baseadas na interacción ou mediación.

Xunto co exposto anteriormente, o proceso de ensino e aprendizaxe de linguas estranxeiras contribuirá á formación educativa do alumnado desde unha perspectiva global que favoreza o desenvolvemento da súa personalidade, a integración social, as posibilidades de acceso a datos de interese, etc.

Desta forma, a educación secundaria obrigatoria propiciará que os alumnos que hoxe se están formando coñezan formas de vida e organización social diferentes ás nosas, melloren a súa capacidade de empatía, diversifiquen as súas canles de información e inicien relacións caracterizadas pola tolerancia social e cultural nun mundo en que a comunicación internacional está cada vez máis presente.

Obxectivos

1. Adquirir-la capacidade de comunicarse oralmente e por escrito de forma eficaz en situacións habituais de comunicación a través de tarefas específicas.

2. Desenvolver destrezas comunicativas, tanto receptivas como productivas, co fin de realizar intercambios de información dentro e fóra da aula.

3. Ler diversos tipos de textos de forma comprensiva e autónoma, co fin de acceder a fontes de información variadas e como medio para coñecer culturas e formas de vida distintas ás propias.

4. Transferir ó coñecemento da lingua estranxeira as estratexias de comunicación adquiridas na lingua materna ou na aprendizaxe doutras linguas, co fin de realizar tarefas interactivas en situacións reais ou simuladas.

5. Reflexionar sobre o funcionamento da lingua como elemento facilitador da aprendizaxe na realización de tarefas e como instrumento para o desenvolvemento da autonomía.

6. Utilizar estratexias de aprendizaxe e recursos didácticos (dicionarios, libros de consulta, materiais multimedia, etc.) co fin de buscar información e resolver situacións de aprendizaxe de forma autónoma.

7. Reflexionar sobre os propios procesos de aprendizaxe e desenvolver interese por incorporar melloras que leven ó éxito na consecución das tarefas propostas.

8. Acceder ó coñecemento da cultura que transmite a lingua estranxeira, desenvolvendo respecto cara a ela e os seus falantes, para lograr un mellor entendemento internacional.

9. Aprecia-lo valor da lingua estranxeira como medio de comunicación con persoas que pertencen a unha cultura diferente e como elemento favorecedor das relacións sociais e interpersoais.

Primeiro curso

Contidos

I. Habilidades comunicativas.

1. Activación de coñecementos previos e uso de contexto para interpretar información global e específica en textos orais e escritos.

2. Identificación de distintos tipos de textos: descritivos, narrativos, conversacionais, etc.

3. Escoita e lectura atenta de textos para captar informacións xerais ou avaliar datos requiridos.

4. Identificación da información irrelevante para non centrarse nela en función da tarefa.

5. Interacción con interlocutores de forma bastante controlada.

6. Adopción e representación de papeis en situacións simuladas.

7. Desenvolvemento de habilidades comunicativas que permitan superar interrupcións na comunicación e aceptación dos erros propios como algo natural.

8. Desenvolvemento da expresión escrita expandindo e ampliando as frases ou parágrafos proporcionados.

Alemán

II. Reflexións sobre a lingua.

A. Funcións de linguaxe e gramática.

1. Saudar, presentarse, solicitar información persoal.

Conxugación do presente de indicativo dos verbos regulares e irregulares.

Conxugación do presente de indicativo do verbo *sein*.
Pronomes persoais (1.^a e 2.^a persoa *ich, du, Sie*).

Pronomes interrogativos (*wer, was*).

Adverbios interrogativos (*wo, woher, wie*).

Números ordinais.

Oracións interrogativas e afirmativas.

Orde dos elementos na oración.

2. Nomear obxectos e soletrear palabras.

Xénero dos substantivos; o artigo (*der, das, die; ein, eine*).

Plural dos substantivos.

O alfabeto.

3. Afirmar e negar unha información.

Afirmación con *ja* e *doch*.

Negación con *nein, kein* e *nicht*.

4. Expresar posesión.

Conxugación do presente de indicativo do verbo *haben*.

Pronomes posesivos.

Caso acusativo.

B. Léxico.

Palabras internacionais.

Nomes de países e cidades.

Familia.

Vivenda.
Escola.
Vestuario.

C. Fonética.
Pronunciación de fonemas de especial dificultade.
Acentuación.
Entoación.
Ritmo.

Francés

II. Reflexións sobre a lingua.

A. Funcións de linguaxe e gramática.

1. Tomar contacto: indentificarse, saudar, despedirse.

Saúdos e despedidas.

Presente de *s'appeler, être e avoir*.

Voilà.

2. Comprender, pedir e dar información persoal.

As nacionalidades; países da Unión Europea e francófonos.

Adxectivos (masculino/feminino; diferencias gráficas e fonéticas).

Presente do verbo *parler* (tódalas persoas).

A data. Os días da semana.

3. Comprender, pedir e dar información sobre persoas; comparar estas informacións.

As profesións (masculino/feminino; diferencias gráficas e fonéticas).

Formación do plural (diferencias gráficas e fonéticas).

Determinantes definidos e indefinidos.

Presente de *habiter*.

Adverbios de lugar: *où, d' où*.

Conectores: *et, mais*.

4. Identificar obxectos e persoas. Da-las gracias.

Qu'est-ce que c'est?, qui est-ce?, c'est...

A idade.

Numerais (1-20).

Vocabulario específico da aula.

5. Comprender, pedir e dar información sobre as características de persoas / cousas.

Adxectivos cualificativos (feminino / masculino; diferencias gráficas e fonéticas). As cores.

A negación *ne.... pas*.

Vocabulario específico das partes do corpo.

6. Comprender, pedir e dar información sobre a posesión.

A qui est-ce? c'est à + pronomes tónicos.

Presente do verbo *avoir* (tódalas persoas).

Vocabulario específico do contorno familiar e escolar.

7. Comprender, pedir e dar información sobre a localización de persoas / cousas. Cantidades.

Il y a, est-ce qu'il y a, il n'y a pas de

Preposicións e adverbios de lugar (elementais).

Presente de *savoir, croire, regarder*.

Numerais (20-50).

8. Comprender, pedir e dar información sobre o clima en diferentes países e cidades.

Presente de *faire, aller*.

Contestacións: *oui / si, pas du tout*.

Preposicións + países e cidades (*en - au -*).

As estacións e os meses do ano.

Vocabulario específico do clima.

9. Comprender, pedir e dar información sobre a localización de lugares / edificios dunha vila / cidade.

Fórmulas de cortesía.

Où se trouve, pour aller....

Determinantes contractos (au / aux, du / des).

Presente de *venir*.

Adverbios e locucións de lugar (elementais).

Vocabulario específico dos edificios / lugares dunha vila / cidade.

B. Léxico.

Relacionado cos temas tratados.

Fórmulas e expresións.

C. Fonética.

Pronunciación de fonemas de especial dificultade.

Acentuación.

Entoación.

Ritmo.

Inglés

II. Reflexións sobre a lingua.

A. Funcións da linguaxe e gramática.

1. Saudar. Dar, pedir e comprender información persoal.

Fórmulas.

Verbos *be e have got*.

Pronomes persoais, demostrativos e interrogativos.

Artigos.

Singular e plural do substantivo.

Adxectivos en posición predicativa.

Posesivos. Xenitivo saxón.

Preposicións: *on, in, from, at, etc*.

Numerais cardinais.

Formación de palabras.

2. Dar, pedir e comprender instrucións e enderezos.

Imperativos.

Can.

Fórmulas.

Frases adverbiais.

3. Describir e comparar persoas, lugares e cousas, pedindo e dando información sobre elas.

Presente simple.

There is / there are.

Adxectivos cualificativos.

Preposicións de lugar.

Countable / uncountable nouns.

4. Expresar hábitos, gustos, habilidades, coñecementos e estados físicos e anímicos.

Presente simple con adverbios de frecuencia.

Numerais ordinais.

Preposicións de lugar e tempo.

Conectores.

Expresións que denoten hora, día e data.

5. Dar, pedir e comprender información sobre accións en curso contrastando coas habituais.

Presente continuo.

Expresións temporais: *now, today, etc*.

Indefinidos.

6. Describir e narrar feitos pasados.

Pasado simple de verbos regulares e irregulares.

There was / were.

Adverbios e frases adverbiais: *yesterday, last week, etc*.

7. Expresar plans e intencións para o futuro.

Presente continuo con valor de futuro.

Going to + verb.

Adverbios e frases adverbiais: *tomorrow, next week, etc*.

8. Facer suxestións, aceptalas e rexeitalas.

Let's.

Why don't we...?

Shall we + infinitive.

9. Expresar obrigación.

Must / mustn't.

B. Vocabulario.

1. Relacionado cos temas tratados: familia, alimentos, tempo, roupa, lugares, etc.

2. Fórmulas e expresións.

C. Fonética.

1. Pronunciación da terminación /s/, /z/, /iz/ no presente simple.

2. Pronunciación da terminación *-ing*.

3. Pronunciación da terminación *-ed* no pasado simple.

4. Formas débiles.

5. Acentuación de palabras e frases.

6. Entoación de frases.

7. Ritmo.

Italiano

II. Reflexións sobre a lingua.

A. Funcións da linguaxe e gramática.

1. Saudar. Presentarse.

Fórmulas.

Interlocutores: *tu / lei*. (Informal / formal).

Pronomes persoais do suxeito.

Presente de indicativo do verbo *essere* (primeiras persoas).

2. Pedir/dar información dos demais e de nós mesmos (orixe e procedencia, idade, profesión, enderezo, número de teléfono).

Masculino/feminino dos adxectivos.

Presente de indicativo de verbos en *-are*.

Preposicións *a* + nome de cidade / *in* + nome de nación.

Presente de indicativo de *avere* e *fare* (sing.).

Preposicións *a / in* + rúa, praza, etc.

Os números.

3. Falar de accións cotiás (frecuencia e tempos, horario).

Presente de indicativo dos verbos regulares e dalgúns irregulares máis frecuentes (*andare, uscire, sapere*, etc.).

Artigos demostrativos.

Adverbios de frecuencia (*mai, quasi mai, ogni tanto, spesso, sempre, di solito, generalmente*, etc.).

4. Expresar gustos e afeccións.

Falar dos horarios: preposicións articuladas *al - alle, dal dalle*, etc.

Expresións para indica-la hora: *a, da...a, fra...e, verso*.

Verbo *piacere*: *mi piace / piaccio*. Intensificadores: *molto, per niente*.

5. Expresar acordo / desacordo.

Anche / neanche.

A me si / a me no.

Io si / io no.

Invece.

6. Saber situar no espazo. Dar e pedir información. Dirixirse a alguén.

Dov'è...?

Artigos indeterminados.

Adverbios e outros marcadores de lugar (*davanti a...; dietro a...; vicino a...; a destra di...; a sinistra di...*).

Senta, scusi / senti, scusa..

7. Indicar preferencias. Identificar un obxecto. Pedir algo no bar, nunha tenda.

Concordancia substantivo - adxectivo.

Demostrativo.

Presente de indicativo de verbos en *-ire* do tipo *preferire*.

8. Saber facer propostas. Aceptar / rexeitar.

Pronomes persoais, complemento directo / indirecto.

Expresións *mi va / ti va di* + infinitivo.

Presente de indicativo dos verbos *potere, dovere, volere, venire*.

9. Saber chamar por teléfono. Preguntar por alguén, identificarse.

Fórmulas de saúdo.

Presente de indicativo de *stare*.

O xerundio.

Stare + xerundio.

10. Contar feitos pasados.

O participio pasado (verbos regulares e irregulares máis frecuentes).

O *passato prossimo* con *avere e essere*.

O *passato prossimo* dos verbos reflexivos.

Concordancias suxeito - participio cos verbos que levan *essere*.

Quando?

Alguns marcadores temporais (*prima, dopo, poi*, etc.).

B. Vocabulario.

Relacionado cos temas tratados (nomes de países e nacionalidades, profesións, a familia, momentos do día, días da semana, estacións, clima, a cidade, medios de transporte, alimentos, vestidos, o teléfono, etc.).

C. Fonética.

1. O alfabeto.

2. Acento tónico e gráfico.

3. Pronunciación e ortografía de: /k/; /rs/; /kw/, /g/; /dz/; /h /, /l/.

4. As consoantes dobres.

Portugués

II. Reflexións sobre a lingua.

A. Funcións da linguaxe e gramática.

1. Saudar. Presentarse. Contesta-la saúdos e presentacións.

Saúdos e rutinas.

Pronomes persoais do suxeito.

Formas verbais: *chamo-me, chama-se, sou, é*.

Verbos *ser* e *estar*: presente do indicativo.

O determinante: *artigo definido e indefinido*.

Preposicións: *em, para, a, de, por, durante, como*.

Interxeccións: *Olá!, Viva!, Adeus!*

2. Dar, pedir e comprender informacións persoais. Dar énfase.

Cardinais (1 ó 100).

Verbo *ter*: presente do indicativo.

O pronome interrogativo.

O determinante demostrativo.

A frase interrogativa.

Formación do plural e do femenino dos nomes.

3. Dar, pedir e comprender instrucións e enderezos. Dirixirse a alguén de forma formal e informal.

Pronomes persoais reflexos: *me, te, se, nos*.

Verbos regulares da primeira conxugación (*-ar*): presente do indicativo.

Pronomes demostrativos.

A oración composta.

Conxuncións: *e, ou, porque, quando*.

Adverbios de lugar: *aquí, aí, ali, lá, perto, longe*.

Formas de tratamento: *tu, você, a senhora, o senhor*.

4. Describir e comparar lugares, cousas, persoas, etc.

Adxectivos cualificativos: xénero, concordancia e colocación.

Forma comparativa dos adxectivos.

Acentuación gráfica.

Verbo *haber* (forma non persoal).

Preposicións e locucións preposicionais: *em, dentro de, em cima de, atrás de, debaixo de, em frente de, ao lado de, entre.*

5. Describir accións no presente. Contrastar accións habituais con accións en curso.

O infinitivo.

Conxugación perifrástica: *estar a + infinitivo.*

Verbos da segunda conxugación (-er): presente do indicativo.

Días da semana, meses e data.

Adverbios de modo: *assim, bem, como, ma, etc.*

O pronome posesivo.

6. Localizar accións pasadas no tempo. Describir e narrar feitos pasados.

Verbos regulares da 3.^a conxugación (-ir): presente do indicativo.

Pretérito perfecto simple do indicativo.

Pronome relativo.

Adverbios e locucións adverbiais: *hoje, ontem, dantes, ás vezes, de repente, etc.*

Conxuncións de coordinación: *mas, e, ou, até, a.*

7. Expresar desexos, intencións e plans para o futuro.

Ordinais (1.^o ó 20.^o).

Preposición: *contra.*

Futuro simple do indicativo.

Adverbios e locucións adverbiais: *amanhã, nunca, jamais, em breve.*

Os tipos e formas da oración. A entoación.

B. Léxico.

Relacionado cos temas tratados.

Fórmulas e expresións.

C. Fonética.

Pronunciación de fonemas de especial dificultade.

Acentuación.

Entoación.

Ritmo.

III. Aspectos socioculturais.

1. Identificación e interpretación de trazos socioculturais relacionados cos textos e situacións de comunicación que se traballen.

2. Comparación entre elementos sociais e culturais transmitidos pola lingua estranxeira e os propios.

3. Adecuación de usos socioculturais da lingua estranxeira cando esta é o medio de comunicación entre falantes con linguas maternas diferentes.

4. Diferenciación de usos formais e informais da lingua estranxeira.

5. Respecto cara a costumes e tradicións diferentes ós propios.

6. Uso de fórmulas adecuadas nas relacións sociais.

7. Apertura cara a outras formas de pensar, ver e organiza-la realidade.

8. Valoración da nosa propia cultura en contraste coa que transmite a lingua estranxeira.

Criterios de avaliación

I. Habilidades comunicativas.

1. Identifica-la información global e específica en textos orais (exposicións breves) sobre temas que resulten familiares ó alumno e en textos escritos de carácter auténtico, sinxelos e de extensión limitada (descritivos), sendo capaz de predici-lo significado dalgúns elementos a través do contexto.

2. Participar en intercambios orais moi breves, relativos a situacións moi coñecidas. Empregar unha linguaxe moi sinxela e incorporar expresións usuais nas relacións sociais.

3. Ler individualmente, utilizando o dicionario con eficacia, textos curtos e sinxelos con apoio visual, demostrando a comprensión a través dunha tarefa específica.

4. Redactar mensaxes curtas e sinxelas sobre temas cotiáns utilizando os apropiados conectores e o léxico, logrando que sexan comprensibles para o lector. Prestarase atención ós pasos seguidos para mellora-la produción escrita.

II. Reflexións sobre a lingua.

1. Manifestar na práctica o coñecemento dos aspectos formais do código da lingua estranxeira (morfoloxía, sintaxe e fonoloxía), tanto a través de actividades sinxelas e contextualizadas sobre puntos concretos como a través da súa correcta utilización nas tarefas de expresión oral e escrita.

2. Inducir regras de funcionamento da lingua estranxeira a partir da observación de regularidades e aplicar procesos de inducción e dedución de forma alternativa.

3. Establecer relacións entre funcións cotiáns da linguaxe, conceptos gramaticais e expoñentes lingüísticos.

4. Empregar termos lingüísticos básicos para referirse a elementos gramaticais tanto nos procesos de uso como de reflexión sobre eles.

III. Aspectos socioculturais.

1. Recoñecer elementos socioculturais que se presenten de forma explícita nos textos cos que se traballa.

2. Utilizar fórmulas e rexistros adecuados á situación de comunicación, o interlocutor e a intencionalidade comunicativa.

3. Mostrar aprecio por visións culturais distintas á propia e actitudes de respecto cara ós valores e comportamentos doutros pobos.

4. Utiliza-lo coñecemento dos aspectos socioculturais que transmite a lingua estranxeira como contraste cos propios.

Segundo curso

Contidos

I. Habilidades comunicativas.

1. Anticipación sucesiva de ideas mentres se escoita ou le.

2. Identificación da estrutura propia de distintos tipos de textos: cartas, narracións, etc.

3. Distinción entre información relevante e irrelevante en función da tarefa proposta.

4. Interacción con interlocutores de forma semicontrolada e libre.

5. Relato de historias oralmente ou por escrito.

6. Iniciativa para ler de forma autónoma.

7. Uso de modelos de textos tanto orais como escritos para producir textos personalizados.

8. Revisión de borradores na produción escrita antes de edita-lo texto definitivo.

Alemán

II. Reflexións sobre a lingua.

A. Funcións da linguaxe e gramática.

1. Expresa-lo gusto ou desgusto.

Conxugación dos verbos *mögen* e *finden*.

2. Descrición e cualificación de obxectos e persoas.
 - Uso predicativo do adxectivo.
 - Comparación de igualdade.
 - Gradación do adxectivo.
 - Coordinación de oracións.
3. Expresar cantidades e establecer unha orde.
 - Adxectivos numerais e ordinais.
4. Dar e pedir instrucións.
 - Conxugación do imperativo.
 - Utilización das formas de cortesía.
 - Conxugación do presente de indicativo do verbo *können* e uso da forma *möchten*.
5. Indicar direccións.
 - Adverbios de lugar.
 - Preposicións locais.
6. Describir e narrar feitos pasados.
 - Conxugación do pretérito perfecto de indicativo dos verbos regulares e irregulares.

B. Léxico.

- División do tempo.
- Alimentos e bebidas.
- Medios de transporte.
- Cidade.
- Lecer e deporte.
- Animais.

C. Fonética.

- Pronunciación de fonemas de especial dificultade.
- Acentuación.
- Entoación.
- Ritmo.

Francés

II. Reflexións sobre a lingua.

A. Funcións da linguaxe e gramática.

1. Situar e describir un lugar; comprender, dar e pedir información sobre o contorno: medios de transporte.
 - Fórmulas de cortesía.
 - Determinantes interrogativos (*pourquoi?*, *où?*, *comment?*).
 - Y pronome adverbial.
 - Verbos do primeiro grupo. O imperativo.
 - Números ordinais.
 - Vocabulario específico de medios de transporte.
2. Comprender, dar e pedir información sobre gustos / desexos / habilidades / coñecementos.
 - Contestacións parciais.
 - Expresión da comparación: *plus, moins que*.
 - Expresión da causa: *pourquoi, parce que*.
3. A familia. As relacións. Describir física e animicamente.
 - Formas da interrogación.
 - Determinantes posesivos.
 - Adxectivos físicos / anímicos.
 - Vocabulario específico da familia.
4. Comprender, preguntar e dar información sobre os feitos habituais da vida cotiá.
 - Momentos do día. Expresión da hora.
 - A negación: *ne ... pas, ne ... plus, ne ... jamais, ne.....rien*.
 - Vocabulario específico das comidas.
5. Comprender, pedir e dar información, consellos, ordes sobre a saúde, desexos.
 - Expresión da obrigación: *il faut* + infinitivo.
 - Presente de *devoir, pouvoir, vouloir*.
 - Adverbios de cantidade.

6. Contactar por teléfono. Aceptar ou rexeitar unha invitación.
 - Fórmulas de cortesía, toma de contacto e despedida.
 - Fórmulas para rexeitar unha invitación.
7. Saber comprar, escoller e expresar unha necesidade.
 - Pregunta-lo prezo, a calidade, a materia, a cantidade.
 - Pronome *en*.
 - Determinantes partitivos.
 - Vocabulario específico do comercio.
8. Describir e narrar feitos pasados.
 - Passé composé* con *être* e *avoir*.
 - A negación nos tempos compostos.
 - Pronomes persoais *C.O.D.* e *C.O.I.*
 - Adverbios e locucións adverbiais de tempo.
9. Describir e narrar proxectos.
 - Pronomes persoais tónicos (revisión). Colocación dos pronomes persoais *C.O.D.* e *C.O.I.*
 - Vocabulario específico de viaxes, ocios, proxectos.

B. Léxico.

- Relacionado cos temas tratados.
- Fórmulas e expresións.

C. Fonética.

- Pronunciación de fonemas de especial dificultade.
- Acentuación.
- Entoación.
- Ritmo.

Inglés

II. Reflexións sobre a lingua.

A. Funcións da linguaxe e gramática.

1. Saudar, presentar formal e informalmente, pedir e dar información persoal.
 - Verbo *be*.
 - Presente simple e expresións de frecuencia.
 - Fórmulas
 2. Describir cousas, lugares e persoas. Expresa-las obrigacións e rutinas asociadas con elas.
 - Formas verbais: *have got, there is / there are, can, must, should, etc..*
 - Adxectivos: grao comparativo.
 - Expresións de cantidade.
 3. Expresar acontecementos pasados.
 - Pasado simple e continuo.
 - Could*.
 4. Falar sobre habilidades. Pedir e conceder permiso.
 - Can / could*.
 5. Dar consellos.
 - Should / shouldn't*.
 6. Expresar gustos. Expresar e pedir opinións.
 - Likes / dislikes*.
 - I think ...*
 7. Expresar acontecementos futuros, decisións e facer predicións.
 - Will / be going to + infinitive / presente continuo*.
 - Expresións temporais: *this weekend, next year, etc.*
 8. Expresar condicións.
 - Oracións condicionais con *will*.
- B. Vocabulario.
1. Relacionado cos temas tratados: profesións, ocio, estudos, o fogar, lugares, etc.
 2. Fórmulas e expresións.
- C. Fonética.
1. Pronunciación de fonemas de especial dificultade: *schwa, /i / versus /i:/, etc.*

2. Pronunciación de formas contractas.
3. Pronunciación da terminación en formas de tempos verbais.
4. Formas débiles.
5. Acentuación de palabras e frases.
6. Entoación de frases.
7. Ritmo.

Italiano

- II. Reflexións sobre a lingua.
 - A. Funcións da linguaxe e gramática.
 1. Saber ofrecer / pedir algo a alguén. Aceptar / rexeitar.
Pronomes indirectos de 1.^a e 2.^a persoa (singular / plural).
Si impersonal.
2. Pedir / conceder permiso. Aceptar / rexeitar.
Imperativo de *tu, lei, voi*.
 3. Expresar gustos e aplicacións. (Repaso do verbo *piacere*).
Superlativo.
Marcadores de intensidade.
 4. Saber pedir algo nun restaurante.
Fórmulas.
Pronomes complemento directo de 3.^a persoa.
Un altro; un altro po' di...; un'altra; altri; altre.
 5. Saber describir lugares, obxectos.
Expresións para localizar no espazo: *sopra; in fondo a; di fronte a; sotto; dentro; di fianco a*.
Preposicións articuladas.
Posesivos.
Expresións *mi sembra / sembrano, lo trovo, la trovo*, etc.
O relativo *che*.
 6. Describir persoas. Expresa-lo noso punto de vista sobre elas. Facer comparacións.
Repaso dos marcadores: *abbastanza, molto, un po'..., troppo*.
Repaso das expresións con *sembrare* e *trovare*.
Diminutivo dos adxectivos.
 7. Narrar feitos pasados: o imperfecto de indicativo.
Verbos regulares e irregulares máis frecuentes (*essere, fare*).
C'era / c'erano.
A partícula *ci* de lugar.
 - B. Vocabulario.
 1. Relacionado cos temas tratados (alimentación, a casa, os obxectos e a súa descrición, os vestidos, o corpo humano, etc.).
 2. Fórmulas e expresións.
 - C. Fonética.
 - As consonantes dobres.
 - Consoantes xordas / sonoras.
 - Pronunciación das oclusivas sonoras.

Portugués

- II. Reflexións sobre a lingua.
 - A. Funcións da linguaxe e gramática.
 1. Saudar. Presentarse e presentar a alguén. Facer pedidos, recomendacións e dar consellos.
Verbos *dar* e *querer*: presente do indicativo.
Pronomes indefinidos variables.
Adverbios: *ainda, já*.
Proverbios.

2. Dar, pedir e confirmar opinións. A expresión dos sentimentos e das preferencias.
Pretérito imperfecto do indicativo: verbos regulares.
Pronomes relativos invariables.
Locucións adverbiais: *de preferencia, de costume*.
Pronomes persoais complemento directo: *lo(s), la(s), no(s), na(s)*.
3. Deducir, expresar agrado e desagrado. Falar de accións impersoais relacionadas co pasado.
Expresións de tempo con: *desde* e *há*.
Pronomes persoais complemento directo: *me, te, o, a, lhe*.
Locucións de coordinación: *não só...mas também*.
Pretérito perfecto simple: *haver (forma impessoal)*.
4. Describir cousas, lugares e persoas relacionados con situacións cotiás (profesións, medios de transporte, etc.).
Preposicións (*a, para + verbos de movemento; de, em + meios de transporte*).
Verbos irregulares: *imperativo (afirmativo)*.
Perífrase de: *haver de + infinitivo*.
Locucións con función.
5. Expresar acontecementos pasados relacionados co presente. A expresión da necesidade e obriga.
Pretérito perfecto do indicativo: verbos *ir, ser, estar, ter*.
Há + expresións de tempo.
Adverbios: *actualmente, anteontem, ontem, apenas, infelizmente, principalmente*.
Locucións de coordinación: *menos... do que, quer...quer, sempre que, tão... como*.
6. Expresar consecuencia e finalidade.
Oracións subordinadas con: *porque, pois, que, como*.
Partícula *apassivante: se*.
Com + pronomes persoais complemento circunstancial: *comigo, contigo, consigo, conosco, com ele(s), com ela(s)*.
Locucións preposicionais: *por causa de*.
7. Expresar acontecementos futuros, probabilidade e posibilidade.
Futuro do indicativo: verbos *poder, querer, fazer*.
Pronomes persoais complemento directo e indirecto: *nós, vós, os, as, lhes*.
Conxuncións de coordinación: *logo, portanto*.

B. Léxico.

Relacionado cos temas tratados.
Fórmulas e expresións.

C. Fonética.

Pronunciación de fonemas de especial dificultade.
Acentuación.
Entoación.
Ritmo.

III. Aspectos socioculturais.

1. Identificación e interpretación de elementos semióticos (xestuais, entoativos, proxémicos, etc.) usados por falantes da lingua estranxeira.
2. Comparación entre elementos culturais e sociais da lingua estranxeira transmitidos por falantes de distintos países.
3. Desenvolvemento de habilidades interculturais no uso da lingua estranxeira.
4. Identificación de aspectos socioculturais que se utilizarían con falantes nativos da lingua estranxeira e con falantes doutras procedencias.
5. Familiaridade con rexistros e variedades da lingua estranxeira.
6. Interese por coñecer informacións culturais diversas de tipo histórico, xeográfico, literario, etc.

7. Respecto cara ós falantes da lingua estranxeira superando visións estereotipadas.

8. Valoración da lingua estranxeira como medio de comunicación internacional.

Criterios de avaliación

I. Habilidades comunicativas.

1. Identifica-la información global e específica en textos orais (diálogos e conversacións) sobre temas que resulten familiares ó alumno e en textos escritos de carácter auténtico, sinxelos e de extensión limitada (narrativos), sendo capaz de predici-lo significado dalgúns elementos a través do contexto.

2. Participar en intercambios orais breves, relativos a situacións coñecidas. Empregar unha linguaxe sinxela e incorporar expresións usuais nas relacións sociais.

3. Ler individualmente, utilizando o dicionario con eficacia, textos con apoio visual e libros sinxelos para mozos, demostrando a comprensión a través dunha tarefa específica.

4. Redactar mensaxes curtas e sinxelas sobre temas cotiáns utilizando os apropiados conectores e o léxico, logrando que sexan comprensibles para o lector. Prestarase atención ós pasos seguidos para mellora-la produción escrita.

II. Reflexións sobre a lingua.

1. Manifestar na práctica o coñecemento dos aspectos formais do código da lingua estranxeira (morfoloxía, sintaxe e fonoloxía), tanto a través de actividades contextualizadas sobre puntos concretos como a través da súa correcta utilización nas tarefas de expresión oral e escrita.

2. Inducir regras de funcionamento da lingua estranxeira a partir da observación de regularidades e aplicar procesos de indución e dedución de forma alternativa.

3. Establecer relacións entre funcións da linguaxe, conceptos gramaticais e expoñentes lingüísticos.

4. Empregar termos lingüísticos básicos para referirse a elementos gramaticais tanto nos procesos de uso como de reflexión sobre eles.

III. Aspectos socioculturais.

1. Recoñecer elementos socioculturais que se presenten de forma explícita ou implícita nos textos cos que se traballa e identificar informacións culturais de tipo xeográfico, histórico, literario, etc.

2. Utilizar rexistros, variedades, fórmulas e estilos adecuados á situación de comunicación, o interlocutor e a intencionalidade comunicativa.

3. Mostrar aprecio por visións culturais distintas á propia e actitudes de respecto cara ós valores e comportamentos doutros pobos.

4. Utiliza-lo coñecemento dos aspectos socioculturais que transmite a lingua estranxeira como contraste cos propios.

Terceiro curso

Contidos

I. Habilidades comunicativas.

1. Comprensión de ideas principais e secundarias en textos orais e escritos.

2. Inferencia de significados de informacións descoñecidas mediante a interpretación de elementos contextuais.

3. Identificar trazos que diferencian o código oral e o escrito.

4. Transmisión de información esencial a outras persoas sobre o que se escoitou ou leu.

5. Planificación na emisión de mensaxes, considerando a intención comunicativa, a situación de comunicación e os interlocutores.

6. Negociación de significados na comunicación, desenvolvendo estratexias que axuden a comunicar con éxito, mantendo un equilibrio entre a corrección formal e a fluidez.

7. Realización de tarefas lectoras adecuadas ó tipo de texto e a finalidade con que se le, dependendo que sexa lectura intensa ou extensiva.

8. Producción de textos orais e escritos que conteñan elementos de coordinación e subordinación.

Alemán

II. Reflexións sobre a lingua.

A. Funcións de linguaxe e gramática.

1. Indicar gusto, desgusto, posesión, felicitar. Caso dativo.

Verbos con dativo.

2. Describir cousas e persoas.

Uso atributivo do adxectivo.

Pronomes relativos en nominativo.

Pronomes indefinidos (*welcher / was für*).

3. Transmiti-lo dito por outra persoa.

Estilo indirecto (*dass-, ob-Sätze*).

Orde dos elementos na oración.

4. Expresar causas.

Oracións coordinadas con *denn*.

Oracións subordinadas con *weil*.

5. Expresar acontecementos futuros.

Conxugación do futuro de indicativo.

Adverbios temporais.

Preposicións temporais.

6. Expresar desexo, obriga, vontade, capacidade e permiso.

Conxugación do presente de indicativo dos verbos modais.

Adverbios modais.

7. Expresar estados de ánimo e accións reflexivas.

Pronomes reflexivos.

B. Léxico.

Palabras internacionais.

Nomes de países e cidades.

Familia.

Vivenda.

Escola.

Traballo.

Vestuario.

C. Fonética.

Pronunciación de fonemas de especial dificultade.

Acentuación.

Entoación.

Ritmo.

Francés

II. Reflexións sobre a lingua.

A. Funcións da linguaxe e gramática.

1. Describir, identificar, comparar personaxes; contradicir e demostrar interese.

Repaso do presente de indicativo (*-er, -ir, -re, -oir*).

Passé composé.

Pronomes relativos *qui, que*.

Sans + infinitivo.

Concordancia dos adxectivos de cores.

2. Expresar emocións, protestar, negar, razoar. Escribir unha carta.

Devoir + infinitivo.

Il faut + infinitivo.

Adverbios de modo.

Elementos de fonética: *liaison* e *enchaînement*.

3. Expresa-la certeza, a precisión.

Devoir, pouvoir, vouloir.

Concordancia do pronome persoal *C.O.D.* co participio pasado.

4. Describir hábitos pasados, expresa-la anterioridade, reforza-la afirmación.

Futuro simple.

Venir de + infinitivo (*passé récent, futur immédiat*).

Aller + infinitivo.

Elementos de fonética: acentos tónicos e de insistencia.

5. Describir e comparar obxectos. Rexeitar cortesmente.

Comparativo.

Superlativo, relativo e absoluto.

Pronomes posesivos.

Pronomes demostrativos.

Elementos de fonética: a entoación.

6. Ameazar, expresar sorpresa, expresar unha opinión persoal.

Lugar dos pronomes persoais na oración.

Pronomes relativos *qui, que, dont, où*.

Elementos de fonética: as *voyelles moyennes*.

B. Léxico.

Relacionado cos temas tratados.

Fórmulas e expresións.

C. Fonética.

Pronunciación de fonemas de especial dificultade.

Acentuación.

Entoación.

Ritmo.

Inglés

II. Reflexións sobre a lingua.

A. Funcións da linguaxe e gramática.

1. Saudar, presentarse a si mesmo e a outros. Expresar hábitos, habilidades, descrições físicas e de personalidade, o que gusta e o que non gusta.

Fórmulas.

Presente simple e *can*.

Love / like / dislike / hate.

Adxectivos: posicións atributiva e predicativa. Graos de comparación.

2. Expresar cantidade.

Much / many / a lot of / too... / not ... enough.

3. Narrar feitos do pasado e biografías.

Pasado simple e continuo.

Could.

Expresións temporais: *Ago / since / for / later / when / after / before / then, etc*.

Marcadores do discurso: conectores e outros recursos de cohesión.

Ortografía e puntuación.

4. Preguntar e responder sobre feitos que acabaron ou non terminaron aínda, sobre feitos recentes e experiencias.

Presente perfecto e pasado simple.

Ever / never / just.

When.

5. Facer suxestións e responder a elas.

How / What about + -ing form?

6. Dar consello.

Should / shouldn't.

7. Expresar plans, a idea de futuro de intención, prediccións, probabilidade, posibilidade e promesas.

Presente continuo.

Will / will not / be going to + infinitive.

Oracións condicionais de tipo I.

8. Expresa-la obriga e ausencia dela.

Have to / don't have to / must / mustn't / should.

Adverbios.

9. Describir lugares, dar e pedir información sobre produtos que esixen un proceso de elaboración: música, coches, libros, etc.

Voz pasiva.

Frases adverbiais.

B. Vocabulario.

1. Relacionado cos temas tratados: relacións persoais e sociais, ocio, alimentación, lugares, etc.

2. Fórmulas e expresións.

C. Fonética.

1. Pronunciación de fonemas de especial dificultade.

2. Pronunciación de formas contractas.

3. Pronunciación da terminación en formas de tempos verbais.

4. Formas débiles.

5. Acentuación de palabras e frases.

6. Entoación de frases.

7. Ritmo.

Italiano

II. Reflexións sobre a lingua.

A. Funcións da linguaxe e gramática.

1. Contar feitos pasados.

Contraste *passato prossimo / imperfetto*.

Uso de *appena; già; non ancora, ancora, sempre*.

Concordancia entre o participio pasado e o complemento directo.

2. Expresar sensacións e estados de ánimo.

3. Falar de accións futuras: facer plans, expresar desexos futuros.

Marcadores temporais futuros (*prossimo, tra, fra*).

Elementos para falar do futuro: indicativo presente, *dovere* e *pensare* + *di* + infinitivo.

Condicionais do verbo *volere*.

4. Expresar acordo / desacordo, opinións.

Credo di si / no.

Bisogna / bisognerebbe + infinitivo.

B. Vocabulario.

Relacionado cos temas tratados (etapas da vida dunha persoa, alimentos, vacacións, tempo libre, etc.).

C. Fonética.

Entoación (frases afirmativas, negativas, interrogativas).

Contrastes de pronunciación do tipo de frases anteriores.

Repaso dalgúns sons.

Portugués

II. Reflexións sobre a lingua.

A. Funcións da linguaxe e gramática.

1. Saudar. Presentarse a si mesmo e a outros. Descrición física e de personalidade. Demostrar acordo e desacordo.

Saúdos e rutinas

Formas de tratamento.

Adxectivos cualificativos e as súas formas.
Determinantes posesivos.

2. Falar de accións recentemente concluídas. Describir accións en curso.
Perífrases de: *acabar de* + infinitivo, *andar a* + infinitivo.
Expresións de tempo: *desde*, *há*.
Colocación do determinante e do pronome.
Adverbios: *entretanto*, *felizmente*, *oficialmente*, *primeiramente*.

3. Narrar feitos do pasado. Falar de accións simultáneas no pasado. Contrastar accións habituais no pasado.
Pretérito imperfecto do indicativo: verbos regulares en *-ar*, *-er*, *-ir*.
Perífrase de: *costumar* + infinitivo.
Preposición: *após*.
Ortografía e puntuación.

4. Falar de accións que veñen do pasado ata o presente. Contrastar accións habituais no pasado e no presente.
Pretérito imperfecto do indicativo dos verbos irregulares.
Infinitivo: forma persoal.
Adverbios: *antigamente*, *dantes*, *concretamente*, *precisamente*.
Locucións preposicionais: *a pesar de*, *no caso de*.

5. Facer afirmacións e pedidos. Expresar desexos, sentimentos e opinións. Enfatiza-lo obxecto.
Adverbios de afirmación: *sim*, *certamente*, *decerto*.
Participios irregulares.
Voz pasiva: *ser* + *participio pasado*.
Preposicións: *a*, *ante*, *conforme*, *consoante*.

6. Definir e describir cousas, persoas e lugares. Pedir e dar información.
Acentuación gráfica.
Conxuncións de coordinación: *mas*, *porém*, *todavía*, *contudo*.
Verbos auxiliares: *poder*, *dever*.
Adxectivos cualificativos: *forma comparativa*.

7. Expresar proxectos e plans con intención de futuro. Expresar posibilidade e probabilidade.
Futuro imperfecto do indicativo: *verbos regulares*.
Verbos: *estar*, *andar*, *ficar* + *adjectivo*.
Adverbios: *consequentemente*, *finalmente*, *provalvemente*.

Pronombres relativos variables.

8. Expresa-la obriga e as regras. Pedir e dar permiso, consellos e instrucións.
Adverbios de negación: *não*, *nunca*, *jamais*.
Derivación por sufixación.
Xerundio.
Conxuncións e locucións de coordinación: *e*, *nem*, *não só...mas também*, *não obstante*.

B. Léxico.

Relacionado cos temas tratados.
Fórmulas e expresións.

C. Fonética.

Pronunciación de fonemas de especial dificultade.
Acentuación.
Entoación.
Ritmo.

III. Aspectos socioculturais.

1. Uso apropiado de fórmulas lingüísticas (cortesía, acordo, discrepancia, etc.) asociadas a situacións concretas de comunicación.

2. Identificación das normas e comportamentos propios de pobos e culturas que falan a lingua estranxeira.

3. Coñecemento e valoración de elementos de trasfondo cultural propios dos países onde se fala a lingua estranxeira.

4. Interese por propiciar encontros e intercambios comunicativos reais con falantes da lingua estranxeira.

5. Desenvolvemento de actitudes que axuden a valorala cultura propia a partir do contraste con outras.

6. Respecto cara ós falantes da lingua estranxeira con independencia da súa orixe, raza ou lingua materna, propiciando o acercamento e eliminación de barreiras na comunicación.

7. Valoración da importancia da lingua estranxeira como forma de acceder á comunicación con outras persoas que aprenden a mesma lingua estranxeira.

8. Recoñecemento da presenza da lingua estranxeira nos novos sistemas de comunicación tecnolóxica e a súa utilidade para comunicar con persoas de procedencias diversas.

Criterios de avaliación

I. Habilidades comunicativas.

1. Extrae-la información global e específica, a idea principal e os detalles máis relevantes en mensaxes orais (emitidas en situacións de comunicación cara a cara ou por medios de comunicación mecánica) e en textos escritos auténticos, e ser capaces de realizar inferencias a partir do contexto.

2. Participar en conversacións breves e utiliza-las estratexias comunicativas máis adecuadas para comprender e facerse comprender e transmitir a outros a información que coñece.

3. Ler textos de forma extensiva con finalidades diversas e demostra-la súa comprensión a través dunha tarefa.

4. Redactar textos sinxelos e utiliza-la gramática e o léxico adecuados, así como os recursos de cohesión que os fagan comprensibles ó lector.

II. Reflexións sobre a lingua.

1. Mostrar habilidades para pór en práctica o coñecemento dos aspectos formais do código da lingua estranxeira (morfoloxía, sintaxe e fonoloxía), e valorala súa importancia para ter éxito na comunicación.

2. Observar regularidades no sistema da lingua estranxeira, analízalas e chegar a conclusións que permitan formular regras.

3. Reformular de forma progresiva aquelas normas ou regras que se identifiquen como erróneas.

4. Identificar e usa-las distintas formas lingüísticas asociadas á mesma función da linguaxe.

III. Aspectos socioculturais.

1. Interpretar correctamente o uso de fórmulas, normas e comportamentos que se transmiten a través dos textos e ter interese por amplialo coñecemento de datos culturais.

2. Valora-la cultura propia a partir do coñecemento doutras culturas e o contraste entre elas.

3. Aproxima-las mensaxes que se desexan transmitir ás características particulares do interlocutor, e respecta-las diferencias de pronunciación, acento ou grao de coñecemento da lingua estranxeira.

4. Aprecia-lo uso da lingua estranxeira como medio para establecer relacións con persoas de procedencias distintas, tomando iniciativa para comunicar e mostrando respecto cara á diversidade cultural e social.

Cuarto curso

Contidos

I. Habilidades comunicativas.

1. Comprende-la intención do falante ó emitir mensaxes orais ou escritas.
2. Inferencia de significados de informacións descoñecidas en textos mediante a interpretación de elementos lingüísticos.
3. Uso de convencións propias da conversación natural en tarefas de simulación.
4. Reflexión sobre as formas de mellora-las producións propias, tanto orais como escritas.
5. Transferencia de informacións dun código a outro.
6. Valoración da corrección formal na produción de mensaxes orais e escritas.
7. Producción de textos orais e escritos que conteñan elementos para dar cohesión e coherencia.
8. Estructuración e organización en parágrafos das ideas que se desexan transmitir.

Alemán

II. Reflexións sobre a lingua.

A. Funcións de linguaxe e gramática.

1. Narrar un feito ocorrido no pasado.
Conxugación do pretérito perfecto e do *Präteritum*.
Adverbios temporais.
Preposicións temporais.
Oracións subordinadas temporais (*als, wenn*).
2. Expresar motivación ou desmotivación, medo, importancia, dificultade, etc.
Uso da construción *zu + Infinitiv*.
3. Expresar accións impersoais.
Pronomes *es* e *man*.
Verbos impersoais.
4. Expresar irrealidade, desexo, hipótese e solicitar algo con cortesía.
Uso de *würde + Infinitiv*.
Uso das formas *wäre, hätte e wüsste*.
Uso das formas dos verbos modais *müsste, sollte e könnte*.

B. Léxico.

Compras.
División do tempo.
Alimentos e bebidas.
Medios de transporte.
Cidade.
Ocio e deporte.
Vacacións, viaxes.
Animais e natureza.

C. Fonética.

Pronunciación de fonemas de especial dificultade.
Acentuación.
Entoación.
Ritmo.

Francés

II. Reflexións sobre a lingua.

A. Funcións da linguaxe e gramática.

1. Dar ordes con cortesía, expresa-la opinión, aconsellar, facer hipóteses.
Expresión da condición.
Si + imperfecto.
Pronomes demostrativos neutros.
Expresións con *avoir*.

2. Relatar acontecementos pasados, cronoloxía. Imperfecto.

Valores do *passé composé* e do imperfecto.

Repaso e profundización dos pronomes *en, y*.

Fonética: entoación ascendente e descendente.

3. Informarse, dar información, mostrar estrañeza. Repaso das tres formas de frase interrogativa.

A frase exclamativa.

Adxectivos e pronomes indefinidos.

4. Expresa-la causa, a concesión. Argumentar, defender ou atacar un punto de vista.

Expresión da causa (*pourquoi, parce que*).

A dobre negación: *ne.....ni.....ni*.

Argumentación: frases feitas e estereotipos.

5. Expresar opinións, obxectar; frases restrictivas. Expresión da finalidade (*Afin de* + infinitivo; *pour* + infinitivo).

Y, en como pronomes complemento suplementos.

Homófonos lexicais.

6. Resumir un texto. Expresar sentimentos. Expresa-la posesión.

Imparfait / passé composé.

Pour, afin de + infinitivo.

Avant de + infinitivo.

B. Léxico.

Relacionado cos temas tratados.

Fórmulas e expresións.

C. Fonética.

Pronunciación de fonemas de especial dificultade.

Acentuación.

Entoación.

Ritmo.

Inglés

II. Reflexións sobre a lingua.

A. Funcións da linguaxe e gramática.

1. Describir e comparar hábitos e estilos de vida. Expresar gustos e preferencias.
Presente simple e continuo.
Used to + infinitivo.
2. Expresar feitos pasados vinculados co presente ou cun pasado anterior.
Pasado simple e continuo.
Presente perfecto simple: *for, since, already, yet, etc.*
Preguntas suxeito e obxecto.
Marcadores do discurso.
3. Facer prediccións e expresar intencións. Expresar certeza e probabilidade.
Will.
Be going to + infinitive / presente continuo.
Oracións temporais e condicionais (tipo I).
May / might / can / can't, etc.
4. Expresar preferencias e opinións. Aceptar e rexeitar invitacións.
Pronomes interrogativos.
I like / enjoy / hate + v.-ing / It's too, etc.
Conectores: *and, but, because, so, such, both, etc.*
Comparativos e superlativos.
5. Expresar hipóteses e facer recomendacións.
Oracións condicionais (tipo II).
Should.
6. Transmítilas opinións e ideas doutros.
Estilo indirecto.
Expresións temporais.
7. Expresar procesos e cambios.
Voz pasiva.
8. Describir e identificar cousas, lugares e persoas.
Pronomes relativos.
Oracións de relativo especificativas.

B. Vocabulario.

1. Relacionado cos temas tratados: relacións persoais e sociais, ocio, sentimentos, lugares, etc.
2. Fórmulas e expresións.

C. Fonética.

1. Pronunciación de fonemas de especial dificultade.
2. Pronunciación de formas contractas.
3. Pronunciación da terminación en formas de tempos verbais.
4. Formas débiles.
5. Acentuación de palabras e frases.
6. Entoación de frases.
7. Ritmo.

Italiano

II. Reflexións sobre a lingua.

A. Funcións da linguaxe e gramática.

1. Expresar opinións e puntos de vista. Acordo e desacordo.

Credo che + subxuntivo presente.

Presente de subxuntivo de *essere*.

2. Felicitar a alguén, da-lo pésame e os parabéns, saber responder nesas situacións.

Fórmulas.

Che + Adxectivo / substantivo en frases exclamativas.

3. Preguntar por alguén, pedir noticias. Saber reaccionar ante elas, mostrar interese / desinterese.

Contraste *passato prossimo* / imperfecto.

- Adxectivos e substantivos para reaccionar ante unha noticia.

4. Falar dos demais e da nosa relación cos demais.

Se + presente, presente.

Quando + presente, presente.

Mi piace / *non mi piace*, *che* + subxuntivo.

5. Dar consellos.

Elementos para dar consellos.

- O condicional simple: verbos regulares e irregulares máis frecuentes.

Uso de *ci vuole* / *ci vogliono*.

Expresión *se fossi in te...*

6. Expresar hipóteses. Soños e desexos.

Uso do condicional na frase principal.

Imperfecto de subxuntivo: introducción.

Se + imperfecto subxuntivo + condicional.

7. Pregunta-lo tempo transcorrido ou a duración dunha acción.

Expresións. *Da quanto tempo...?*, *da molto che...?*

- Elementos para responder a estas preguntas: *per la prima*, *seconda...volta*, *dí nuovo*, *ancora*, *un' altra volta mai*, *da sempre*, etc.

B. Vocabulario.

Relacionado cos temas tratados.

C. Fonética.

Consoantes dobres.

Entoación.

Contraste consoantes xordas / sonoras.

Portugués

II. Reflexións sobre a lingua.

A. Funcións da linguaxe e gramática.

1. Describir e comparar hábitos e estilos de vida. Expresar desexos dependentes dunha condición.

Condición presente dos verbos regulares.

- Conxuncións de subordinación: *porque*, *porquanto*, *pois*.

Derivación por prefixación: *des-*, *in-* (*im-*), *i-* (*ir-*).

Pronomes demostrativos: *o mesmo*, *aquele*, *o outro*.

2. Narrar feitos do pasado. Falar de accións pasadas vinculadas cun pasado anterior.

Participios regulares: verbos en *-ar*, *-er*, *-ir*.

Pretérito *mais-que-perfeito composto do indicativo*: *ter* (*imperfecto*) + *participio passado*.

Estilo directo - estilo indirecto.

Locucións preposicionais: *antes de*, *depois de*.

3. Transmitir opinións e ideas adoptando un estilo propio.

Perífrase de: *ir* + *xerundio*.

Derivación por sufixación: *-aria*.

Adverbios: *definitivamente*, *certamente*, *decerto*.

4. Describir e identificar cousas, lugares e persoas. Confirmar preguntando. Facer suxestións. Definir colectivos.

Futuro imperfecto do indicativo dos verbos irregulares.

Frases interrogativas de confirmación.

Conxuncións de coordinación: *ou...ou*, *quer...quer*, *não só...mas também*.

Adverbios: *aquí*, *atrás*, *af*, *longe*.

5. Expresar hipóteses e facer recomendacións. Expresa-lo aspecto durativo dunha acción. Expresa-lo resultado dunha acción.

Pretérito perfecto composto do indicativo: *ter* (*presente do indicativo*) + *participio passado*.

Voz pasiva: *ser* + *participio passado*, *estar* + *participio passado*.

Oracións condicionais.

Conxuncións e locucións de coordinación: *por conseguinte*, *logo*, *por tanto*.

6. Avaliar situacións. Expresar certeza, incerteza, probabilidade e indignación.

Infinitivo (forma non persoal).

Contracción dos pronomes persoais complemento directo con complemento indirecto.

Locucións de subordinación: *visto que*, *já que*, *logo que*, *uma vez que*.

7. Expresar preferencias e opinións. Aceptar e rexeitar opinións. Considerar un feito como posible.

Futuro do subxuntivo.

Preposicións: *conforme*, *consoante*, *perante*.

Locucións de subordinación: *já que*, *para que*, *no caso que*.

Pronomes relativos invariables.

8. Expresar procesos e cambios. Localizar accións futuras no tempo. Dar suxestións e facer plans.

Conxuncións e locucións de coordinación: *pois*, *por tanto*, *por conseguinte*, *por consequência*.

Pronomes relativos invariables.

A colocación do pronome posesivo.

B. Léxico.

Relacionado cos temas tratados.

Fórmulas e expresións.

C. Fonética.

Pronunciación de fonemas de especial dificultade.

Acentuación.

Entoación.

Ritmo.

III. Aspectos socioculturais

1. Adecuación de elementos semióticos, tales como patróns xestuais ou proxémicos en función do interlocutor, respectando a propia idiosincrasia.

2. Uso dun rexistro adecuado en función da situación de comunicación.

3. Interese por identificar perspectivas socioculturais nas noticias ou temas de actualidade que transmiten os medios de comunicación.

4. Recoñecemento de aspectos socioculturais implícitos nos textos que se traballan.

5. Respecto ás diferencias de opinión sobre temas de interese e comprende-las distintas perspectivas socioculturais.

6. Uso da lingua estranxeira co fin de propiciar encontros interculturais.

7. Afondamento no coñecemento de trazos culturais e de comportamento social que presentan distintos grupos da mesma comunidade lingüística.

8. Disposición favorable para entender e facerse entender na lingua estranxeira, e respectar estilos formais e informais en función do interlocutor.

Criterios de avaliación

I. Habilidades comunicativas.

1. Extrae-la información global e a específica, ideas principais e secundarias en mensaxes orais sobre temas familiares para o alumno ou relacionados con aspectos cotiáns da cultura e a sociedade dos países onde se fala a lingua estranxeira e en textos escritos auténticos de distintos tipos (descritivos, narrativos, argumentativos, explicativos), distinguindo entre feitos e opinións e identificando os principais argumentos expostos polo autor.

2. Participar en conversacións e utiliza-las estratexias adecuadas para iniciar, manter e facer progresar a comunicación, producindo un discurso comprensible e adaptado ás características da situación e á intención de comunicación.

3. Ler de maneira autónoma distintos tipos de materiais adecuándoos a diferentes intencións (consulta, busca de información, lectura detallada, pracer, etc.).

4. Producir textos escritos atendendo a diferentes intencións comunicativas, e respecta-los elementos que aseguran a cohesión e coherencia do texto de maneira que este sexa facilmente comprensible para o lector.

II. Reflexións sobre a lingua.

1. Utilizar conscientemente os coñecementos adquiridos sobre o novo sistema lingüístico como instrumento de control e autocorrección das producións propias e como recurso para comprender mellor as alleas.

2. Reflexionar sobre regularidades e excepcións propias do sistema lingüístico da lingua estranxeira.

3. Mostrar un grao suficiente de conceptualización en relación con funcións da linguaxe, elementos lingüísticos, formatos e características de textos, cohesión e coherencia no discurso.

4. Incorporar conscientemente mecanismos de aprendizaxe xa utilizados (facer deducións, inducións, clasificar, categorizar, formar palabras) en situacións novas de aprendizaxe.

III. Aspectos socioculturais.

1. Identificar e interpreta-las referencias culturais apoiándose en claves lingüísticas e non lingüísticas que axuden á súa comprensión.

2. Recoñecer elementos socioculturais nas informacións que se transmiten nos medios de comunicación sobre acontecementos de actualidade.

3. Mostrar sentido crítico, reflexivo e respectuoso ante as diferencias de opinión que se basean en diferencias socioculturais.

4. Valorar positivamente o enriquecemento que outras culturas achegan á nosa e viceversa, apreciando as vantaxes que ofrecen os intercambios interculturais.

Educación secundaria obrigatoria

MATEMÁTICAS

Introducción

A finalidade fundamental do ensino das matemáticas é o desenvolvemento da facultade de razoamento e de abstracción. A capacidade humana de razoar encontra nelas un aliado privilexiado para desenvolverse, e ese desenvolvemento debe constituír, por tanto, o principal obxectivo pedagóxico desta ciencia.

Por outra parte, debe terse en conta que as matemáticas aparecen estreitamente vinculadas ós avances que a civilización foi alcanzando ó longo da historia e contribúen, hoxe en día, tanto ó desenvolvemento como á formalización das ciencias experimentais e sociais, ás que prestan un adecuado apoio instrumental. Ademais, a linguaxe matemática, aplicada ós distintos fenómenos e aspectos da realidade, é un instrumento eficaz que nos axuda a comprender mellor a realidade que nos rodea e a adaptarnos a un contorno cotián en continua evolución.

En consecuencia, a aprendizaxe das matemáticas debe ocupar un lugar destacado nos plans de estudo da educación secundaria obrigatoria xa que lles proporciona ós adolescentes a oportunidade de descubri-las posibilidades do seu propio entendemento e de afianza-la súa personalidade, ademais dun fondo cultural necesario para manexarse en aspectos prácticos da vida diaria, así como para acceder a outras ramas da ciencia.

Co fin de lles facilitar ós escolares unha visión xeral desta ciencia, o ensino da matemática debe tratarse de forma cíclica, de maneira que en cada curso á vez que se introducen novos contidos se revisen os de cursos anteriores, ampliando o seu campo de aplicación e enriquecéndose con novas relacións.

Ó mesmo tempo deberase procura-la adquisición de destrezas numéricas básicas e o desenvolvemento de competencias xeométricas de carácter elemental, así como de estratexias persoais que lle permitan ó alumno enfrontarse a variadas situacións problemáticas relacionadas coa vida cotiá.

É importante habitua-los alumnos a se expresaren oral, escrita e graficamente en situacións susceptibles de seren tratadas matematicamente, mediante a adquisición e o manexo dun vocabulario específico de notacións e termos matemáticos.

A resolución de problemas debe considerarse como unha práctica habitual integrada en todas e cada unha das facetas que conforman o proceso do ensino e a aprendizaxe.

Nos últimos anos produciuse un vertixinoso desenvolvemento tecnolóxico, cada vez as calculadoras e os ordenadores serán máis sofisticados. O cidadán do século XXI non pode ignora-lo funcionamento destas ferramentas co fin de se servir delas, pero debe facelo sempre de forma racional; non pode, por exemplo, quedar indefenso ante a necesidade de realizar un cálculo sinxelo cando non ten á man a súa calculadora. Por iso non é recomendable a utilización de calculadoras antes de que as destrezas do cálculo elemental queden ben afianzadas.

Por outra parte, a calculadora e certos programas informáticos resultan ser recursos investigadores de primeira orde na análise de propiedades e relacións numéricas e gráficas e neste sentido debe potenciarse o seu emprego.

A Lei orgánica de calidade da educación permite organiza-las ensinanzas, nos cursos terceiro e cuarto da educación secundaria obrigatoria en diferentes itinerarios formativos, de idéntico valor académico. Por iso, parece necesario ofrecer unha opción da materia de matemá-

ticas, considerada como materia instrumental básica, adaptada ós novos itinerarios, que dea resposta ós intereses e actitudes dos alumnos dos dous últimos cursos desta etapa educativa.

Os contidos das matemáticas de terceiro e cuarto curso, opción A, oriéntanse cara a un desenvolvemento máis práctico e operacional dos coñecementos básicos da materia. Desta maneira ofréceselles ós alumnos que cursen esta opción a posibilidade de resolveren problemas relativos tanto á actividade cotiá, como a outros ámbitos do coñecemento e que supoñan unha axuda na aprendizaxe e nas aplicacións tecnolóxicas das matemáticas.

Obxectivos

1. Utiliza-las formas de pensamento lóxico nos distintos ámbitos da actividade humana.
2. Aplicar con soltura e adecuadamente as ferramentas matemáticas adquiridas a situacións da vida diaria.
3. Usar correctamente a linguaxe matemática co fin de comunicarse de maneira clara, concisa, precisa e rigorosa.
4. Utilizar con soltura e sentido crítico os distintos recursos tecnolóxicos (calculadoras, programas informáticos) de forma que supoñan unha axuda na aprendizaxe e nas aplicacións instrumentais das matemáticas.
5. Resolver problemas matemáticos utilizando diferentes estratexias, procedementos e recursos, desde a intuición ata os algoritmos.
6. Aplica-los coñecementos xeométricos para comprender e analiza-lo mundo físico que nos rodea.
7. Emprega-los métodos e procedementos estatísticos e probabílicos para obter conclusións a partir de datos recollidos no mundo da información.
8. Integra-los coñecementos matemáticos no conxunto de saberes que o alumno debe adquirir ó longo da educación secundaria obrigatoria.

Primeiro curso

Contidos

1. Aritmética e álgebra.—Números naturais. O sistema de numeración decimal. Divisibilidade. Fraccións e decimais. Operacións elementais. Redondeos. Potencias de expoñente natural. Raíces cadradas exactas. As magnitudes e a súa medida. O sistema métrico decimal. O euro. Magnitudes directamente proporcionais. Porcentaxes.
2. Xeometría.—Elementos básicos da xeometría do plano. Descrición, construción, clasificación e propiedades características das figuras planas elementais. Cálculo de áreas e perímetros das figuras planas elementais.
3. Táboas e gráficas.—Construción e interpretación de táboas de valores. Interpretación e lectura de gráficas relacionadas cos fenómenos naturais, a vida cotiá e o mundo da información.

Criterios de avaliación

1. Utilizar de forma adecuada os números enteiros, as fraccións e os decimais para recibir e producir información en actividades relacionadas coa vida cotiá.
2. Elixir, ó resolver un determinado problema, o tipo de cálculo adecuado (mental ou manual) e dar significado ás operacións e resultados obtidos, de acordo co enunciado.
3. Estimar e calcular expresións numéricas sinxelas de números enteiros e fraccionarios (baseadas nas catro operacións elementais e as potencias de expoñente natu-

ral que involucren, como máximo, dúas operacións encadeadas e unha paréntese), aplicando correctamente as regras de prioridade e facendo un uso adecuado de signos e parénteses.

4. Utiliza-las unidades monetarias e as do sistema métrico decimal para estimar e efectuar medidas, directas e indirectas, en actividades relacionadas coa vida cotiá ou na resolución de problemas, e valorar convenientemente o grao de precisión.

5. Utiliza-los procedementos básicos da proporcionalidade numérica (como a regra de tres ou o cálculo de porcentaxes) para obter cantidades proporcionais a outras, nun contexto de resolución de problemas relacionados coa vida cotiá.

6. Recoñecer e describi-los elementos e propiedades característicos das figuras planas, os corpos elementais e as súas configuracións xeométricas a través de ilustracións, de exemplos tomados da vida real, ou nun contexto de resolución de problemas xeométricos.

7. Emprega-las fórmulas adecuadas para obter lonxitudes e áreas das figuras planas, nun contexto de resolución de problemas xeométricos.

8. Obter información práctica de gráficas sinxelas (de trazo continuo), nun contexto de resolución de problemas relacionados con fenómenos naturais e na vida cotiá.

9. Obter e interpreta-la táboa de frecuencias e o diagrama de barras, así como a moda e a media aritmética, dunha distribución discreta sinxela, con poucos datos, utilizando, se é preciso, unha calculadora de operacións básicas.

Segundo curso

Contidos

1. Aritmética e álgebra.—Relación de divisibilidade. M.c.d. e m.c.m. de dous números naturais. Operacións elementais con fraccións, decimais e números enteiros. Xerarquía das operacións e uso da paréntese. Estimacións, aproximacións e redondeos. Raíces cadradas aproximadas. Medida do tempo e os ángulos. Precisión e estimación nas medidas. Magnitudes directa e inversamente proporcionais. Porcentaxes. Interpretación de fórmulas e expresións alxebraicas. Ecuacións de primeiro grao.
2. Xeometría.—Elementos básicos da xeometría do espacio. Descrición e propiedades características dos corpos xeométricos elementais. Cálculo de áreas e volumes. Triángulos rectángulos. O teorema de Pitágoras. Semellanza. Teorema de Tales. Razón de semellanza. Escalas.
3. Funcións e gráficas.—Coordenadas cartesianas. Táboas de valores e gráficas cartesianas. Relacións funcionais entre magnitudes directamente proporcionais. Interpretación e lectura de gráficas relacionadas cos fenómenos naturais, a vida cotiá e o mundo da información.
4. Estatística.—Estatística unidimensional. Distribucións discretas. Táboas de frecuencias e diagramas de barras. Media aritmética e moda.

Criterios de avaliación

1. Estimar e calcular expresións numéricas sinxelas de números enteiros e fraccionarios (baseadas nas catro operacións elementais e as potencias de expoñente natural que involucren, como máximo, dúas operacións encadeadas e unha paréntese), aplicando correctamente as regras de prioridade e facendo un uso adecuado de signos e parénteses.
2. Utiliza-las aproximacións numéricas, por defecto e por exceso, elixíndoas e valorándoas de forma con-

veniente na resolución de problemas, desde a toma de datos ata a solución.

3. Resolver problemas sinxelos utilizando métodos numéricos, gráficos ou alxebraicos, cando se baseen na aplicación de fórmulas coñecidas ou na formulación e resolución de ecuacións sinxelas de primeiro grao.

4. Utiliza-las unidades angulares, temporais, monetarias e do sistema métrico decimal para estimar e efectuar medidas, directas e indirectas, en actividades relacionadas coa vida cotiá ou na resolución de problemas, e valorar convenientemente o grao de precisión.

5. Utiliza-los procedementos básicos da proporcionalidade numérica (como a regra de tres ou o cálculo de porcentaxes) para obter cantidades proporcionais a outras, nun contexto de resolución de problemas relacionados coa vida cotiá.

6. Emprega-lo teorema de Pitágoras e as fórmulas adecuadas para obter lonxitudes, áreas e volumes das figuras planas e os corpos elementais, nun contexto de resolución de problemas xeométricos.

7. Utiliza-lo teorema de Tales e os criterios de semellanza para interpretar relacións de proporcionalidade xeométrica entre segmentos e figuras planas e para construír triángulos ou cuadriláteros semellantes a outros, nunha razón dada.

8. Interpreta-las dimensións reais de figuras representadas en mapas ou planos, facendo un uso adecuado das escalas, numéricas ou gráficas.

9. Representar e interpretar puntos e gráficas cartesianas de relacións funcionais sinxelas, baseadas na proporcionalidade directa, que veñan dadas a través de táboas de valores e intercambiar información entre táboas de valores e gráficas.

10. Obter e interpreta-la táboa de frecuencias e o diagrama de barras, así como a moda e a media aritmética, dunha distribución discreta sinxela, con poucos datos, utilizando, se é preciso, unha calculadora de operacións básicas.

Terceiro curso

Opción A

Contidos

1. Aritmética e álgebra.—Números racionais. Operacións elementais e potencias de expoñente enteiro. Xerarquía das operacións e uso da paréntese. Aproximacións e erros. Sucesións numéricas. Iniciación ás progresións aritméticas. Polinomios. Operacións elementais. Resolución alxebraica de ecuacións de primeiro grao e sistemas de dúas ecuacións lineais con dúas incógnitas.

2. Xeometría.—Descrición e propiedades elementais das figuras planas e os corpos elementais. Cálculo de áreas. Poliedros regulares. A esfera. Translacións, xiros e simetrías no plano.

3. Funcións e gráficas.—Relacións funcionais. Distintas formas de expresar unha función. Estudo gráfico dunha función: crecemento e decrecemento, máximos e mínimos, simetrías, continuidade e periodicidade. Estudo gráfico e alxebraico das funcións constantes, lineais e afíns. Interpretación e lectura de gráficas en problemas relacionados cos da vida cotiá.

4. Estatística e probabilidade.—Estatística unidimensional. Táboas de frecuencias e gráficos estatísticos. Parámetros de centralización e dispersión. Experimentos aleatorios. Frecuencia e probabilidade dun suceso.

Criterios de avaliación

1. Identificar e utiliza-los distintos tipos de números racionais para recibir e producir información en situacións reais da vida cotiá.

2. Estimar e calcular expresións numéricas sinxelas de números racionais (baseadas nas catro operacións elementais e as potencias de expoñente enteiro que conteñan, como máximo, dúas operacións encadeadas e unha paréntese), aplicar correctamente as regras de prioridade e facer un uso adecuado de signos e parénteses.

3. Utilizar convenientemente as aproximacións decimais, as unidades de medida usuais e as relacións de proporcionalidade numérica para resolver problemas relacionados coa vida cotiá.

4. Construír expresións alxebraicas e ecuacións sinxelas a partir de sucesións numéricas, táboas ou enunciados e interpreta-las relacións numéricas que se dan, implicitamente, nunha fórmula coñecida ou nunha ecuación.

5. Utiliza-las técnicas e procedementos básicos do cálculo alxebraico para sumar, restar ou multiplicar polinomios sinxelos nunha indeterminada que teñan, ó sumo, tres termos, e resolver ecuacións de primeiro grao e sistemas sinxelos de ecuacións lineais con dúas incógnitas que teñan coeficientes enteiros.

6. Resolver problemas sinxelos utilizando métodos numéricos, gráficos ou alxebraicos, cando se baseen na utilización de fórmulas coñecidas ou na formulación e resolución de ecuacións de primeiro grao ou de sistemas de dúas ecuacións lineais con dúas incógnitas.

7. Recoñecer e describi-los elementos e propiedades características das figuras planas, os corpos elementais e as súas configuracións xeométricas e utiliza-lo teorema de Pitágoras e as fórmulas usuais para obter as medidas de lonxitude e áreas.

8. Aplicar translacións, xiros e simetrías a figuras planas sinxelas utilizando os instrumentos de debuxo habituais, recoñece-lo tipo de movemento que liga a dúas figuras iguais do plano que ocupan posicións diferentes.

9. Recoñece-las características básicas das funcións constantes, lineais e afíns na súa forma gráfica ou alxebraica e representalas graficamente cando veñan expresadas por un enunciado, unha táboa ou unha expresión alxebraica.

10. Determinar e interpreta-las características básicas (puntos de corte cos eixes, intervalos de crecemento e decrecemento, máximos e mínimos, continuidade, simetrías e periodicidade) que permiten avalialo comportamento dunha gráfica sinxela.

11. Elaborar e interpretar táboas e gráficos estatísticos (diagramas de barras ou de sectores, histogramas, etc.) así como os parámetros estatísticos máis usuais (moda, mediana e media aritmética), correspondentes a distribucións sinxelas e utilizar, se é necesario, unha calculadora científica.

12. Determinar e interpreta-lo espazo mostral e os sucesos asociados a un experimento aleatorio sinxelo e asignarlles probabilidades, utilizando calquera outra estratexia de reconto persoal.

Opción B

Contidos

1. Aritmética e álgebra.—Números racionais. Operacións elementais e potencias de expoñente enteiro. Xerarquía das operacións e uso da paréntese. Aproximacións e erros. Recoñecemento de números irracionais. Sucesións numéricas. Iniciación ás progresións aritméticas e xeométricas. Polinomios. Operacións elementais. Identidades notables. Resolución alxebraica de ecuacións de primeiro grao e sistemas de dúas ecuacións lineais con dúas incógnitas. Ecuación de segundo grao.

2. Xeometría.—Descrición e propiedades elementais das figuras planas e os corpos elementais. Cálculo de áreas e volumes. Poliedros regulares. A esfera. O globo terráqueo. Translacións, xiros e simetrías no plano.

3. Funcións e gráficas.—Relacións funcionais. Distintas formas de expresar unha función. Estudio gráfico dunha función: crecemento e decrecemento, máximos e mínimos, simetrías, continuidade e periodicidade. Estudio gráfico e alxebraico das funcións constantes, lineais e afíns. Interpretación e lectura de gráficas en problemas relacionados cos fenómenos naturais, a vida cotiá e o mundo da información.

4. Estatística e probabilidade.—Estatística unidimensional. Táboas de frecuencias e gráficos estatísticos. Parámetros de centralización e dispersión. Experimentos aleatorios. Frecuencia e probabilidade dun suceso. Cálculo de probabilidades mediante a lei de Laplace.

Criterios de avaliación

1. Identificar e utiliza-los distintos tipos de números racionais para recibir e producir información en situacións reais da vida cotiá e elixir, ó resolver un determinado problema, o tipo de cálculo adecuado (mental, manual, con calculadora), dando significado ás operacións, procedementos e resultados obtidos, de acordo co enunciado.

2. Estimar e calcular expresións numéricas sinxelas de números racionais (baseadas nas catro operacións elementais e as potencias de expoñente enteiro que involucren, como máximo, dúas operacións encadeadas e unha paréntese), aplicar correctamente as regras de prioridade e facer uso adecuado de signos e paréntese.

3. Utilizar convenientemente as aproximacións decimais, as unidades de medida usuais e as relacións de proporcionalidade numérica para resolver problemas relacionados coa vida cotiá, elixindo, ó longo de todo o proceso de resolución do problema, a notación e as aproximacións adecuadas e valorándoas, xunto co tamaño dos erros cometidos, de acordo co enunciado.

4. Construír expresións alxebraicas e ecuacións sinxelas a partir de sucesións numéricas, táboas ou enunciados e interpreta-las relacións numéricas que se dan, implicitamente, nunha fórmula coñecida ou nunha ecuación.

5. Utiliza-las técnicas e procedementos básicos do cálculo alxebraico para sumar, restar ou multiplicar polinomios sinxelos nunha indeterminada que teñan, ó sumo, tres termos, e resolver ecuacións de primeiro grao ou ecuacións de segundo grao e sistemas sinxelos de ecuacións lineais con dúas incógnitas que teñan coeficientes enteiros.

6. Resolver problemas sinxelos utilizando métodos numéricos, gráficos ou alxebraicos, cando se baseen na utilización de fórmulas coñecidas ou na formulación e resolución de ecuacións de primeiro grao ou de sistemas de dúas ecuacións lineais con dúas incógnitas.

7. Recoñecer e describi-los elementos e propiedades características das figuras planas, os corpos elementais e as súas configuracións xeométricas e utiliza-lo teorema de Pitágoras e as fórmulas usuais para obter-las medidas de lonxitudes, áreas e volumes a través de ilustracións, de exemplos tomados da vida real ou nun contexto de resolución de problemas xeométricos.

8. Aplicar translacións, xiros e simetrías a figuras planas sinxelas utilizando os instrumentos de debuxo habituais, recoñece-lo tipo de movemento que liga a dúas figuras iguais do plano que ocupan posicións diferentes e determina-los elementos invariantes e os centros e eixes de simetría en formas e configuracións xeométricas sinxelas.

9. Recoñece-las características básicas das funcións constantes, lineais e afíns na súa forma gráfica ou alxebraica e representalas graficamente cando veñan expresadas por un enunciado, unha táboa ou unha expresión alxebraica.

10. Determinar e interpreta-las características básicas (puntos de corte cos eixes, intervalos de crecemento e decrecemento, puntos extremos, continuidade, simetrías e a periodicidade) que permiten avalialo comportamento dunha gráfica sinxela (de trazo continuo ou descontinuo), e obter información práctica nun contexto de resolución de problemas relacionados con fenómenos naturais ou prácticos da vida cotiá.

11. Elaborar e interpretar táboas e gráficos estatísticos (diagramas de barras ou de sectores, histogramas, etc.) así como os parámetros estatísticos máis usuais (moda, mediana, media aritmética e desviación típica), correspondentes a distribucións sinxelas e utilizar, se é necesario, unha calculadora científica.

12. Determinar e interpreta-lo espazo mostral e os sucesos asociados a un experimento aleatorio sinxelo e asignar probabilidades en situacións experimentais ou equiprobables, utilizando adecuadamente a lei de Laplace e os diagramas de árbore, ou calquera outra estratexia de reconto persoal.

Cuarto curso

Opción A

Contidos

1. Aritmética e álgebra.—Iniciación ó número real. A recta real. Notación científica. Operacións en notación científica. Potencias de expoñente fraccionario e radicais. Polinomios. Operacións elementais. Identidades notables. Ecuacións de primeiro e segundo grao. Sistemas de ecuacións lineais.

2. Xeometría.—Figuras semellantes. Razón de semellanza. Teorema de Tales. Razóns trigonométricas. Resolución de triángulos rectángulos. Iniciación á xeometría analítica plana.

3. Funcións e gráficas.—Funcións. Estudio gráfico dunha función. Características globais das gráficas: crecemento e decrecemento, máximos e mínimos, continuidade, simetrías e periodicidade. Interpretación e lectura de gráficas en problemas relacionados coa vida cotiá.

4. Estatística e probabilidade.—Variables discretas e continuas. Intervalos e marcas de clases. Elaboración e interpretación de táboas de frecuencias, gráficos de barras e de sectores, histogramas e polígonos de frecuencia. Cálculo e interpretación dos parámetros de centralización. Experimentos aleatorios e sucesos. Frecuencia e probabilidade dun suceso. Cálculo de probabilidades mediante a lei de Laplace.

Criterios de avaliación

1. Identificar e utiliza-los distintos tipos de números reais para recibir e producir información en situacións da vida cotiá e elixir, ó resolver un determinado problema, o tipo de cálculo adecuado.

2. Estimar e calcular expresións numéricas sinxelas de números racionais (baseadas nas catro operacións elementais e as potencias de expoñente enteiro que conteñan, como máximo, tres operacións encadeadas e unha paréntese), aplicar correctamente as regras de prioridade e facer un uso adecuado de signos e parénteses.

3. Simplificar expresións numéricas irracionais sinxelas (que conteñan unha ou dúas raíces cadradas) e utilizar convenientemente a calculadora científica nas operacións con números reais, expresados en forma decimal ou en notación científica.

4. Construír expresións alxebraicas e ecuacións descritivas de táboas, enunciados, propiedades, xeneralidades, códigos, recontos, e interpreta-las relacións numé-

ricas que se dan, implicitamente, nunha fórmula coñecida ou nunha ecuación.

5. Utiliza-las técnicas e procedementos básicos do cálculo alxebraico para simplificar expresións alxebraicas formadas por sumas, restas e multiplicacións de polinomios con un, dous ou tres termos que inclúan, como máximo, dúas operacións encadeadas.

6. Resolver problemas sinxelos utilizando métodos numéricos, gráficos ou alxebraicos, cando se baseen na utilización de fórmulas coñecidas ou na formulación e resolución de ecuacións de primeiro ou de segundo grao ou de sistemas sinxelos de dúas ecuacións lineais con dúas incógnitas.

7. Utiliza-las unidades angulares do sistema métrico sexagesimal así como as relacións e as razóns da trigonometría elemental para resolver problemas trigonométricos de contexto real, coa axuda, se é preciso, da calculadora científica.

8. Coñecer e utiliza-los conceptos e procedementos básicos da xeometría analítica plana para representar, describir e analizar formas e configuracións xeométricas sinxelas.

9. Representar graficamente e interpreta-las funcións constantes, lineais, afíns ou cuadráticas a través dos seus elementos característicos (pendente da recta, puntos de corte cos eixes, vértice e eixe de simetría da parábola).

10. Determinar e interpreta-las características básicas (puntos de corte cos eixes, intervalos de crecemento e decrecemento, máximos e mínimos, continuidade, simetrías e periodicidade) que permitan avalia-lo comportamento dunha gráfica sinxela.

11. Elaborar e interpretar táboas e gráficos estatísticos, así como os parámetros estatísticos máis usuais, correspondentes a distribucións discretas e continuas, con axuda da calculadora.

12. Determinar e interpreta-lo espazo mostral e os sucesos asociados a un experimento aleatorio simple e utiliza-la lei de Laplace.

Opción B

Contidos

1. Aritmética e álgebra.—Iniciación ó número real. A recta real. Notación científica. Operacións en notación científica. Potencias de expoñente fraccionario e radicais. Repaso e afondamento no cálculo alxebraico: operacións con polinomios. Ecuacións de primeiro e segundo grao. Sistemas de ecuacións lineais.

2. Xeometría.—Figuras semellantes. Razón de semellanza. Teorema de Tales. Razóns trigonométricas. Resolución de triángulos rectángulos. Iniciación á xeometría analítica plana.

3. Funcións e gráficas.—Funcións. Estudio gráfico dunha función. Características globais das gráficas: crecemento e decrecemento, máximos e mínimos, continuidade, simetrías e periodicidade. Estudio das funcións polinómicas de primeiro e segundo grao e das funcións exponenciais e de proporcionalidade inversa sinxelas. Interpretación e lectura de gráficas en problemas relacionados cos fenómenos naturais, a vida cotiá e o mundo da información.

4. Estatística e probabilidade.—Variables discretas e continuas. Intervalos e marcas de clases. Elaboración e interpretación de táboas de frecuencias, gráficos de barras e de sectores, histogramas e polígonos de frecuencia. Cálculo e interpretación dos parámetros de centralización e dispersión. Experimentos aleatorios e sucesos. Probabilidade simple e composta. Utilización de distintas técnicas combinatorias na asignación de probabilidades simples e compostas.

Criterios de avaliación

1. Identificar e utiliza-los distintos tipos de números reais para recibir e producir información en situacións reais da vida cotiá e elixir, ó resolver un determinado problema, o tipo de cálculo adecuado (mental, manual, con calculadora), dando significado ás operacións, procedementos e resultados obtidos, de acordo co enunciado.

2. Estimar e calcular expresións numéricas sinxelas de números racionais (baseadas nas catro operacións elementais e as potencias de expoñente enteiro que involucren, como máximo, tres operacións encadeadas e unha paréntese), aplicar correctamente as regras de prioridade e facer un uso adecuado de signos e parénteses.

3. Simplificar expresións numéricas irracionais sinxelas (que conteñan unha ou dúas raíces cadradas) e utilizar convenientemente a calculadora científica nas operacións con números reais, expresados en forma decimal ou en notación científica e aplica-las regras e as técnicas de aproximación adecuadas a cada caso e valorando os erros cometidos.

4. Construír expresións alxebraicas e ecuacións descritivas de táboas, enunciados, propiedades, xeneralidades, códigos, recontos, etc., e interpreta-las relacións numéricas que se dan, implicitamente, nunha fórmula coñecida ou nunha ecuación.

5. Utiliza-las técnicas e procedementos básicos do cálculo alxebraico para simplificar expresións alxebraicas formadas por sumas, restas e multiplicacións de polinomios con un, dous ou tres termos que inclúan, como máximo, dúas operacións encadeadas, para factorizar polinomios sinxelos de segundo grao con coeficientes e raíces enteiras e para resolver ecuacións de primeiro e segundo grao e sistemas sinxelos de ecuacións lineais con dúas incógnitas.

6. Resolver problemas sinxelos utilizando métodos numéricos, gráficos ou alxebraicos, cando se baseen na utilización de fórmulas coñecidas ou na formulación e resolución de ecuacións de primeiro ou de segundo grao ou de sistemas sinxelos de dúas ecuacións lineais con dúas incógnitas.

7. Utiliza-las unidades angulares do sistema métrico sexagesimal así como as relacións e as razóns da trigonometría elemental para resolver problemas trigonométricos de contexto real, coa axuda, se é preciso, da calculadora científica.

8. Coñecer e utiliza-los conceptos e procedementos básicos da xeometría analítica plana para representar, describir e analizar formas e configuracións xeométricas sinxelas.

9. Representar graficamente e interpreta-las funcións constantes, lineais, afíns ou cuadráticas a través dos seus elementos característicos (pendente da recta, puntos de corte cos eixes, vértice e eixe de simetría da parábola) e as funcións exponenciais e de proporcionalidade inversa sinxelas a través de táboas de valores significativas, coa axuda, se é preciso, da calculadora científica.

10. Determinar e interpreta-las características básicas (puntos de corte cos eixes, intervalos de crecemento e decrecemento, puntos extremos, continuidade, simetrías e periodicidade) que permiten avalia-lo comportamento dunha gráfica sinxela (de trazo continuo ou descontínuo), e obter información práctica nun contexto de resolución de problemas relacionados con fenómenos naturais ou prácticos da vida cotiá.

11. Elaborar e interpretar táboas e gráficos estatísticos, así como os parámetros estatísticos máis usuais, correspondentes a distribucións discretas e continuas, con axuda da calculadora.

12. Determinar e interpreta-lo espazo mostral e os sucesos asociados a un experimento aleatorio, simple ou composto sinxelo, e utiliza-la lei de Laplace, os diagramas de árbore, as táboas de continxencia ou outras técnicas combinatorias para calcular probabilidades simples ou compostas.

Educación secundaria obrigatoria

MÚSICA

Introducción

A materia de música na educación secundaria obrigatoria concíbese como continuidade da ensinanza musical en primaria, e por iso debe afondar nos coñecementos, capacidades e actitudes desta primeira etapa. En secundaria a aproximación ó musical debe ser, non obstante, máis específica e analítica, de acordo cunha evolución nas características do alumnado, que desenvolveu unha maior capacidade de abstracción. Por iso, deberá contribuír á formación integral do individuo a través do coñecemento do feito musical como manifestación cultural e histórica e ó afianzamento dunha postura aberta, reflexiva e crítica ante a creación e a difusión da música na nosa sociedade.

A música ten, sen dúbida, unha importantísima presenza na vida cotiá do adolescente e, en consecuencia, deberá ter na educación. Por tanto, é necesario insistir na transcendencia da cultura musical na formación do individuo. O seu ensino contribúe a forma-la súa sensibilidade artística e a comprende-las manifestacións culturais ó longo da historia.

O estudo desta materia debe enfocarse como unha consolidación da formación musical do alumno, ó trátase da última etapa na que esta materia é obrigatoria. O ensino debe orientarse, así pois, cara a un afianzamento da percepción e a sensibilidade musical do alumno, cara a un dominio dos fundamentos da expresión musical e cara a un entendemento da música como un fenómeno imbricado na historia e na sociedade.

A educación musical concrétese fundamentalmente en dous aspectos: a adquisición e enriquecemento dun vocabulario que permita a descrición de fenómenos musicais, e a comprensión da linguaxe musical como medio de expresión artística á luz do seu contexto histórico e social.

O desenvolvemento das capacidades de percepción e expresión adquirese a través de dous medios fundamentais:

1. A audición, como instrumento fundamental. Mediante a audición comprensiva oriéntase o alumno cara á identificación dos elementos integrantes do discurso musical e a súa función dentro deste. A audición debe se-lo punto de partida sobre o cal se inicie a análise e a reflexión dos fenómenos musicais, para favorecer-la capacidade de abstracción e reflexión.

2. As expresións instrumental, vocal e corporal, que colaboran no desenvolvemento de capacidades motrices, de equilibrio e coordinación. Estas deben utilizarse apropiadamente dentro dos diferentes cursos da etapa, tendo en conta as características do alumnado. Non se trata de formar cantantes ou instrumentistas, senón que, a través dos procedementos citados, se pretende alcanzar unha mellor comprensión do feito musical ampliando a capacidade receptiva e potenciando a creación da futura audiencia, con capacidade crítica, que necesita a actual sociedade.

Os contidos dos cursos primeiro e segundo da educación secundaria obrigatoria teñen como obxectivo principal o coñecemento dos elementos básicos da linguaxe musical e o propósito de amplia-las posibilidades

de expresión e comunicación dos alumnos. Estes contidos pretenden afianza-los elementos de aprendizaxe necesarios para afrontar nos cursos posteriores un achegamento á música na cultura e a sociedade do pasado e do noso tempo. Sinaláronse unicamente os conceptos básicos da linguaxe musical: o son, a melodía, o ritmo, a harmonía, a textura, a forma, o timbre, etc. Ademais, nos dous primeiros cursos, engádese un núcleo de contidos para aproximarse á música na cultura e na sociedade. As actitudes elementais para o estudo da música —a escoita atenta, o silencio, o respecto ós demais, a participación etc.—, forman parte ineludible dos obxectivos, a metodoloxía e a avaliación desta área.

No terceiro curso, os contidos enriquecéense e artículanse arredor de cinco núcleos que permiten afianzar e completa-los obxectivos marcados para a educación secundaria obrigatoria. Os catro primeiros propoñen a relación da creación musical coa sociedade, no marco da cultura e a arte, a través da historia, coa axuda, entre outros, dos procedementos básicos para o estudo da música: a audición, a análise musical e a interpretación. Os contidos do último bloque refírense á música popular e os medios de comunicación na sociedade actual, debido á importancia que hoxe en día teñen na creación, difusión e consumo da música.

No cuarto curso, os contidos están organizados en cinco núcleos temáticos que intentan ser atractivos para os alumnos e que completan e amplían os coñecementos adquiridos en terceiro, con especial fincapé nas novas tecnoloxías, na música española e nun acercamento á música doutras culturas.

O ensino da música precisa potencia-la capacidade dos alumnos para escoitar, recoñecer e rete-las relacións que configuran as estruturas musicais. Con este sistema, é absolutamente necesaria a participación do alumno, ó que se debe motivar con estímulos que a faciliten.

Para favorecer esta participación débese manter na aula un clima de silencio e respecto.

A interdisciplinabilidade da música implica establecer relacións entre esta e outras áreas. A través deste procedemento o alumno poderá adquirir unha formación que lle permita valorar criticamente as distintas manifestacións musicais que ofrece a nosa sociedade.

A audición, o canto, a danza, o comentario de partituras, de textos e de críticas periodísticas, a investigación de campo, a elaboración e interpretación de mapas conceptuais, a utilización dos medios audiovisuais e as novas tecnoloxías en xeral son esenciais para a actividade diaria da aula de música.

Estes procedementos poderanse completar con todo tipo de actividades complementarias e extraescolares como a asistencia a concertos e representacións de teatro musical (ballets, óperas, zarzuelas, etc.).

Obxectivos

1. Recoñece-los elementos básicos da linguaxe musical que permitan a súa análise e interpretación.

2. Adquiri-las capacidades necesarias para poder elaborar ideas musicais mediante o uso da voz ou os instrumentos, co fin de enriquece-las súas posibilidades de expresión.

3. Desenvolve-la capacidade de análise de obras musicais como exemplos da creación artística; comprende-lo seu uso social e as súas intencións expresivas.

4. Aprender a utiliza-las fontes de información musical (partituras, textos, audiovisuais, etc.) para o coñecemento e apreciación da música.

5. Adquiri-lo vocabulario que permita explicar de forma oral e escrita os procesos musicais e establecer valoracións propias.

6. Fomenta-la audición activa e consciente de obras musicais como fonte de enriquecemento cultural para favorece-la ampliación e diversificación dos seus gustos musicais.

7. Participar en actividades musicais, tanto individualmente como en grupo, con actitude aberta, interesada e respectuosa.

8. Coñece-las distintas manifestacións musicais a través da historia e a súa significación no ámbito artístico e sociocultural.

Primeiro curso

Contidos

1. A linguaxe da música.—O son como materia prima da música e a súa representación gráfica: parámetros do son e escritura musical. Os matices. O ritmo na música: pulso, compás, alteracións rítmicas e tempo. A melodía: frases e estruturas melódicas. Intervalos e escalas. A harmonía: consonancia e disonancia. Construcción de acordes elementais.

2. A voz e os instrumentos.—A voz na música. Calidades e tipos. A canción. Os instrumentos como medio de expresión musical: clasificación.

3. A música na cultura e na sociedade.—Xéneros musicais na cultura occidental. A música tradicional e a música na actualidade.

Criterios de avaliación

1. Recoñece-los parámetros do son e os elementos básicos da linguaxe musical, utilizando unha linguaxe técnica apropiada.

2. Diferencia-las sonoridades dos instrumentos da orquestra, así como a súa forma, e os catro tipos de voces máis comúns (soprano, contralto, tenor e baixo).

3. Distingui-los elementos que se utilizan na representación gráfica da música (colocación das notas no pentagrama; clave de sol e de fa en cuarta; duración das figuras; signos que afectan a intensidade e matices; indicacións rítmicas e de tempo, etc.).

4. Recoñecer e aplica-los ritmos e compases a través da lectura ou a audición de pequenas obras ou fragmentos musicais.

5. Improvisar e interpretar estruturas musicais elementais construídas sobre os modos e as escalas máis sinxelas e os ritmos máis comúns.

6. Analizar e comprende-lo concepto de monodía e polifonía e recoñecer, a través da audición, estes tipos de textura e as formas máis sinxelas de construción musical.

Segundo curso

Contidos

1. A linguaxe da música.—Afondamento e práctica no coñecemento da linguaxe musical. A Textura: a horizontalidade e a verticalidade. Monodía, polifonía, contrapunto, melodía acompañada e homofonía. Procedementos compositivos e formas de organización musical: principios básicos. Iniciación ás estruturas binarias e ternarias. O rondó e a sonata.

2. A voz e os instrumentos.—A voz na música: calidades, agrupacións, formas. O teatro lírico. Os instrumentos: familias e técnicas. Agrupacións instrumentais: populares, música de cámara e sinfónica.

3. A música na cultura e a sociedade.—A presenza da música noutras manifestacións artísticas: danza, teatro, artes plásticas, cine, música popular urbana e tradicional.

Criterios de avaliación

1. Coñece-los principios básicos dos procedementos compositivos e formas da organización musical.

2. Diferencia-las sonoridades dos instrumentos da orquestra, así como a súa forma, e os catro tipos de voces máis comúns (soprano, contralto, tenor e baixo).

3. Recoñecer e aplica-los ritmos e compases a través da lectura ou a audición de pequenas obras ou fragmentos musicais.

4. Coñece-las características musicais do teatro lírico.

5. Apreciar e distingui-las escalas e esquemas melódicos básicos utilizados na creación musical (escalas maiores e menores, etc.).

6. Relaciona-la música con outras manifestacións artísticas.

Terceiro curso

Contidos

1. As orixes da música occidental. Música monódica e polifónica.—A música relixiosa e profana no medievo: antecedentes e evolución. A música no Renacemento: a polifonía e a música instrumental.

2. O Barroco musical.—A música vocal e instrumental e as súas formas. A música ó servicio da relixión e a monarquía.

3. Música e músicos do Clasicismo ó Romanticismo.—A música instrumental no Clasicismo: sonata, sinfonía e concerto. A música instrumental no Romanticismo: música sinfónica, de cámara, o piano e o lied. O teatro musical do Clasicismo ó Romanticismo.

4. A música na sociedade contemporánea.—Movements musicais na primeira metade do século XX. As vangardas e a música actual: incidencia das novas tecnoloxías.

5. Música e medios de comunicación.—O son gravado. A música no cine, na radio e na televisión.

Criterios de avaliación

1. Saber aplica-la linguaxe técnica musical necesaria para realizar análise de audicións e partituras.

2. Diferenciar, a través da audición, as sonoridades e as técnicas interpretativas dos instrumentos da orquestra e os diferentes rexistros e calidades das voces, así como as agrupacións vocais e instrumentais máis comúns.

3. Deducir, a partir da análise dunha partitura, os elementos que a configuran como medio de identificación e localización estilística.

4. Saber interpretar obras musicais nos instrumentos da aula ou cancións a solo e a coro de dificultade adecuada ós seus coñecementos e capacidades.

5. Distinguir, a través da audición, as formacións vocais e instrumentais máis usuais.

6. Relaciona-los diversos estilos musicais co seu contexto histórico.

7. Establece-las diferencias e similitudes dos estilos artísticos musicais a través da audición e a análise.

8. Recoñece-las distintas manifestacións da danza e a súa evolución no tempo.

9. Caracteriza-la función dos medios de comunicación como elementos de difusión da música.

Cuarto curso

Contidos

1. Música, imaxe e tecnoloxía.—A electrónica e a informática aplicadas á música. A música do cine, radio, televisión e publicidade.

2. Música popular urbana, a música tradicional e a música chamada culta.—A orixe da música popular urbana: o salón, o teatro e as variedades. O jazz: orixe, evolución e difusión. Movimentos da música popular urbana actual. A música popular xuvenil: aspectos estéticos e sociolóxicos.

3. A música española.—A música na España medieval e renacentista. O Barroco: teatro musical, música relixiosa e civil. A sociedade musical do século dezanove e a música española do século XX.

4. A música tradicional en España.—Zonificación da música tradicional en España. O canto e a danza na música tradicional española. Organoloxía da música tradicional en España.

5. Músicas do mundo.—Folclore, etnomusicoloxía e antropoloxía da música. A música tradicional e popular en Iberoamérica. A música doutras culturas: África e o Extremo Oriente.

Criterios de avaliación

1. Saber recoñecer, ler, escribir e reproducir los elementos da linguaxe relacionados coa organización do discurso musical.

2. Distinguir as diversas funcións que cumpre a música na nosa sociedade, atendendo a diversas variables: intención de uso, estrutura formal, medio de difusión utilizado.

3. Analiza os procesos de produción musical (partituras, gravacións, etc.) valorando a intervención dos distintos profesionais.

4. Caracteriza a función da música nos distintos medios de comunicación: radio, televisión, cine e as súas aplicacións na publicidade.

5. Saber analizar obras musicais atendendo ás súas características formais e trazos estilísticos máis significativos, e situálas no seu contexto cultural.

6. Utiliza a terminoloxía adecuada na análise de obras e situacións musicais, consultando as fontes documentais necesarias.

7. Valora o papel das novas tecnoloxías na creación e reprodución da música.

8. Recoñece as mostras máis importantes do patrimonio musical español situándoas no seu contexto histórico e social.

Educación secundaria obrigatoria

TECNOLOXÍA

Introducción

A tecnoloxía, como área de actividade do ser humano, busca solucionar problemas e necesidades individuais e colectivas, mediante a construción de sistemas técnicos e emprega para iso os recursos da sociedade na que está inmersa.

Resulta indubidable a aceleración que se produciu no desenvolvemento tecnolóxico durante o século XX. Este proceso condiciona a necesidade formativa neste campo, para pór en mans do cidadán os recursos necesarios para ser axente activo neste proceso, xa sexa como consumidor dos recursos que a tecnoloxía pon nas súas mans ou como axente produtor de innovacións. Así o entendeu nos últimos decenios un número crecente de países ó incorporaren estes coñecementos ó currículo do ensino obrigatorio. Neste sentido, incorporáranse contidos relativos ás novas tecnoloxías, dada a presenza cada vez maior destas na sociedade, a través dos temas seguintes: tecnoloxías da información, tec-

noloxías da comunicación, control e robótica e electricidade e electrónica, constituíndo estes aproximadamente a metade do currículo total da materia.

A materia de tecnoloxía na educación secundaria obrigatoria trata de fomentar a aprendizaxe de coñecementos e o desenvolvemento de destrezas que permitan, tanto a comprensión dos obxectos técnicos, como a intervención sobre eles. Pretende tamén que os alumnos utilicen as novas tecnoloxías da información como ferramentas para explorar, analizar, intercambiar e presenta-la información. Así mesmo, propón o desenvolvemento das capacidades necesarias para fomentar a actitude innovadora na busca de solucións a problemas existentes. Por tanto, podemos entender que a materia de tecnoloxía se articula arredor dun binomio coñecemento-acción, onde ambos deben ter un peso específico equivalente. Unha continua manipulación de materiais sen os coñecementos técnicos necesarios pódenos conducir ó mero activismo e, do mesmo xeito, un proceso de ensino-aprendizaxe puramente académico, carente de experimentación, manipulación e construción, pode derivar nun enciclopedismo tecnolóxico inútil.

Desde estes postulados, propónse a necesidade dunha actividade metodolóxica que se apoie en tres principios. Por un lado, a adquisición dos coñecementos técnicos e científicos necesarios para a comprensión e o desenvolvemento da actividade tecnolóxica fanse imprescindibles. En segundo lugar, estes coñecementos adquiren o seu lugar, se se aplica a análise dos obxectos tecnolóxicos existentes á súa posible manipulación e transformación, sen esquecer que esta análise se debe enmarcar transcendendo ó propio obxecto e integrándoo no ámbito social e cultural da época en que se produce. En terceiro lugar, a posibilidade de emular procesos de resolución de problemas convértese en remate deste proceso de aprendizaxe e adquire a súa dimensión completa apoiado nas dúas actividades precedentes.

O fío conductor do currículo da materia de tecnoloxía na educación secundaria obrigatoria artículase arredor do desenvolvemento dos principios científicos e técnicos necesarios para a acción metodolóxica descrita anteriormente, é dicir, dando soporte argumental ás accións correspondentes de análise e realización de proxectos. A secuencia determínase en función da súa lóxica interna, o grao de madurez dos alumnos e a interrelación mutua dos conceptos. Defínense nove áreas conceptuais, que se van desenvolvendo de forma simultánea ó longo da etapa.

Obxectivos

1. Analizar obxectos e sistemas técnicos para comprender o seu funcionamento, coñecer os seus elementos e as funcións que realizan, aprender a mellor forma de os usar e controlar, entende-las razóns que condicionan o seu deseño e construción e valora-las repercusións que xerou a súa existencia.

2. Abordar con autonomía e creatividade problemas tecnolóxicos sinxelos traballando de forma ordenada e metódica (seleccionar e elabora-la documentación pertinente, concibir, deseñar e construír obxectos ou sistemas que resolvan o problema estudado, e avalía-la súa idoneidade).

3. Expresar e comunicar ideas e solucións técnicas e explora-la súa viabilidade, empregando os recursos adecuados.

4. Desenvolver habilidades necesarias para manipular con precisión ferramentas, obxectos e sistemas tecnolóxicos.

5. Potenciar actitudes flexibles e responsables no traballo en equipo, na toma de decisións, execución de tarefas e busca de solucións.

6. Asumir de forma activa o avance e a aparición de novas tecnoloxías, incorporándoas ó seu quefacer cotián.

7. Utiliza-la internet para localizar información en diversos soportes contida en diferentes fontes (páxinas web, imaxes, sons, programas de libre uso).

8. Organizar e elabora-la información recollida nas diversas buscas e presentala correctamente.

9. Intercambiar e comunicar ideas utilizando as posibilidades da internet (correo electrónico, charla, videoconferencias, etc.).

10. Desenvolver interese e curiosidade cara á actividade tecnolóxica, xerando iniciativas de investigación, así como de busca e elaboración de novas realizacións tecnolóxicas.

11. Analizar e valorar criticamente a influencia do uso das novas tecnoloxías sobre a sociedade e o ambiente.

Primeiro curso

Contidos

1. Materiais de uso técnico.—Materiais de uso habitual: clasificación xeral. Materiais naturais e transformados. A madeira: constitución. Propiedades características. Madeiras de uso habitual. Taboleiros artificiais. Técnicas básicas e industriais para o traballo con madeira. Ferramentas e uso seguro delas.

2. Técnicas de expresión e comunicación gráfica.—Instrumentos de debuxo: de trazado e auxiliares. Soportes. Bosquexos como ferramentas de traballo e comunicación.

3. Estructuras e mecanismos.—Estructuras resistentes: estruturas de barras. Triangulación. Esforzos básicos. Elementos resistentes. Aplicacións.

4. Electricidade e electrónica.—Circuíto eléctrico: funcionamento. Elementos. Circuíto en serie e paralelo. Efectos da corrente eléctrica: luz e calor. Aplicacións.

5. Tecnoloxías da información.—O ordenador, os seus elementos, funcionamento e manexo básico. Busca de información: enciclopedias virtuais e outros soportes. Procesadores de texto. Edición de arquivos. Táboas e gráficos nun texto. Introducción a outras aplicacións ofimáticas.

6. Internet e comunidades virtuais.—Busca de información a través da rede internet.

7. Tecnoloxía e sociedade.—A tecnoloxía como resposta ás necesidades humanas: fundamentación do quefacer tecnolóxico. O proceso inventivo e de deseño.

Criterios de avaliación

1. Coñece-las propiedades básicas da madeira como material técnico, as súas variedades e transformados máis empregados, identificalos nas aplicacións técnicas máis usuais e emprega-las súas técnicas básicas de conformación, unión e acabado de forma correcta, mantendo os criterios de seguridade adecuados.

2. Expresar mediante vistas e perspectivas obxectos sinxelos, co fin de comunicar un traballo técnico.

3. Identificar, en sistemas sinxelos, elementos resistentes e os esforzos ós que están sometidos.

4. Identifica-los elementos fundamentais dun circuíto eléctrico e a súa función dentro del.

5. Identifica-los compoñentes fundamentais do ordenador e os seus periféricos, explicando a súa misión no conxunto.

6. Emprega-lo ordenador como ferramenta de traballo, co obxecto de procesar textos, localizar e manexar información de diversos soportes.

Segundo curso

Contidos

1. Materiais de uso técnico.—O ferro: extracción. Fundición e aceiro. Obtención e propiedades características. Aplicacións. Metais non férricos: cobre, aluminio. Obtención e propiedades. Aplicacións. Técnicas básicas e industriais para o traballo con metais. Ferramentas e uso seguro delas.

2. Técnicas de expresión e comunicación gráfica.—Sistemas de representación. Proporcionalidade entre debuxo e realidade. Acoutamento.

3. Estructuras e mecanismos.—Mecanismos de transmisión e transformación de movementos. Relación de transmisión. Aplicacións.

4. Electricidade e electrónica.—Circuíto eléctrico: magnitudes eléctricas básicas. Simbología. Efectos da corrente eléctrica: electromagnetismo. Aplicacións. Máquinas eléctricas básicas: dinamo e motor de corrente continua.

5. Enerxía e a súa transformación.—Fontes de enerxía: clasificación xeral. Combustibles fósiles: petróleo e carbón. Transformación de enerxía térmica en mecánica: a máquina de vapor, o motor de combustión interna, a turbina e o reactor. Descrición e funcionamento.

6. Tecnoloxías da información.—Compoñentes do ordenador: elementos de entrada, saída e proceso. Periféricos habituais. Ferramentas básicas para o debuxo vectorial e o grafismo artístico. Iniciación á folla de cálculo. Fórmulas. Elaboración de gráficas.

7. Internet e comunidades virtuais.—O ordenador como medio de comunicación: a internet. Páxinas web. Correo electrónico.

Criterios de avaliación

1. Coñece-las propiedades básicas dos metais como materiais técnicos, as súas variedades e transformados máis empregados, identificalos nas aplicacións técnicas máis usuais, e emprega-las súas técnicas básicas de conformación, unión e acabado de forma correcta, mantendo os criterios de seguridade adecuados.

2. Expresar mediante vistas e perspectivas obxectos sinxelos, co fin de comunicar un traballo técnico.

3. Sinalar en máquinas complexas os mecanismos simples de transformación e transmisión de movementos que as compoñen, explicando o seu funcionamento no conxunto. Calcula-la relación de transmisión nos casos nos que proceda.

4. Realizar montaxes de circuítos eléctricos sinxelos en corrente continua, empregando pilas, interruptores, resistencias, lámpadas, motores, electroimáns e relés, como resposta a un fin predeterminado.

5. Distingui-las partes dun motor de explosión e describi-lo seu funcionamento.

6. Emprega-lo ordenador como ferramenta de traballo, co obxecto de procesar textos, localizar e manexar información de diversos soportes.

7. Realizar debuxos xeométricos e artísticos utilizando algún programa de deseño gráfico sinxelo.

8. Empregar follas de cálculo introducindo fórmulas e elaborando gráficas.

Terceiro curso

Contidos

1. Materiais de uso técnico.—Os plásticos: clasificación. Obtención. Propiedades características. Técnicas básicas e industriais para o traballo con plásticos. Ferramentas e uso seguro delas.

2. Electricidade e electrónica.—Circuíto eléctrico: corrente alterna e corrente continua. Electrónica: compoñentes. O transistor como interruptor. Montaxes básicas. O circuíto integrado.

3. Enerxía e a súa transformación.—Enerxía eléctrica: xeración, transporte e distribución. Centrais. Enerxías renovables: sistemas técnicos para o aproveitamento da enerxía eólica e solar.

4. Tecnoloxías da información.—Arquitectura e funcionamento do ordenador. Sistema operativo. Linguaxes de programación e desenvolvemento de aplicacións. Organización da Información: xestor de bases de datos. Busca de información, creación e actualización dunha base de datos.

5. Tecnoloxías da comunicación.—Comunicación con fíos e sen fíos: telefonía, radio e televisión. O espazo radioeléctrico.

6. Internet e comunidades virtuais.—O ordenador como medio de comunicación. Chats e videoconferencias. Internet. Elaboración de páxinas web. Correo electrónico.

7. Control e robótica.—Máquinas automáticas e robots: automatismos. Arquitectura dun robot. Elementos mecánicos e eléctricos para que un robot se mova.

8. Tecnoloxía e sociedade.—Tecnoloxía e ambiente: impacto ambiental do desenvolvemento tecnolóxico. Contaminación. Esgotamento dos recursos enerxéticos e das materias primas. Tecnoloxías correctoras. Desenvolvemento sustentable.

Criterios de avaliación

1. Coñece-las propiedades básicas dos plásticos como materiais técnicos, identificalos en obxectos de uso habitual, e usa-las súas técnicas básicas de conformación e unión de forma correcta e con seguranza.

2. Montar un circuíto sinxelo con compoñentes electrónicos, empregando polo menos diodos, transistores e resistencias, a partir dun esquema predeterminado.

3. Describi-los elementos que compoñen a instalación eléctrica dunha vivenda.

4. Identifica-los elementos que constitúen a arquitectura física do ordenador e os procesos lóxicos que explican o seu funcionamento.

5. Emprega-lo ordenador como instrumento para buscar información na internet e comunicarse por medio de correo electrónico, chat e videoconferencia.

6. Localizar información utilizando un xestor de bases de datos. Crear unha base de datos, actualizar e modificar unha base de datos xa creada.

7. Describir esquematicamente os sistemas de telefonía con fíos, radio e televisión, e os principios básicos do seu funcionamento.

8. Identificar automatismos en sistemas técnicos cotiáns, describindo a función que realizan.

9. Montar, utilizando sistemas mecánicos e eléctricos, un robot sinxelo con capacidade de movemento dirixido.

10. Recoñece-lo impacto que sobre o medio produce a actividade tecnolóxica e compara-los beneficios desta actividade fronte ós custos ambientais que supón.

Cuarto curso

Contidos

1. Técnicas de expresión e comunicación gráfica.—Introducción ó debuxo asistido por ordenador: debuxo en dúas dimensións.

2. Electricidade e electrónica.—Sistemas electrónicos: bloques (entrada, saída, proceso). Dispositivos de entrada: interruptores, resistencias que varían coa luz

e a temperatura. Dispositivos de saída: zoador, relé, LED. Dispositivos de proceso: os integrados.

3. Tecnoloxías da información.—O ordenador como dispositivo de control: sinais analóxicos e dixitais. Adquisición de datos. Programas de control. Tratamento da información numérica a través de follas de cálculo. Comunicación entre ordenadores: redes informáticas.

4. Tecnoloxías da comunicación.—Comunicación sen fíos: grandes redes de comunicación. Comunicación vía satélite, telefonía móbil. Descrición e principios técnicos.

5. Internet e comunidades virtuais.—Internet. Descrición. Principios técnicos do seu funcionamento. Comunidades e aulas virtuais.

6. Control e robótica.—Percepción do contorno: sensores empregados habitualmente. Linguaxes de control de robots: programación. Realimentación do sistema.

7. Tecnoloxía e sociedade.—Tecnoloxía e o seu desenvolvemento histórico: fitos fundamentais. Revolución neolítica, revolución industrial, aceleración tecnolóxica do século XX. Interrelación entre tecnoloxía e cambios sociais e laborais. Evolución dos obxectos técnicos co desenvolvemento dos coñecementos científicos e tecnolóxicos, as estruturas socioeconómicas e a dispoñibilidade de distintas enerxías.

Criterios de avaliación

1. Emprega-lo ordenador como sistema de deseño asistido, para representar graficamente un obxecto sinxelo.

2. Identifica-los bloques de entrada, saída e proceso nun sistema electrónico real.

3. Montar un sistema electrónico sinxelo usando bloques de entrada, saída e proceso.

4. Manexa-la folla de cálculo para o tratamento da información numérica e analizar pautas de comportamento.

5. Describir basicamente unha rede de ordenadores de área local e a rede internet e utilízalas con soltura.

6. Describir un sistema de comunicacións vía satélite e outro de telefonía móbil, describindo os principios de funcionamento.

7. Montar un robot que incorpore varios sensores para adquirir información no contorno no que actúa.

8. Desenvolver un programa que permita controlar un robot e o seu funcionamento de forma autónoma en función da realimentación que reciba.

9. Utiliza-lo ordenador como ferramenta de adquisición e interpretación de datos, e como realimentación doutros procesos cos datos obtidos.

10. Coñece-los fitos fundamentais do desenvolvemento tecnolóxico e a evolución dalgúns obxectos técnicos, valorando a súa implicación nos cambios sociais e laborais.

Educación secundaria obrigatoria

SOCIEDADE, CULTURA E RELIXIÓN

Introducción

A área de sociedade, cultura e relixión consta de dúas opcións: confesional e non confesional.

Dado que estas ensinanzas forman parte da programación escolar, o conxunto da área, na súa dobre vertente, confesional e non confesional, deberá proporcionar ó conxunto dos alumnos unha formación humanística o máis completa posible e garanti-la súa calidade formativa.

Deberá enmarca-la expresión relixiosa no seu contexto histórico e social e dotar esta dun sentido de evo-

lución no tempo, incluída os fundadores das grandes relixións.

Así mesmo incluírá a dimensión cultural e artística do feito relixioso, de maneira que o seu coñecemento contribúa, en todo caso, ó mellor acercamento dos alumnos ás distintas expresións culturais.

Finalmente posibilitará a análise comparada dos contidos e liñas básicas das grandes relixións viventes hoxe no mundo e a súa relación cunha orde política baseada nos dereitos fundamentais das persoas.

Dentro da área de sociedade, cultura e relixión, a súa opción non confesional entende o feito relixioso como un elemento da civilización, e as manifestacións e expresións históricas das distintas relixións, como fenómenos que influíron en maior ou menor grao na configuración social e cultural dos pobos e na súa traxectoria histórica. En consecuencia, a opción non confesional da área de sociedade, cultura e relixión vén contribuir á formación humanística dos alumnos, que completan con ela os coñecementos adquiridos noutras materias.

Con ese fin, a área de sociedade, cultura e relixión, na súa opción non confesional, encadrará o feito relixioso dentro das seguintes dimensións:

A dimensión histórica e cultural, que sitúa o coñecemento das relixións na súa realidade histórica concreta, coas súas proxeccións positivas e negativas tanto na configuración das sociedades nas que xorden e influen como nas relacións entre os pobos. Tamén teñen cabida aquí os condicionamentos e claves culturais que configuran as manifestacións da relixión, así como os condicionamentos relixiosos que influíron nos feitos políticos, sociais e culturais da civilización.

A dimensión humanística, que será desenvolvida mediante a combinación de tres tipos diferentes de factores relativos ás relixións: primeiro, as raíces relixiosas de moitas estruturas, costumes e usos sociais da actualidade; segundo, as diferencias entre os códigos de conducta individual e de relación que sustentan as distintas relixións, derivadas das súas respectivas concepcións do mundo e, terceiro, a importancia determinante da liberdade das consciencias e da liberdade relixiosa como elementos esenciais dun sistema político de liberdade e convivencia.

A dimensión científica, consistente na consideración dos feitos relixiosos á luz da metodoloxía da historia e das ciencias sociais e da natureza para distinguir con claridade o que corresponde a estas e é propio da dimensión especificamente relixiosa.

A dimensión moral, resultado da análise dos diferentes sistemas morais propios de cada relixión e do estudo das diversas posturas que as distintas relixións manteñen respecto dos grandes problemas actuais da humanidade.

Por outra parte, debe recordarse que as relixións máis importantes transmiten a súa tradición e contidos en fontes escritas de alto valor literario, polo que a lectura dos documentos que conteñen lendas, narracións, discursos doutrinarios ou poesía relixiosa deberá contribuír ó fin buscado na totalidade da programación educativa, que é o de estimular o interese do alumno pola lectura, o seu nivel de información e a súa capacidade de comprensión de diferentes realidades. Así mesmo, as representacións que as distintas culturas realizaron da relixión, como as imaxes, símbolos e rituais de cada sistema relixioso, deberá estimular tamén o exercicio de valoración estética das manifestacións artísticas do relixioso. Por último, dada a importancia que a sociedade concede á conservación, reconstrucción e coñecemento do patrimonio relixioso da humanidade polos seus valores históricos e artísticos, as tecnoloxías da información e a comunicación servirán para lle facilitar ó alumno o acceso e coñecemento de todo ese rico patrimonio.

Por outro lado, no proceso que o alumno de educación secundaria vai desenvolvendo arredor das grandes cues-

tións do sentido da vida, descobre e constata a relixión como unha das fontes de sentido que a humanidade foi desenvolvendo ó longo da historia. Por iso, o alumno de primeiro curso de educación secundaria obrigatoria efectuará un percorrido polas relixións na súa historia, desde a prehistoria, Mesopotamia e Exipto, as relixións indoeuropeas, Grecia e Roma. E máis tarde, a partir do segundo curso, analizará os grandes temas do fenómeno relixioso, a realidade de Deus nas distintas relixións e as grandes respostas que estas deron ás cuestións sobre o sentido da vida, pondo especial énfase nas tres relixións monoteístas presentes na historia da nosa cultura. En cuarto curso, coñecerán a existencia dos principais debates e reflexións sobre o feito relixioso, forxados en Occidente desde o Racionalismo do século XVII e a Ilustración do século XVIII. O programa inclúe, tamén, a análise dos intentos totalitarios de aboli-la relixión, ou convertela, coma na Antigüidade, nunha ideoloxía de estado.

Obxectivos

1. Encadra-lo nacemento e desenvolvemento das relixións dentro dunha situación histórica que lle permita ó alumno situalas no contexto político, social e cultural no que xurdiron e se desenvolveron, e relacionalas co desenvolvemento dos pobos nas diferentes facetas da súa realidade histórica.

2. Coñece-los feitos máis significativos das tres relixións que influíron na historia e a cultura de España e as súas principais achegas á evolución política, cultural e social do noso país.

3. Aplicar estruturas e métodos propios do estudio científico da relixión ó coñecemento dos feitos e problemas actuais das relixións.

4. Analiza-los factores que subxacen ó feito relixioso, as realidades, aspiracións ou problemas humanos que o animan, e relaciona-los feitos relixiosos do pasado coas manifestacións actuais da relixión.

5. Valora-las tradicións relixiosas e o patrimonio sociocultural que xeraron.

6. Coñecer e valora-las posturas máis significativas que, desde a filosofía ou desde outras manifestacións da cultura, se mantiveron sobre a relixión, tanto ó longo da historia como na actualidade.

7. Analiza-los sistemas morais propostos polas diferentes relixións, comparar cada un dos seus elementos, a coherencia que mostran entre eles e as implicacións persoais e sociais que teñen.

8. Analiza-los procesos históricos, intelectuais, culturais e políticos que converteron a liberdade de conciencia e a liberdade relixiosa no fundamento da civilización occidental.

Primeiro curso

Contidos

Historia das relixións

1. Arte e relixión nos pobos prehistóricos.—Interpretación do paradigma relixioso en covas e cavernas durante a prehistoria. A sociedade de cazadores e os cultos totémicos: a arte rupestre e o seu significado relixioso. Os cultos funerarios e significación dos enterramentos.

2. A relixión en Mesopotamia e Exipto.—Mesopotamia: as cidades-estado e o seu deus. As claves da relixión de Exipto.

3. Relixións da tradición indoeuropea: hinduísmo, budismo.—Múltiples deuses e forzas da natureza no hinduísmo. O camiño de Buda.

4. Relixión en Grecia e en Roma.—Orixe dos deuses gregos na tradición indoeuropea. Mitos e deuses en Gre-

cia. O panteón orixinal romano e a súa referencia á relixión grega.

5. As relixións da América precolombina.—Os aztecas, os maias, os incas. O cristianismo no continente americano.

Criterios de avaliación

1. Identifica-las relixións xa desaparecidas e localiza-la súa posible influencia en determinados elementos da nosa tradición cultural.

2. Establecer relacións de influencia mutua e recíproca entre as diferentes relixións da historia e os seus respectivos contextos sociais.

3. Construír e interpretar esquemas históricos nos que se establezan referencias paralelas entre as relixións dos distintos pobos ó longo da súa historia.

4. Identificar expresións das diferentes culturas e civilizacións que fagan referencia a acontecementos relixiosos.

5. Comparar expresións e concepcións de diferentes relixións a propósito dun mesmo feito ou obxecto determinando con claridade as semellanzas e diferencias observadas.

6. Compara-las propostas que desenvolven as distintas relixións e as consecuencias que estas teñen nos comportamentos morais das persoas.

Segundo curso

Contidos

Os compoñentes temáticos do fenómeno relixioso.

1. Unha realidade en dúas dimensións.—O relixioso e o profano.

2. Politeísmo e monoteísmo.—Deuses e Deus: a transcendencia do ser supremo.

3. As mediacións do feito relixioso.—O mito e os relatos. O rito e as celebracións. A oración. A moral.

4. A actitude relixiosa.—A persoa ante o misterio, o temor e a fascinación do relixioso.

5. Os grandes interrogantes.—A orixe da vida, o sufrimento e a morte. As relixións e o sentido da vida.

Criterios de avaliación

1. Identifica-los principais elementos que constitúen o fenómeno relixioso e as relacións que se establecen entre eles.

2. Aplica-lo esquema básico dos elementos clave da relixión á análise das diferentes relixións.

3. Localizar lugares, persoas e accións sagradas nas distintas relixións razoando a orixe e as causas desas realidades.

4. Identifica-las preguntas polo sentido da vida e sinalar cáles son os grandes temas sobre os que xiran en relación con outras preguntas máis orientadas ó ámbito científico.

5. Compara-las diferentes concepcións e expresións do divino nas distintas relixións establecendo as semellanzas e diferencias entre elas.

6. Establecer relacións entre os ritos e as celebracións das relixións cos ciclos e ritmos da vida humana identificando as constantes que se presentan nas distintas relixións.

7. Identificar en oracións das diferentes relixións as actitudes básicas dunha persoa relixiosa.

8. Localiza-los mitos máis significativos das distintas relixións establecendo relacións e comparacións e identificando a influencia dalgúns deles na nosa propia tradición cultural.

Terceiro curso

Contidos

1. Historia e relixión do pobo de Israel. A tradición bíblica.

2. O cristianismo primitivo e o seu desenvolvemento.

3. O cristianismo na sociedade e nas institucións de Europa medieval.

4. O islam: doutrina, civilización e culturas.

5. As tres culturas relixiosas na Península Ibérica na Idade Media e a formación do estado moderno. Relixión e estado.

6. Humanismo, Reforma e Contrarreforma. Guerras de relixión. Tolerancia. Separación entre estado e relixión.

Criterios de avaliación

1. Identifica-los momentos fundacionais das tres grandes relixións monoteístas arredor da experiencia dos fundadores que lles deron orixe.

2. Establece-las relacións entre o xudaísmo, o cristianismo e o islam no momento dos seus respectivos nacementos co fin de pór de manifesto a súa tradición común e as súas diferencias.

3. Examina-los efectos que as tres relixións monoteístas produciron ó longo da súa historia nas súas relacións mutuas.

4. Valora-la influencia das tres relixións monoteístas na configuración da nosa propia historia e cultura.

Cuarto curso

Contidos

1. Cristianismo, Ilustración e liberalismo.

2. Ciencia e relixión na Europa do século XIX. Anticlericalismo e clericalismo.

3. Totalitarismo e relixión no século XX. O ateísmo de estado. A catástrofe moral dos totalitarismos. O Holocausto.

4. Islam contemporáneo: tradicionalismo, reformismo, integrista e revisionismo crítico.

5. Xudaísmo: tradición e modernidade.

Criterios de avaliación

1. Identifica-la evolución da historia do xudaísmo, do cristianismo e do islam nos tres últimos séculos co fin de explicar historicamente a situación destas tres relixións no mundo actual.

2. Identifica-los conflitos entre o cristianismo e a modernidade en todo o proceso de cambio que tivo lugar na Europa do XVII, XVIII e XIX.

3. Describi-la resposta que o xudaísmo, o islam e o cristianismo deron e dan ós problemas da modernidade social e cultural, o desenvolvemento científico, a liberdade individual e a democracia política.

4. Analizar e valora-la evolución do cristianismo en España durante os séculos XIX e XX con relación ós principais problemas culturais e políticos do noso país nesos dous séculos.

Educación secundaria obrigatoria

CIENCIAS DA NATUREZA

Introducción

Na sociedade actual a ciencia é un instrumento indispensable para comprender-lo mundo que nos rodea e as súas transformacións, así como para desenvolver acti-

tudes responsables sobre aspectos ligados á vida e a saúde, e os referentes ós recursos e ó ambiente. É por iso polo que os coñecementos científicos se integran no saber humanístico que debe formar parte da cultura básica de tódolos cidadáns.

Os coñecementos sobre ciencias da natureza adquiridos polo alumnado na educación primaria deben ser afianzados e ampliados durante a etapa de secundaria obrigatoria, incorporando tamén actividades prácticas, propias do traballo do naturalista e da física e química, enfocadas sempre á busca de explicacións.

Os contidos que se traballan nesta materia deben estar orientados á adquisición polo alumnado das bases propias da cultura científica, facendo especial énfase na unidade dos fenómenos que estruturan o mundo natural, nas leis que os rexen e na expresión matemática desas leis, obtendo con iso unha visión racional e global do noso contorno coa que poidan abordar os problemas actuais relacionados coa vida, a saúde, o medio e as aplicacións tecnolóxicas.

No currículo que se presenta englobáronse na materia de ciencias da natureza as materias de bioloxía e xeoloxía, e física e química nos dous primeiros cursos desta etapa, creando unha unidade curricular e mantendo así unha aproximación de conxunto ó coñecemento dos fenómenos naturais, integrando conceptos e subliñando as relacións e conexións entre eles. Preténdese que o alumno descubra a existencia de marcos conceptuais e procedementos de indagación comúns ós diferentes ámbitos do saber científico. Nos cursos terceiro e cuarto, dada a madurez do alumno e a súa diversidade de intereses, poderanse separar as dúas materias para afondar dun modo máis especializado nos contidos.

Os contidos seleccionados nos diferentes cursos obedecen a unha orde crecente de complexidade e, por tanto, van asociados á madurez do alumnado ó que van destinados. Os procedementos que se introduzan son aspectos da aprendizaxe estreitamente relacionados cos conceptos; entre eles débense incluí-la tecnoloxía da información e a comunicación e os medios audiovisuais como ferramentas de traballo. Tamén se considera preciso desenvolver, de forma transversal ó longo do currículo, o método científico de estudo da natureza, así como das implicacións que del se infiren coa tecnoloxía e sociedade.

Os bloques de contidos que se refiren ós cursos primeiro e segundo secuenciáronse seguindo un criterio de ciencia integrada. Por iso, elixiuse como fío conductor do primeiro curso a Terra e as peculiaridades que a fan diferente do resto dos planetas do seu contorno, sendo o núcleo principal de estruturación de contidos a materia. No segundo curso é a enerxía o núcleo principal arredor do cal se estruturan os contidos, elixindo como fío conductor o noso planeta como sistema material no que flúe a enerxía, resaltando as distintas maneiras de facelo nos diferentes subsistemas (codia terrestre, atmosfera, ecosfera, etc.).

O tratamento dado a estas materias foi preferentemente cualitativo, polo que se pon máis énfase en aspectos visuais e xeneralistas, de tipo formativo, de acordo coas capacidades do alumnado.

Obxectivos

1. Iniciarse na observación dos fenómenos naturais.
2. Comprender e expresar mensaxes científicas utilizando a linguaxe oral e escrita con propiedade, así como interpretar diagramas, gráficas e táboas.
3. Interpretar científicamente os principais fenómenos naturais, así como as súas posibles aplicacións tecnolóxicas, utilizando as leis e conceptos das ciencias da natureza.

4. Participar de maneira responsable na planificación e realización de actividades científicas.

5. Utilizar de forma autónoma diferentes fontes de información, incluídas as novas tecnoloxías da información e a comunicación, co fin de avalialo seu contido e adoptar actitudes persoais críticas sobre cuestións científicas e tecnolóxicas.

6. Aplica-los coñecementos adquiridos nas ciencias da natureza para gozar do medio natural, valorándoo e participando na súa conservación e mellora.

7. Recoñecer e valora-las achegas da ciencia para a mellora das condicións de existencia dos seres humanos e aprecia-la importancia da formación científica.

Primeiro curso

Contidos

I. A Terra no Universo.

1. O Universo, a Vía Láctea e o sistema solar.—A observación do Universo: planetas, estrelas e galaxias. Evolución histórica do coñecemento do Universo. A Vía Láctea e o sistema solar. Características físicas da Terra e dos outros compoñentes do sistema solar. Os movementos da Terra: as estacións, o día e a noite, as eclipses e as fases da Lúa. As capas da Terra: núcleo, manto, codia terrestre, hidrosfera, atmosfera e biosfera.

2. A materia no Universo.—Propiedades xerais da materia universal: dimensións (superficie e volume), masa e densidade (S.I.). Estados de agregación da materia. Substancias puras e mesturas. Homoxeneidade e heteroxeneidade. Átomos e moléculas. O hidróxeno e o helio: abundancia e propiedades.

II. Materiais terrestres.

3. A atmosfera terrestre.—Orixe, composición e localización do aire. Nitróxeno e osíxeno: abundancia e propiedades. Dióxido de carbono e ozono: implicacións ambientais. Variacións na composición do aire. Contaminantes. O aire e a saúde.

4. A hidrosfera terrestre.—A orixe da auga na Terra. A auga noutros planetas. A molécula de auga: abundancia, propiedades e importancia. A auga do mar como disolución. Sodio, potasio e cloro: abundancia e propiedades. A auga nos continentes. O vapor de auga na atmosfera. O ciclo da auga. A contaminación da auga, a súa depuración. A auga e a saúde.

5. A codia terrestre.—A codia terrestre: a súa superficie, composición química e elementos xeoquímicos. Silicio e aluminio: abundancia e propiedades. Magnesio, ferro e calcio: abundancia e propiedades. Concepto de mineral e de rocha. Os materiais artificiais. Importancia e abundancia relativa dos minerais. Tipos de rochas.

III. A Terra e os seres vivos.

6. A Terra, un planeta habitado.—Factores que fan posible a vida nun planeta. Os elementos bioquímicos. O carbono: propiedades. Características e funcións comúns dos seres vivos. A teoría celular. A diversidade dos seres vivos: ambientes, tamaños, formas, e modos de alimentarse.

7. Clasificación dos seres vivos.—Os cinco reinos. Introducción á taxonomía. Virus, bacterias e organismos unicelulares eucarióticos. Fungos. O reino vexetal. Principais troncos. O reino animal. Principais troncos. A especie humana.

Criterios de avaliación

1. Explica-la organización do sistema solar e as características dos movementos da Terra e a Lúa, así

como algunhas das concepcións que sobre o sistema planetario se tiveron ó longo da historia.

2. Razoar por qué os elementos químicos máis abundantes no Universo son, en xeral, os que teñen un número máis pequeno de protóns e explica-las propiedades dos ditos elementos.

3. Realizar correctamente cálculos sinxelos que inclúan a utilización das diferentes unidades do Sistema Internacional (S.I.).

4. Diferenciar entre substancias puras e mesturas, relacionando estes conceptos cos de mineral, rocha, aire e auga mariña.

5. Aplica-lo coñecemento da composición universal da materia para explicar feitos como a existencia de elementos químicos, tanto en substancias inertes coma nos seres vivos, e a diferenza entre elementos e compostos.

6. Diferencia-los tres estados da materia en función das propiedades xerais (dimensións, masa, densidade) relacionándoos coa nosa peculiar hidrosfera e facendo mención das propiedades da auga.

7. Explica-las características físicas e químicas da Terra, facendo nota-la súa incidencia na orixe, desenvolvemento e mantemento da vida.

8. Establece-los criterios que serven para clasificar-los seres vivos e identifica-los principais modelos taxonómicos ós que pertencen os animais e plantas máis comúns, relacionando a presenza de determinadas estruturas coa súa adaptación ó medio.

9. Explica-las funcións comúns a tódolos seres vivos, tendo en conta a teoría celular.

10. Descríbi-los trazos que caracterizan a especie humana.

Segundo curso

Contidos

I. Materia e enerxía.

1. Os sistemas materiais e a enerxía.—Sistemas materiais. Escalas de observación macro e microscópica. A enerxía como propiedade dos sistemas materiais. Variación da enerxía nos sistemas materiais: cambio de posición, forma e estado. Tipos de enerxía. Fontes de enerxía. A Terra: un sistema material en continuo cambio.

2. Os cambios de posición nos sistemas materiais.—Representación gráfica de movementos sinxelos. As forzas como causa do movemento e a deformación. Masa e peso dos corpos. Enerxía mecánica.

3. A enerxía que percibimos.—Propagación da luz e o son. Diferencias entre elas. Outros tipos de ondas. Percepción da luz e do son: o ollo e o oído. A calor: enerxía en tránsito. Efectos. Calor e temperatura. Os termómetros. Propagación da calor. Illantes e conductores. Percepción da calor: a pel.

II. Tránsito de enerxía na Terra.

4. A enerxía externa do planeta.—Orixe da enerxía solar. A atmosfera como filtro da enerxía solar: a súa estrutura. A enerxía reflectida: efecto invernadoiro; últimas directrices internacionais. A hidrosfera como regulador térmico. Correntes, mareas, ondas. Distribución da enerxía solar que chega á superficie do planeta: orixe dos axentes xeolóxicos externos.

5. Axentes xeolóxicos externos.—Axentes atmosféricos. A meteorización. Formación de solos. O vento. Acción xeolóxica. Enerxía eólica. Augas salvaxes e torrentes. Acción xeolóxica. Os ríos. Acción xeolóxica. Enerxía hidráulica. Os glaciares. Acción xeolóxica. As augas subterráneas. Acción xeolóxica. Aproveitamento. O mar. Acción xeolóxica. Enerxía mareomotriz. A formación de rochas sedimentarias. Carbón e petróleo.

6. A enerxía interna do planeta.—Orixe da calor interna terrestre. Movementos dos continentes. Vulcanismo e terremotos. O relevo terrestre. Continentes e fondos mariños. A formación de rochas magmáticas e metamórficas.

III. A enerxía e os seres vivos.

7. As funcións dos seres vivos e o consumo de enerxía.—O mantemento da vida. Nutrición autótrofa e heterótrofa. Fotosíntese, respiración e nutrición celular. A enerxía consumida polos seres vivos: crecemento, calor, movemento. O mantemento da especie. A reprodución animal e vexetal: analoxías e diferencias. Coordinación, relación e adaptación.

8. Conceptos de biosfera, ecosfera e ecosistema.—Produtores, consumidores e descompoñedores. Cadeas e redes tróficas. A biomasa como fonte de enerxía.

Criterios de avaliación

1. Interpreta-los sistemas materiais como partes do Universo nas súas distintas escalas, destacando a enerxía como unha propiedade intrínseca de todos eles capaz de orixinarlles cambios.

2. Describir algunhas das transformacións que se producen nos sistemas materiais (movemento, deformacións, cambios de estado e de orde interna), analizando algunhas das súas causas (actuación de forzas, calor, etc.), e aplicando estes conceptos xerais ó estudio da Terra como sistema material completo.

3. Defini-lo concepto de peso como unha forza e diferenciar con exactitude entre os conceptos de enerxía cinética e potencial e entre os de calor e temperatura.

4. Explicar fenómenos sinxelos referidos á transmisión da luz e o son, analizando as súas características, así como as estruturas e o funcionamento dos órganos que os detectan.

5. Relaciona-la desigual distribución da enerxía na superficie do planeta coa orixe dos axentes xeolóxicos externos, explicando as consecuencias destes no modo do relevo terrestre e na formación das rochas sedimentarias.

6. Analiza-la incidencia dalgunhas actuacións individuais e sociais relacionadas coa enerxía na deterioración e mellora do ambiente e na calidade de vida.

7. Relaciona-lo vulcanismo, os terremotos, a formación do relevo e a xénese das rochas metamórficas e magmáticas coa enerxía interna do planeta, chegando a situar nun mapa as zonas onde as ditas manifestacións son máis intensas e frecuentes.

8. Defini-los conceptos de nutrición celular e respiración aplicando os coñecementos sobre a obtención de enerxía.

9. Diferencia-los mecanismos que teñen que utiliza-los seres pluricelulares para realizaren as súas funcións, distinguindo entre os procesos que producen enerxía e os que a consomen, chegando a distinguir entre nutrición autótrofa e heterótrofa, e entre reprodución animal e vexetal.

10. Distinguir entre os conceptos de biosfera e ecosfera explicando, mediante exemplos sinxelos, o fluxo de enerxía nos ecosistemas.

Educación secundaria obrigatoria

EDUCACIÓN FÍSICA

Introducción

Na sociedade actual séntese, cada vez máis, a necesidade de incorporar á cultura e á educación aqueles

coñecementos que, relacionados co corpo e a actividade motriz, contribúen ó desenvolvemento persoal e unha mellora na calidade de vida. Ó home do século XXI resúltalle imprescindible a exercitación do corpo se non quere ver atrofiadas prematuramente moitas das súas funcións e capacidades corporais. É a través do corpo e o movemento como a persoa se relaciona co contorno.

Por tanto, o desenvolvemento harmónico e integral do ser humano leva consigo ineludiblemente a inclusión na formación dos mozos daquelas ensinanzas que van potencia-lo desenvolvemento das súas capacidades e habilidades motrices, afondando no coñecemento desta conducta como organización significativa do comportamento humano, e asumindo actitudes, valores e normas con referencia ó corpo e os seus movementos.

Por outra parte, a escasa actividade corporal desprezada no actual sistema de vida (desprazamentos en vehículos, substitución dos traballos realizados directamente polo home por traballos de máquinas apropiadas, vivendas con espazos moi reducidos, redución progresiva do tempo de traballo, etc.) conduce a que cada vez se dea maior importancia ás actividades físicas como medio de equilibrio psicofísico e de mantemento de ocupación do tempo libre.

O corpo e o movemento son os eixes básicos nos que se debe centra-la acción educativa da área. Neste sentido resáltase a importancia do coñecemento corporal vivenciado e do movemento, non só polo seu valor funcional, senón tamén polo carácter integrador que ten. Trátase, pois, de educación do corpo e o movemento polo valor propio e intrínseco que ten esta formación, e tamén de educación a través do corpo e o movemento para conseguir outros obxectivos igualmente importantes no modo de vida actual (saúde, ocio, redución do estrés, etc.).

A concepción de educación física que se propón intenta unir e integra-las distintas correntes que actualmente coexisten. Neste sentido, admítase a validez das distintas funcións asignadas á educación física polas ditas correntes: función de coñecemento; anatómico funcional; estética e expresiva; comunicativa e de relación; hixiénica; agonística; catártica e pracenteira e de comprensión; en definitiva, a educación física reconece a multiplicidade de funcións, contribuíndo a través delas á consecución dos obxectivos xerais da educación obrigatoria, polo que debe recoller todo o conxunto de prácticas corporais e non aspectos parciais delas.

As liñas de actuación ou as orientacións cara ás que deben dirixirse as accións educativas concréntanse en:

Educación no coidado do corpo e da saúde.

Educación para a mellora corporal.

Educación para a mellora da forma física.

Educación da utilización constructiva do ocio mediante a práctica de actividades recreativas e deportivas individuais e colectivas.

O deporte, considerado como unha parte específica das condutas motrices, ten o valor social de se-la forma máis habitual de entender e practica-la actividade física no noso contexto social e cultural. En xeral, a valoración social da práctica deportiva corresponde a formulacións competitivas, selectivas e restrinxidas a unha soa especialidade, que non sempre son compatibles coas intencións educativas do currículo escolar. O deporte na área de educación física debe ter un carácter aberto, sen que a participación se supedite ás características de sexo, niveis de habilidade ou outros criterios de discriminación, e non debe responder a formulacións competitivas, selectivas e restrinxidas a unha soa especialidade. O que non quere dicir que haxa que desterra-la competición das prácticas deportivas, pois esta ten un alto valor motivador para o alumno, sempre que se utilice con criterios estric-

tamente educativos e acompañada de prácticas que fomenten a colaboración. O longo da etapa débese promover e facilitar que o alumno domine un número variado de actividades corporais e deportivas.

As actividades, nesta etapa, deixan de ter un sentido máis recreativo, para seguir un tratamento cada vez máis específico no desenvolvemento dos contidos, tanto de condición física, cunha clara orientación cara á saúde, como das habilidades específicas, onde se inclúen os xogos e deportes, as calidades motrices, as actividades no medio natural e as actividades de ritmo e expresión.

Na educación secundaria obrigatoria, a materia de educación física debe contribuír ó logro dos obxectivos xerais da etapa. Non abonda con desenvolve-las capacidades instrumentais e habituarse á práctica continuada de actividades físicas, senón que ademais hai que vincular esa práctica a unha escala de valores, actitudes e normas, e ó coñecemento dos efectos que esta ten sobre o desenvolvemento persoal. A área debe contribuír tamén á consolidación de hábitos, valores e actitudes que favorezan a saúde e un mellor nivel de calidade de vida.

Obxectivos

1. Coñecer e valora-los efectos beneficiosos, riscos e contraindicacións que a práctica regular da actividade física ten para saúde individual e colectiva.

2. Practicar de forma habitual e sistemática actividades físicas co fin de mellora-las condicións de saúde e calidade de vida.

3. Valora-lo estado das súas capacidades físicas e habilidades específicas e planificar actividades que lle permitan satisfacer-las súas necesidades.

4. Realizar tarefas dirixidas á mellora da condición física e as condicións de saúde e calidade de vida, facendo un tratamento discriminado de cada capacidade.

5. Incrementa-las posibilidades de rendemento motor mediante o acondicionamento e mellora das capacidades físicas e o perfeccionamento das súas funcións de axuste, dominio e control corporal.

6. Coñecer e practicar modalidades deportivas individuais, colectivas e de adversario, aplicando os fundamentos regulamentarios, técnicos e tácticos en situacións de xogo.

7. Participar, con independencia do nivel de habilidade alcanzado, en xogos e deportes (convencionais, recreativos e populares) colaborando na organización de campionatos, valorando os aspectos de relación que fomentan e mostrando actitudes de tolerancia e deportividade.

8. Diseñar e realizar actividades físico-deportivas no medio natural que teñan baixo impacto ambiental, contribuíndo á súa conservación e mellora.

9. Realizar actividades deportivas e recreativas cun nivel de autonomía aceptable na súa execución.

10. Coñecer e utilizar técnicas básicas de relaxación como medio para reducir desequilibrios e aliviar tensións producidas na vida cotiá ou na práctica físico-deportiva.

11. Valorar, deseñar e practicar actividades rítmicas cunha base musical como medio de comunicación e expresión creativa.

Primeiro curso

Contidos

I. Condición física e saúde.

1. O quecemento. Concepto. Fases. Execución de exercicios de aplicación ó quecemento xeral.

2. Condición física. Concepto. Capacidades físicas relacionadas coa saúde.

3. Acondicionamento xeral das capacidades físicas relacionadas coa saúde. Práctica de carreira continua, xogos, exercicios dinámicos de forza xeral e estiramientos.

4. Práctica de exercicios de mantemento das posicións corporais en situacións de sentado (estudio) e no levantamento e transporte de cargas pesadas (carteiras).

5. Fortalecemento da musculatura de sustento mediante a realización de exercicios de mobilidade articular, de fortalecemento muscular e de relaxación.

6. Valoración do quecemento xeral para previr lesións en calquera actividade física.

II. Habilidades específicas.

1.º Xogos e deportes. Calidades motrices persoais.

1. O movemento coordinado: equilibrio e axilidade.

2. Habilidades ximnásticas globais: saltar, facer equilibrios, gabear, etc.

3. Clasificación dos xogos deportivos: convencionais, tradicionais e recreativos.

4. Práctica de xogos regrados e adaptados que faciliten a aprendizaxe dos fundamentos técnicos / tácticos e as estratexias de ataque e defensa comúns ós deportes colectivos.

5. Realización de actividades cooperativas e competitivas encamiñadas á aprendizaxe dos fundamentos técnicos e tácticos dun deporte colectivo.

6. Participación de forma activa nos diferentes xogos e actividades deportivas.

2.º No medio natural.

1. Posibilidades que ofrece o medio natural para realizar actividades físico-deportivas: terra, aire e auga.

2. Adquisición de técnicas básicas manipulativas: cordame.

3. Identificación de sinais de rastreadura e realización dun percorrido polo centro e as súas inmediacións, previamente marcado.

4. Aceptación e respecto das normas para a conservación e mellora do medio urbano e natural.

3.º Ritmo e expresión.

1. Práctica de actividades expresivas encamiñadas a conseguir a cohesión do grupo.

2. Experimentación de actividades tendentes a romper os bloqueos e inhibicións persoais.

3. O tempo e o ritmo.

4. Experimentación de actividades nas que se combinan distintos ritmos e se manexan diversos obxectos.

5. Disposición favorable á desinhibición.

Criterios de avaliación

1. Confeccionar autonomamente un catálogo de exercicios que se poidan utilizar para elaborar quecementos xerais.

2. Incrementa-las capacidades físicas relacionadas coa saúde, traballadas durante o curso, mellorando con respecto ó seu nivel de partida.

3. Emprega-la respiración como técnica para favorecer-lo autocontrol.

4. Aprender a observa-lo medio natural nas distintas actividades que se leven a cabo e adoptar unha actitude crítica ante a falta de coidado e conservación á que o dito medio está sometido.

5. Aplica-las habilidades específicas aprendidas en situacións reais, prestando atención ós elementos de percepción e execución.

6. Practicar xogos e deportes, aplicando a técnica e as regras do deporte e dos xogos, e elaborar estratexias de ataque e defensa.

7. Participar de forma activa na realización de actividades físico-deportivas, respectando as regras e normas establecidas e responsabilizándose da adecuada utilización dos materiais e instalacións.

8. Mostrar unha actitude de tolerancia e deportividade, tanto cando se adopta o papel de participante como o de espectador.

9. Practicar danzas sinxelas en pequenos grupos, dándolles un matiz expresivo e adaptando a execución á dos demais compañeiros.

10. Manifestar, de forma individual ou colectiva, estados de ánimo e ideas, empregando técnicas de dinámica de grupo e de expresión xestual.

Segundo curso

Contidos

I. Condición física e saúde.

1. O quecemento xeral. Obxectivos. Pautas para a súa elaboración. Recompilación e posta en práctica de exercicios aplicados ó quecemento xeral.

2. Capacidades físicas relacionadas coa saúde: resistencia aeróbica e flexibilidade. Concepto. Control da intensidade do esforzo pola frecuencia cardíaca: toma de pulsacións e cálculo da zona de actividade.

3. Acondicionamento da resistencia aeróbica: carreira continua, adestramento total e xogos.

4. Acondicionamento da flexibilidade: exercicios estáticos e dinámicos.

5. Práctica dos diferentes tipos de respiración: clavicular, torácica e abdominal.

6. Toma de conciencia da propia condición física e predisposición a melloralas cun traballo adecuado.

7. Recoñecemento e valoración da relación existente entre a adopción dunha postura correcta no traballo diario de clase e na realización de actividades físicas como medio preventivo.

II. Habilidades específicas.

1.º Xogos e deportes. Calidades motrices persoais.

1. Execución de distintas combinacións de habilidades ximnásticas e acrobáticas.

2. Características básicas e comúns das habilidades deportivas: normas, regras, aspectos técnicos e tácticos.

3. Realización de tarefas dirixidas á aprendizaxe dos fundamentos técnicos básicos, principios tácticos básicos e regulamentarios dun deporte colectivo.

4. Práctica de xogos e deportes populares e tradicionais da propia comunidade.

5. Práctica de actividades deportivas, individuais e colectivas, de ocio e recreación.

6. Respecto e aceptación das normas e regulamentos.

2.º No medio natural.

1. Adquisición e posta en práctica de técnicas básicas para a montaxe de tendas de campaña.

2. Nocións sobre supervivencia e acampada: normas de seguridade, elección do terreo e precaucións que hai que ter en conta para montar tendas.

3. O sendeirismo: ¿en que consiste?; tipos de sendeiro, material e vestimenta necesaria. Realización dun percorrido de sendeiro.

4. Toma de conciencia dos usos e abusos de que está sendo obxecto o medio urbano e natural.

3.º Ritmo e expresión.

1. Experimentación de actividades encamiñadas ó dominio, ó control corporal e á comunicación cos demais: os xestos e as posturas.

2. Combinación de movementos de distintos segmentos corporais con desprazamentos seguindo unha secuencia rítmica.

3. Execución de pasos sinxelos de danzas colectivas.

4. Aceptación das diferencias individuais e respecto ante a execución dos demais.

Criterios de avaliación

1. Confeccionar autonomamente un catálogo de exercicios que se poidan utilizar para elaborar quecementos xerais.

2. Incrementa-las capacidades físicas relacionadas coa saúde, traballadas durante o curso, mellorando con respecto ó seu nivel de partida.

3. Practica-los diferentes tipos de respiración.

4. Aprender a sobrevivir no medio natural exercitando a observación, as normas de seguridade e o respecto á natureza.

5. Aplica-las habilidades específicas aprendidas en situacións reais, prestando atención ós elementos de percepción e execución.

6. Practicar xogos e deportes, aplicando a técnica e as regras do deporte e dos xogos, e elaborar estratexias de ataque e defensa.

7. Participar de forma activa na realización de actividades físico-deportivas, respectando as regras e normas establecidas e responsabilizándose da adecuada utilización dos materiais e instalacións.

8. Mostrar unha actitude de tolerancia e deportividade, tanto cando se adopta o papel de participante como o de espectador.

9. Practicar combinacións de movementos seguindo secuencias rítmicas e coidando os xestos e as posturas.

10. Manifestar, de forma individual ou colectiva, estados de ánimo e ideas, empregando técnicas de dinámica de grupo e de expresión xestual.

Terceiro curso

Contidos

I. Condición física e saúde.

1. O quecemento xeral. Efectos. Elaboración e posta en práctica de quecementos xerais.

2. Capacidades físicas relacionadas coa saúde: resistencia e flexibilidade. Clasificación e métodos de adestramento.

3. Aplicación de sistemas específicos de adestramento da resistencia aeróbica: carreira continua uniforme, adestramento total, carreira variable.

4. Aplicación do método estático e dinámico no traballo de flexibilidade.

5. Efectos do traballo de resistencia aeróbica e flexibilidade sobre o estado de saúde.

6. Recoñecemento do efecto positivo que a práctica de actividade física produce no organismo.

II. Habilidades específicas.

1.º Habilidades deportivas.

1. Aspectos técnicos, tácticos e regulamentarios dos deportes que se van practicar.

2. Realización de actividades cooperativas e competitivas dirixidas á aprendizaxe dos fundamentos técnicos e tácticos dun deporte colectivo.

3. Práctica de actividades encamiñadas á aprendizaxe dun deporte individual ou de adversario.

4. Tolerancia e deportividade por encima da busca desmedida dos resultados.

2.º No medio natural.

1. Adquisición de técnicas básicas de orientación: lectura de mapas, orientación de mapas e realización de percorridos de orientación.

2. Nocións básicas sobre orientación. Normas de seguridade que hai que ter en conta para a realización de percorridos de orientación no medio urbano e natural.

3. Aceptación das normas de seguridade e protección na realización de actividades de orientación.

3.º Ritmo e expresión.

1. Práctica dirixida á toma de conciencia dos distintos espazos utilizados en expresión corporal: espazo interior, espazo físico, espazo parcial ou propio e espazo social.

2. Realización de movementos combinando as variables de espazo, tempo e intensidade.

3. Práctica de movementos globais e segmentarios cunha base rítmica.

4. A relaxación. Práctica do método de relaxación de Jacobson.

5. Realización de actividades rítmicas, destacando o seu valor expresivo.

Criterios de avaliación

1. Elaborar autonomamente quecementos xerais.

2. Incrementa-las capacidades físicas de resistencia e flexibilidade respecto a si mesmo e ó contorno de referencia.

3. Utiliza-las modificacións da frecuencia cardíaca e respiratoria como indicadores da intensidade do esforzo.

4. Analiza-los efectos duradeiros que son beneficiosos para a saúde do traballo de resistencia aeróbica e de flexibilidade.

5. Realizar actividades no medio natural que teñan como finalidade aprender a desenvolverse nel, comprometéndose ó seu coidado e conservación.

6. Coordina-las accións propias coas do equipo, participando no deporte seleccionado de forma cooperativa.

7. Resolver problemas de decisión xurdidos na realización de actividades deportivas utilizando habilidades específicas e avaliando o axuste da execución ó obxecto previsto.

8. Practicar danzas colectivas, dándolles un matiz expresivo e adaptando a execución á dos compañeiros.

Cuarto curso

Contidos

I. Condición física e saúde.

1. O quecemento específico. Características. Pautas para a súa elaboración. Realización e posta en práctica de quecementos logo da análise da actividade física que se realiza.

2. Capacidades físicas relacionadas coa saúde: forza e resistencia muscular. Concepto. Manifestacións básicas. Tipos de exercicios.

3. Acondicionamento da forza-resistencia mediante a práctica de exercicios localizados e en parellas. Elaboración dun repertorio de exercicios de forza.

4. A postura corporal nas actividades cotiás. Análise dos malos hábitos. ¿Como corrílos?

5. Efectos do traballo de forza sobre o estado de saúde.

6. Elaboración e posta en práctica dun plan de traballo da resistencia aeróbica e a flexibilidade.

7. Toma de conciencia da importancia de evitar actitudes posturais inadecuadas.

II. Habilidades específicas.

1.º Habilidades deportivas.

1. Realización de actividades encamiñadas á aprendizaxe e perfeccionamento do deporte colectivo.

2. Planificación de propostas de actividades aplicables ós deportes que se están practicando, levándoos á práctica de maneira autónoma.

3. Práctica de actividades deportivas individuais e colectivas de ocio e recreación.

4. Planificación e organización de campionatos deportivos.

5. Cooperación e aceptación das funcións atribuídas dentro dun labor de equipo.

2.º No medio natural.

1. Aspectos xerais que hai que considerar na organización de actividades no medio natural.

2. Perfeccionamento e afondamento de técnicas de orientación. Localización de controis seguindo a simboloxía internacional.

3. Relación entre a actividade física, a saúde e o medio natural.

4. Toma de conciencia do impacto que teñen algunhas actividades físico-deportivas no medio natural.

3.º Ritmo e expresión.

1. Práctica de actividades rítmicas cunha base musical.

2. Directrices que hai que seguir para a elaboración de deseños coreográficos.

3. Creación dunha composición coreográfica colectiva con apoio dunha estrutura musical incluíndo os diferentes elementos: espaciais, tempo e intensidade.

4. A relaxación. Práctica do método de relaxación de Schultz.

5. Participación e achega ó traballo en grupos.

Criterios de avaliación

1. Realizar quecementos xerais e específicos adecuados ás actividades físicas que practica.

2. Incrementa-las capacidades físicas de resistencia, flexibilidade e forza e resistencia muscular respecto a si mesmo e ó contorno de referencia.

3. Diseñar de maneira autónoma un plan de traballo encamiñado á mellora da resistencia aeróbica e flexibilidade.

4. Analiza-los efectos duradeiros que son beneficiosos para a saúde do traballo de forza e resistencia muscular.

5. Comportarse respectuosamente co medio natural e utiliza-las técnicas adecuadas no desenvolvemento de actividades físicas na natureza.

6. Coordina-las accións propias coas do equipo, participando no deporte seleccionado de forma cooperativa.

7. Practicar deportes colectivos, de ocio e recreación, aplicando as regras, a técnica, e elaborar estratexias de ataque e defensa.

8. Participar de forma activa na realización de actividades físico-deportivas.

9. Acepta-las diferencias de habilidade, sen que iso sexa obxecto de discriminación por razóns de sexo, raza, capacidade física, etc.

10. Utilizar técnicas de relaxación para recobra-lo equilibrio psicofísico e como preparación para o desenvolvemento doutras actividades.

11. Realizar, mediante a aplicación de técnicas básicas, producións artísticas sinxelas, cooperando cos compañeiros e dándolles un matiz expresivo.

Educación secundaria obrigatoria

EDUCACIÓN PLÁSTICA

Introducción

O desenvolvemento do individuo realízase a partir de estímulos sensoriais, gran parte dos cales son de natureza visual e táctil.

A información recibida a través destes estímulos provén da natureza e das obras creadas polo home. Para que a dita información poida ser asimilada, é necesario reflexionar criticamente sobre o contorno visual e plástico.

Esta realidade cotiá, tanto natural como de imaxes e feitos plásticos, na que viven inmersos os alumnos e onde están os obxectos dos distintos deseños e as imaxes transmitidas polos diversos medios, cine, televisión, imaxe dixital, etc., deberá se-lo punto de partida da materia.

Ese mundo visual e táctil maniféstase a través dunha linguaxe: a linguaxe plástica, da que o coñecemento constitúe o fundamento da materia.

Como calquera linguaxe, a linguaxe plástica necesita de dous niveis de comunicación: saber comprender - saber ver e saber expresarse - saber facer.

O saber ver constitúe un proceso físico-psíquico, onde a percepción inmediata debe ser, en primeiro lugar, a base para o inicio dun proceso de sensibilización e, posteriormente, dunha comprensión máis racional.

O saber facer implica o saber ver e maniféstase de dous modos: a expresión e a representación. Para ámbolos modos precisase dunha ferramenta ou instrumentación.

Nun mundo de imaxes e feitos plásticos, é necesario capacita-los individuos para apreciar, analizar, expresar e critica-la información visual que reciben.

A materia de plástica e visual ten como obxectivo fundamental o desenvolvemento destas capacidades.

A educación plástica e visual posibilita e incide no proceso de relación a que está sometida a persoa con todo o que a rodea, tendo en conta os diferentes momentos evolutivos, co fin de potencia-lo seu desenvolvemento.

No primeiro e segundo curso, iníciase o proceso de sensibilización ó contido plástico do contorno do alumno e o acercamento ó significado das mensaxes visuais farase desde o concreto, determinando os elementos constitutivos por medio dun recoñecemento e diferenciación deles, aumentando así as capacidades perceptivas.

Tratarase, ó mesmo tempo, de que o alumno descubra as posibilidades expresivas das formas reais e a súa interpretación, e así estimula-la súa capacidade creativa.

Tamén, nesta primeira etapa, o alumno irá adquirindo certas habilidades no uso dos distintos medios expresivos ou destrezas da linguaxe plástica.

No terceiro curso de educación secundaria obrigatoria, o alumno afondará na percepción, analizando o contorno natural e cultural, sintetizando os elementos constitutivos nun proceso creativo persoal.

A natureza da materia permite establecer unha serie de ideas centrais que proporcionen continuidade no tratamento dos contidos ó longo de toda a etapa, de forma que o alumno poida relacionar e progresar, retomando cada novo proceso alí onde se quedou anteriormente, alcanzando maiores niveis de complexidade.

Por todo iso, os bloques de contidos mantéñense en tódolos cursos, e presentan unha estruturación clara da sintaxe das linguaxes plásticas, visual, etc.

Tamén se presentan ó longo de toda a etapa e se desenvolven as capacidades e destrezas da materia, que quedan definidas nos obxectivos xerais.

Os contidos son fundamentalmente conceptuais. Non obstante, ó ser unha materia procedementa, o desenvolvemento e aprendizaxe destes conceptos farase a través dos procedementos (instrumentación e técnicas).

Obxectivos

1. Percibir e interpretar criticamente as imaxes e as formas do seu contorno natural e cultural, sendo sensible ás súas calidades evocadoras, plásticas, estéticas e funcionais.

2. Aprecia-lo feito artístico como fonte de gozo estético e como parte integrante dun patrimonio cultural, contribuíndo activamente ó seu respecto, conservación, divulgación e mellora.

3. Desenvolve-la creatividade e expresala, preferentemente, coa subxectividade da súa linguaxe persoal ou utilizando os códigos, terminoloxía e procedementos da linguaxe visual e plástica, co fin de enriquece-las súas posibilidades de comunicación.

4. Interpreta-las relacións da linguaxe visual e plástica con outras linguaxes e busca-lo modo persoal e expresivo máis adecuado para comunica-los achados obtidos.

5. Respetar, apreciar e aprender a interpretar outros modos de expresión visual e plástica distintos do propio e dos modos dominantes no contorno, superando estereotipos e convencionalismos e elaborar xuízos persoais que lle permitan actuar con iniciativa e adquirir criterios.

6. Relacionarse con outras persoas e participar en actividades de grupo, adoptando actitudes de flexibilidade, solidariedade, interese e tolerancia, superando inhibicións e prexuízos e rexeitando discriminacións ou características persoais ou sociais.

7. Valora-la importancia da linguaxe visual e plástica como medio de expresión e comunicación, por tanto, de vivencias, sentimentos e ideas, superar inhibicións e aprecia-la súa contribución ó equilibrio e benestar persoal.

8. Aprecia-las posibilidades expresivas que ofrece a investigación con diversas técnicas plásticas e visuais, valorando o esforzo de superación que supón o proceso creativo.

9. Planificar, individual e conxuntamente, as fases do proceso de realización dunha obra, analiza-los seus compoñentes para adecualos ós obxectivos que se pretenden conseguir, e revisar ó acabar cada unha das fases.

Primeiro curso

Contidos

1. Elementos configurativos das linguaxes visuais.—A liña como elemento configurador de formas. A textura: identificación da forma a través da textura. Texturas naturais e artificiais. A cor. Cores primarias e secundarias. A cor como medio de expresión.

2. Representación de formas planas.—O bidimensional: formas e figuras planas. Clasificación das formas. Estructura da forma. Direccións: vertical, horizontal, oblícu. Concepto de medida. Transporte de medidas: fundamento do uso do compás. A circunferencia. División da circunferencia. Formas poligonais. Triángulos. Cuadriláteros.

3. Espacio e volume.—Concepto espacial. Relacións cerca-lonxe entre formas planas: por cambio de tamaño, por superposición e por contraste.

4. Procedementos e técnicas utilizadas nas linguaxes visuais.—Acercamento ó léxico propio da área. Acercamento experimental a distintos medios de expresión gráfico-plásticos: lapis de grafito, de cor, rotuladores.

Criterios de avaliación

1. Distingui-los elementos figurativos das linguaxes visuais.

2. Utiliza-la cor como medio de expresión.

3. Representar con formas planas sensacións espaciais, utilizando cambios de tamaño, superposicións e contrastes.

4. Debuxar formas xeométricas simples.

5. Coñece-los distintos medios de expresión gráfico-plásticos.

Segundo curso

Contidos

1. A linguaxe visual.—Identificación das distintas linguaxes visuais: canles de comunicación de masas: prensa, TV; deseño gráfico; artes plásticas; novas tecnoloxías. Finalidades das linguaxes visuais: informativa, comunicativa, expresiva e estética. A percepción visual. Relación forma-contorno. Relacións de formas entre si.

2. Elementos configurativos das linguaxes visuais.—A liña como elemento configurador de formas. Texturas visuais e táctiles. A cor. O círculo cromático. Gammas cromáticas. A cor como representación e a cor como sistema codificado.

3. Representación de formas planas.—O bidimensional: representación de formas e figuras planas. Estructura da forma. Direccións. Relación entre direccións: paralelismo, ángulos, bisectriz, perpendicularidade, mediatriz. Concepto de medida. División dun segmento: teorema de Tales. Equidistancias. Formas poligonais. Construción de polígonos regulares inscritos. Igualdade e semellanza.

4. Espacio e volume.—Concepto de espacio: percepción e representación. Perspectiva cónica. Punto de vista e puntos de fuga. Incidencia da luz na percepción. Valor expresivo e representativo da luz en formas e ambientes.

5. Procedementos e técnicas utilizadas nas linguaxes visuais.—Coñecemento do léxico propio da área. Utilización de distintos medios de expresión gráfico-plásticos: lapis de grafito, de cor, rotuladores, pasteis, tinta, ceras, témperas, colaxe. Acercamento experimental a distintos tipos de soportes gráfico-plásticos: papel, madeira, cartón, etc.

Criterios de avaliación

1. Recoñece-las distintas linguaxes visuais nas imaxes do contorno e clasificalas segundo a súa finalidade.

2. Describir gráfica e plasticamente unha forma dada identificando os seus elementos constitutivos: configuración estrutural, texturas e cor.

3. Diferencia-la variedade de texturas visuais e táctiles que se poden producir mediante a manipulación de técnicas e materiais diversos.

4. Describir graficamente formas identificando a súa orientación espacial e a relación entre as súas direccións.

5. Representar un espacio do contorno, utilizando como recurso expresivo os contrastes lumínicos.

6. Coñecer distintos medios de expresión gráfico-plásticos.

7. Valora-las calidades estéticas de contornos, obxectos e imaxes da vida cotiá.

Terceiro curso

Contidos

1. A linguaxe visual.—A imaxe como medio de expresión, comunicación e coñecemento. Lectura de imaxes. Estructura formal. Modos de expresión. Símbolos e signos nas linguaxes visuais. Anagramas, logotipos, marcas e pictogramas. Signos convencionais: sinais. Significantes e significados.

2. Elementos configurativos das linguaxes visuais.—A liña. A liña como elemento expresivo. A textura: calidades expresivas. Texturas orgánicas e xeométricas. A cor. A cor como fenómeno físico e visual: mesturas aditivas e subtractivas. Cores complementarias. Valor expresivo, representativo e codificado.

3. Análise e representación de formas.—Formas xeométricas e formas orgánicas. Estructura da forma. Formas poligonais. Formas curvas na natureza e na arte. Proporción. Repetición e ritmo: concepto de módulo. Estructuras modulares. Redes poligonais: formas modulares bidimensionais básicas.

4. A composición.—Organización da forma e o seu contorno no plano.

5. Espacio e volume.—Representación obxectiva de formas tridimensionais. Sistema diédrico: vistas de sólidos sinxelos. Perspectiva cónica. Fundamentos do sistema.

6. Procedementos e técnicas utilizadas nas linguaxes visuais.—Coñecemento e utilización das técnicas gráfico-plásticas: técnicas secas e húmidas. Identificación e utilización de distintos soportes, segundo as intencións expresivas e descritivas da representación.

7. Apreciación do proceso de creación das artes visuais.—Diferenciación dos procesos expresivos das técnicas gráfico-plásticas.

Criterios de avaliación

1. Analizar imaxes tendo en conta elementos básicos constitutivos da sintaxe visual.

2. Selecciona-los elementos configurativos de liña e textura adecuándoos á descrición analítica da forma.

3. Diferenciar e representa-los matices de cor na natureza e no contorno.

4. Representar xeometricamente formas naturais e artificiais.

5. Diseñar composicións modulares sobre redes poligonais.

6. Interpretar composicións buscando distintas alternativas na organización das formas.

7. Describir unha forma tridimensional simple mediante a representación das súas vistas fundamentais.

8. Representa-la sensación espacial nun plano, utilizando como recurso gráfico a perspectiva cónica.

9. Recoñecer distintos soportes e técnicas de expresión gráfico-plásticas.

10. Utilizar adecuadamente as técnicas gráficas segundo as intencións comunicativas.

Cuarto curso

Contidos

1. A linguaxe visual.—Lectura de imaxes. A imaxe representativa e simbólica: función sociocultural da imaxe na historia. Acercamento ós media e novas tecnoloxías. Interacción entre as distintas linguaxes: plástica, musical, verbal, xestual. O debuxo técnico na comunicación visual: ámbito de uso dos distintos sistemas.

2. Os elementos gráfico-plásticos como vehículo para a análise e creación de imaxes.—A liña. A liña elemento estruturador da forma: encaixe. A liña como abs-

tracción da forma. Carácter expresivo do trazo e o grafismo na utilización da liña. A textura. Utilización de técnicas específicas (tramas, modelos). A cor. Simbolismo e psicoloxía da cor: aplicacións da cor segundo cada campo: industrial, artístico, sinais. Incidencia da cor na composición: relatividade e apreciacións obxectivas e subjectivas. A cor como configurador de ambientes.

3. Análise e representación de formas.—Estructura da forma. Estructura de formas naturais complexas: ramificación, translación, expansión. Comparación da forma. Concepto de canon, medida ó módulo. Proporcionalidade e escalas. Estudio de proporcións na arte. Posibilidades expresivas: desproporcións e deformacións. Representación da forma. Representación icónica. Configuración abstracta. Representación técnica de formas planas, polígonos regulares e curvas.

4. A composición.—Criterios de composición. Elementos que hai que ter en conta: plano básico, centro visual, leis de composición.

5. Percepción e representación. O volume.—Volume. Formas tridimensionais. Sistemas de representación. Sistema diédrico. Sistema axonométrico. Sistema cónico. Formas modulares tridimensionais.

6. Procedementos e técnicas utilizadas nas linguaxes visuais.—Materiais e técnicas gráfico-plásticos (bi e tridimensionais). Os pigmentos. Os aglutinantes. Os disolventes. A materia na forma volumétrica.

7. Proceso de creación.—Fases dunha obra. Bosquexo, guión, maqueta. Realización. Acabado. Fases dun proxecto técnico. Esbozo. Proxecto. Presentación final.

Criterios de avaliación

1. Analiza-los elementos representativos e simbólicos dunha imaxe.

2. Selecciona-lo tipo de liña e textura, adecuándoas á finalidade expresiva da representación gráfica.

3. Cambia-lo significado dunha imaxe por medio da cor.

4. Analiza-la estrutura de formas da natureza, determinando eixes, direccións e proporcións.

5. Buscar distintas variables compositivas nun determinado campo visual, tendo en conta os conceptos de encadramento e equilibrio entre tódolos elementos constitutivos.

6. Describir gráfica ou plasticamente obxectos tridimensionais identificando os seus elementos esenciais.

7. Describir, mediante os distintos sistemas de representación, formas tridimensionais elementais.

8. Realizar un proxecto, seleccionando entre as distintas linguaxes gráficas, plásticas e visuais, a máis adecuada ás necesidades de expresión.

9. Saber manexa-los distintos materiais e instrumentos adecuados ás diversas técnicas gráficas, plásticas e visuais.

Educación secundaria obrigatoria

ÉTICA

Introducción

A educación ten como un dos seus fins esenciais o pleno desenvolvemento da personalidade humana dos alumnos, incluíndo de modo preeminente a súa formación moral, de modo que o proceso e a acción educativa lles permita ir asumindo de modo crítico, reflexivo e progresivo o exercicio auténtico da liberdade, dos seus dereitos e dos seus deberes individuais e sociais nun clima de respecto e de tolerancia positiva cara a outras posturas morais, políticas e relixiosas diferentes ás da súa cultura orixinal.

Nesa mesma liña, dise no dictame sobre o ensino das humanidades no ensino secundario que a educación moral é inherente a tódalas áreas de coñecemento e é unha tarefa encomendada a toda a comunidade educativa. Agora ben, sen prexuízo de valorar positivamente que a acción de toda a comunidade educativa é tamén de carácter moral, é necesario advertir que a reflexión ética, de carácter estritamente filosófico, é indispensable na educación moral transmitida ó longo de toda o ensino secundario.

A filosofía práctica, entendida nun sentido amplo, abarca un conxunto de temas de filosofía moral, de filosofía política e de filosofía do dereito que esixen un nivel de coñecementos superior e que son propios da de reflexión racional e unha capacidade de argumentación crítica que non se produce no nivel da educación moral; por todo iso, a filosofía moral achega especificamente unha reflexión máis profunda e máis crítica sobre os fundamentos da vida moral, da acción política e da lei xurídica e todo iso permite axudar de modo importante ós alumnos á construción dunha conciencia moral e cívica acorde coas sociedades democráticas, plurais, complexas e cambiantes nas que vivimos.

Así pois, a ética constitúe unha materia propia, autónoma, de carácter filosófico, e está situada netamente fóra do ámbito da área das ciencias sociais, aínda que en permanente contacto e diálogo coas súas achegas conceptuais. En ningún caso e baixo ningún concepto se pode considerar que o ensino da ética é unha alternativa á relixión ou relixións confesionais. A ética debe ser patrimonio común de tódolos alumnos e debe contribuír a formar cidadáns racionais, críticos, abertos e tolerantes; é dicir, que saiban fundamentar racionalmente as súas conviccións morais e aprendan a tolerar a outros de modo positivo, é dicir, a valorar e respecta-las diferentes posicións relixiosas, morais ou políticas polo que teñen de enriquecemento da cultura humana e de aceptación das limitacións da razón humana. Esa dimensión cívica do ensino da ética é moi importante no contexto do actual sistema educativo e da sociedade en que vivimos.

Polo tanto, a materia de ética para os alumnos de cuarto curso da educación secundaria obrigatoria reforza de modo significativo o papel da educación moral en todo o ensino secundario e culmina cun novo nivel de afondamento e de crítica racional todo o entramado conceptual e actitudinal que foron construíndo os alumnos ó longo de toda a educación obrigatoria. A reflexión filosófica propia da ética céntrase na dialéctica conceptual de nocións contrapostas como liberdade-determinismo, dereito-deber, ben-mal, valores-disvalores, normatividade-anomía, autonomía-heteronomía, responsabilidade-irresponsabilidade, legalidade-ilegalidade, etc. Ademais, a filosofía moral axuda de modo específico a sitúa-los problemas ético-políticos e ético-xurídicos nun nivel de universalidade e de abstracción racional moito maior que as ciencias sociais, que, normalmente, se limitan á mera descrición e explicación de feitos e de conflitos. A todo iso engádese que a ética adoita presentar en forma de dilemas os problemas morais xerados no mundo actual, tratando de desenvolver nos alumnos a capacidade crítica e argumentativa dun modo eminente e evitando sempre calquera forma de adoutramento moral, político ou relixioso.

A dimensión filosófica da ética non debe ser entendida como un tratamento historiográfico ou sistemático de tódalas teorías éticas que foron xurdindo ó longo da historia da cultura occidental; hai que sinalar a este respecto que a práctica docente neste nivel de cuarto curso da educación secundaria obrigatoria demanda unha fundamentación filosófica da especificidade moral dos seres humanos e dalgúns conceptos claves da mora-

lidade humana (liberdade, autonomía, valor, norma, dereito, deber, etc.) e xunto a iso unha breve introducción ás principais teorías éticas do mundo occidental. Nese sentido, a filosofía moral que se ensina en cuarto curso da educación secundaria obrigatoria ten que ser unha propedéutica filosófica de carácter ético que conecte con algúns temas da filosofía de primeiro curso de bacharelato (a persoa, a acción e a sociedade) e que sirva de iniciación ó vocabulario filosófico, ós procedementos argumentativos e ás teorías filosóficas dalgúns autores importantes da filosofía occidental que poderán ser estudiados con posterioridade.

Por último, o ensino da ética ós adolescentes cumpre unha función moi importante ó lles proporcionar unha importante axuda na configuración da súa propia identidade moral, xa que nesas idades os alumnos aprenden a reflexionar sobre criterios morais, sobre estilos de vida e a tomar decisións sobre cuestións que lles interesan moito nesa etapa da súa vida (amizades, sexualidade, tempo libre, etc.).

Obxectivos

1. Coñecer e comprende-los trazos específicos que fundamentan a moralidade humana na súa práctica individual e social, valorando o significado da dignidade persoal, da liberdade da recta conciencia, do ben e a verdade, e dos principios que orientan o ben obrar.

2. Comprende-la xénese dos valores e das normas morais, asumindo criticamente que constitúen unha construción histórica e válida para tódolos seres humanos e a súa fundamentación obxectiva e común a todos, presente na Declaración Universal dos Dereitos Humanos.

3. Valorar criticamente o pluralismo cultural e moral das sociedades modernas, identificando as razóns morais en que se apoian as distintas formulacións éticas que conviven nelas. En concreto, débese potencia-lo estudio do espazo cultural europeo como un espazo de valores morais moi importante na construción do futuro da humanidade.

4. Identificar e analiza-los principais conflitos morais do mundo actual nos que se manifestan teses antropolóxicas e éticas diferentes ou contrapostas, tales como materialismo e espiritualismo, liberalismo e socialismo, individualismo e comunitarismo, universalismo e contextualismo.

5. Identificar e analiza-los principais proxectos éticos contemporáneos, sobre todo os dereitos humanos, tratando de comprende-las súas achegas orixinais e as tentativas de solución que propoñen sobre os principais problemas morais da nosa época.

6. Identificar e analiza-las diferentes formas de organización política das sociedades actuais, sobre todo o sistema democrático e o Estado social de dereito, valorando criticamente os seus logros, as súas deficiencias e o seu horizonte ético de busca incesante da xustiza.

7. Coñecer e valora-las principais achegas teóricas da historia da ética e sobre todo as que máis contribuíron ó recoñecemento dos dereitos e liberdades individuais, sen esquecer-las esixencias do deber moral en tódalas culturas humanas.

8. Utilizar adecuadamente o procedemento dialóxico e o debate como instrumentos esenciais na formulación dos conflitos e dilemas morais e como medio idóneo para estimula-la capacidade argumentativa.

9. Participar de modo racional e constructivo nas actividades de clase, individualmente ou en grupo, tratando de comprende-las teses e as actitudes éticas dos outros nun clima de diálogo e de tolerancia positiva.

10. Inicia-lo descubrimento dos principios e valores morais, adquirindo independencia de criterio e xuízo crí-

tico, adoptando progresivamente hábitos de conducta moral que planifiquen a propia vida e rexeitando aqueles que a fan decaer na súa dignidade de ser humano, así como estimular unha autoimaxe positiva e unha autoestima adecuada ás capacidades e actitudes de cada alumno/a.

Contidos

A distribución dos epígrafes temáticos e das unidades didácticas está realizada en concordancia cos obxectivos propostos e articulada arredor das esixencias éticas derivadas dun proxecto de ética cívica fundamental na nosa época: os dereitos humanos. Abarca, ante todo, temas de filosofía moral e en menor medida de filosofía política e xurídica. Os contidos da ética de 4.º da ESO deberán aterse ós seguintes bloques temáticos, tendo en conta as dispoñibilidades horarias actuais desta materia en 4.º da ESO.

1. Problemas morais do noso tempo.—Neste bloque temático enuméranse, sen pretensións de exhaustividade, unha serie de problemas morais que se presentan, exemplarmente, como os máis conflictivos da nosa época, e nos que aparecen involucrados factores sociais, políticos, económicos, científico-tecnolóxicos e ecolóxicos. Debido á actualidade desta problemática moral e ó interese que suscitan nos alumnos estes temas deben se-lo inicio do currículo de ética.

Unidade 1: Problemas derivados de factores sociais, políticos e económicos. (A marxinação social. As discriminacións por razóns de sexo, raza, lingua, relixión, etc.).

Unidade 2: Problemas derivados de factores científico-tecnolóxicos. (Degradación do ambiente, carreira armamentística, manipulación xenética dos seres humanos, etc.).

Unidade 3: Problemas derivados do mundo persoal. (Plans e ideais de vida, responsabilidade, hábitos, valores e virtudes morais, sentido do deber, realización persoal, inserción no mundo do traballo, relacións persoais: amor, amizade, sexualidade, etc.).

2. A democracia como ámbito dos proxectos éticos contemporáneos.—Neste campo temático hai que analizarlo significado ético, xurídico e político da democracia como espacio da vida moral, que posibilita e enmarca a realización pública de proxectos éticos. Os dereitos humanos compréndense, tanto como a condición da vida democrática, como o horizonte para a realización destes proxectos éticos.

Unidade 4: Os dereitos humanos.

Unidade 5: Democracia e cidadanía.

Unidade 6: Defensa da paz, protección do ambiente, solidariedade, voluntariado e outros proxectos éticos.

3. A racionalidade e a estrutura da vida moral.—Neste campo temático abordaranse os conceptos fundamentais para a análise da vida moral, de tal modo que sirvan como fundamento teórico dos problemas e proxectos que se viron nos núcleos temáticos anteriores.

Unidade 7: Heteronomía e autonomía.

Unidade 8: Valores e normas morais.

Unidade 9: A autoridade e a súa lexitimación.

4. Teorías éticas.—Neste bloque temático abordaranse as grandes liñas de reflexión ética na historia e no tempo presente. As éticas da felicidade, as do deber,

e a maneira en que definen estas e outras teorías o fundamento da vida moral, ocuparán este campo.

Unidade 10: Fundamentación da vida moral.

Unidade 11: Éticas dos fins.

Unidade 12: Éticas do deber.

Criterios de avaliación

1. Coñecer e expresar con claridade os trazos propios da moralidade humana e os conceptos básicos da estrutura moral dos seres humanos, tales como dignidade persoal, valor, norma, deber e responsabilidade moral.

2. Comprender e expresar correctamente o significado histórico e plural das normas e valores morais dos individuos e das sociedades humanas sen derivar acriticamente no indiferentismo moral nin nun relativismo absoluto.

3. Coñecer e aprecia-las diferentes pautas culturais e morais que se dan nas sociedades modernas, como expresión da riqueza cultural da humanidade.

4. Identificar e expresar de modo fundamentado os principais conflitos morais do mundo actual nos que se presentan de modo claro posicións éticas diferentes ou opostas.

5. Coñecer e expor de modo adecuado as principais achegas teóricas dos proxectos éticos da nosa época, en particular dos dereitos humanos.

6. Coñecer e expresar de modo correcto e razoado a noción de sistema democrático e do Estado social de dereito como forma de organización política en España e en todo o mundo.

7. Coñecer e expresar adecuadamente os principais núcleos conceptuais dalgúns sistemas éticos occidentais que máis contribuíron coas súas achegas conceptuais e coa súa práctica social ó recoñecemento das liberdades e os dereitos das persoas en todo o mundo.

8. Utiliza-lo diálogo e a argumentación como medio adecuado para xustifica-las propias posicións éticas e para refuta-las alleas. Preténdese avalia-lo uso adecuado da argumentación sobre dilemas e conflitos morais e o grao de coñecemento e respecto cara ás posicións diverxentes dos interlocutores tanto na aula como no ámbito familiar e social.

9. Participar de modo democrático e cooperativo en tódalas actividades programadas tanto na aula como fóra dela.

10. Inicia-la construción dun código de conducta moral persoal e autónomo. Preténdese avaliar se o alumno é capaz de comezar nesta etapa de desenvolvemento psicolóxico a creación do seu propio itinerario de madurez moral, superando os niveis convencionais do desenvolvemento moral e iniciando o nivel de universalidade e imparcialidade éticas.

Educación secundaria obrigatoria

FÍSICA E QUÍMICA

Introducción

A ciencia na sociedade actual é unha área de coñecemento imprescindible para comprende-los avances tecnolóxicos que continuamente se están producindo e que, pouco a pouco, van transformando as nosas condicións de vida.

Foi no campo das ciencias bioquímica, física e química onde os logros conseguidos polos investigadores resultaron máis espectaculares, sobre todo en aspectos directamente relacionados coas telecomunicacións, a

saúde, o ambiente e os recursos tecnolóxicos. Por esta razón, os coñecementos científicos deben integrarse no currículo básico para que a súa formación integral, tanto científica como humanística, estea debidamente compensada. Coñecendo os aspectos básicos de ámbolos campos, os alumnos terán a posibilidade de elixilo seu futuro con expectativas de éxito.

Os coñecementos que sobre as ciencias naturais ou experimentais foron adquiridos polos alumnos no nivel de educación primaria deben ser afianzados e ampliados durante a etapa de educación secundaria obrigatoria. Por iso, e despois de estudia-las ciencias da natureza, desde un punto de vista xeral, no primeiro e segundo cursos da educación secundaria obrigatoria, foron separados, nos cursos de terceiro e cuarto desta etapa, a «bioloxía e xeoloxía» da «física e química».

Os contidos que se traballan nesta materia deben estar orientados á adquisición polo alumnado das bases propias da cultura científica, facendo especial énfase na unidade dos fenómenos que estruturan o mundo natural, nas leis que os rexen e na expresión matemática desas leis, obtendo con iso unha visión racional e global do noso contorno coa que se poidan abordar os problemas actuais relacionados coa vida, a saúde, o ambiente e as aplicacións tecnolóxicas.

No currículo que se propón na materia física e química, nos dous últimos cursos desta etapa, elaborouse unha aproximación de conxunto ó coñecemento dos fenómenos naturais, integrando conceptos e subliando as relacións e conexións entre eles. Preténdese que o alumno descubra a existencia de marcos conceptuais e procedementos de indagación comúns ós diferentes ámbitos do saber científico.

Os contidos seleccionados nos dous cursos obedecen a unha orde crecente de complexidade e, por tanto, van asociados á madurez do alumnado ó que van destinados. Os procedementos que se introducen son aspectos da aprendizaxe estreitamente relacionados cos conceptos; entre eles débese incluí-la tecnoloxía da información e a comunicación e os medios audiovisuais como ferramentas de traballo. Tamén se considera preciso desenvolver-lo método científico no estudio da física e química, así como as implicacións que del se infiren coa tecnoloxía e sociedade.

Os bloques de contidos da materia de física e química distribuíronse de forma asimétrica entre os dous cursos que o compoñen. Así, tendo en consideración os coñecementos matemáticos que posúen os alumnos, no terceiro curso predominarán os contidos de química sobre os de física e en cuarto, os de física sobre os de química, para lograr ó final da etapa un coñecemento compensado e homoxéneo de ámbalas materias.

En particular, en terceiro introdúcese de maneira concreta o método e o traballo científico. Estúdase a estrutura da materia macro e microscopicamente, como os principais elementos da reactividade química. Faise especial fincapé na considerable repercusión que esta ciencia ten na sociedade actual. A física que se estudia neste curso desenvolve conceptos enerxéticos, especialmente relacionados coa electricidade, por seren sinxelos e con múltiples aplicacións no seu contorno.

No cuarto curso, ofrécense dúas opcións, unha A, orientada ós alumnos que desexen cursar ciclos formativos ou incluso incorporarse ó mundo laboral, e unha B, destinada a aqueles alumnos que pretenden seguir estudos de enxeñería ou licenciaturas de ciencias e para que os poidan facer en condicións óptimas de rendemento académico.

O obxectivo do currículo da opción A é ofrecerlles ós alumnos unha preparación científica xeneralista e cultural, suficiente para desenvolverse de maneira adecuada no mundo do século XXI.

Na elaboración deste currículo, tivéronse en conta os conceptos fundamentais que conforman a estrutura de ámbalas materias. Este currículo requirirá un desenvolvemento fundamentalmente experimental, de maneira que os alumnos aprendan conceptos básicos de física e química a partir de aplicacións habituais na vida real. Por este motivo é fundamental que o desenvolvemento dos contidos parta desde a perspectiva dunha metodoloxía práctica.

No currículo da opción B, englobábase na parte de física, os conceptos e aplicacións de forzas e movementos, estudiándose ademais as enerxías mecánica, calorífica e ondulatoria. A química aborda sobre todo os cambios químicos, así como unha introducción dos compostos do carbono.

Os alumnos deberán coñecer e utilizar algúns métodos habituais na actividade científica desenvolvida no proceso de investigación, e os profesores, tanto nas formulacións teóricas como nas actividades prácticas, deberán reforza-los aspectos do método científico correspondentes a cada contido.

Por último, non hai que esquecer-la inclusión, na medida do posible, de todos aqueles aspectos que se relacionan cos grandes temas actuais que a ciencia está abordando, así como a utilización das metodoloxías específicas que as tecnoloxías da información e a comunicación poñen ó servizo de alumnos e profesores, ampliando os horizontes do coñecemento e facilitando a súa concreción na aula ou laboratorio.

Obxectivos

1. Iniciarse no coñecemento e aplicación do método científico.
2. Comprender e expresar mensaxes científicas utilizando a linguaxe oral e escrita con propiedade, así como interpretar diagramas, gráficas, táboas, expresións matemáticas sinxelas e outros modelos de representación.
3. Interpretar científicamente os principais fenómenos naturais, así como as súas posibles aplicacións tecnolóxicas, utilizando as leis e conceptos da física e a química.
4. Coñece-la interpretación que a física e a química outorgan a moitos dos sucesos do noso contorno habitual e a base científica que teñen os aparellos de uso cotián.
5. Participar de maneira responsable na planificación e realización de actividades científicas.
6. Utilizar de forma autónoma diferentes fontes de información, incluídas as tecnoloxías da información e a comunicación, co fin de avalialo seu contido e adoptar actitudes persoais críticas sobre cuestións científicas e tecnolóxicas.
7. Recoñecer e valora-las achegas da ciencia para a mellora das condicións de existencia dos seres humanos e aprecia-la importancia da formación científica.
8. Aplica-los coñecementos adquiridos na física e química para gozar do medio natural, valorándoo e participando na súa conservación e mellora.
9. Entende-lo coñecemento científico como algo integrado, que se compartimenta en distintas disciplinas que permiten afondar nos diferentes aspectos da realidade.

Terceiro curso

Contidos

1. Introducción ó método científico.—Método científico: as súas etapas. O informe científico. Medida de magnitudes. Sistema internacional de unidades. Carácter aproximado da medida. Sensibilidade e precisión. Cifras

significativas. Notación científica. Análise de datos en táboas e gráficos. O traballo no laboratorio.

I. Estructura e diversidade da materia.

2. A materia, elementos e compostos.—Estados de agregación da materia: sólido, líquido e gasoso. Teoría cinética e cambios de estado. Substancias puras e mesturas. Métodos de separación de mesturas. Disolucións.

3. Átomos, moléculas e cristais.—Estructura atómica: partículas constituíntes. Utilización de modelos. Número atómico e elementos químicos. Unións entre átomos: moléculas e cristais. Fórmulas e nomenclatura das substancias máis correntes segundo as normas da IUPAC. Masas atómicas e moleculares. Isótopos.

II. Cambios químicos e as súas aplicacións.

4. Reactividade química.—Conservación da masa. Concepto de mol. Ecuacións químicas e o seu axuste. Cálculos de masa en reaccións químicas sinxelas.

5. A química na sociedade.—Elementos químicos básicos nos seres vivos. A química e o ambiente: efecto invernadoiro, chuvia ácida, destrución da capa de ozono, contaminación de augas e terras. Petróleo e derivados. Enerxía nuclear. Medicamentos.

III. Enerxía e electricidade.

6. Enerxía.—Enerxías tradicionais. Fontes de enerxía. enerxías alternativas. Conservación e degradación da enerxía.

7. Electricidade.—Cargas eléctricas e a súa interacción. Campo eléctrico. Conductores e illantes. Fluxo de cargas, xeradores e corrente eléctrica. Circuitos eléctricos sinxelos. A electricidade na casa.

Criterios de avaliación

1. Describi-las características dos estados sólido, líquido e gasoso. Comentar en qué consisten os cambios de estado, empregando a teoría cinética, incluíndo a comprensión de gráficas e o concepto de calor latente.

2. Diferenciar entre elementos, compostos e mesturas, así como explica-los procedementos químicos básicos para o seu estudo. Describi-las disolucións. Efectuar correctamente cálculos numéricos sinxelos sobre a súa composición. Explicar e emprega-las técnicas de separación e purificación.

3. Distinguir entre átomos e moléculas. Indica-las características das partículas compoñentes dos átomos. Diferencia-los elementos. Calcula-las partículas compoñentes de átomos, ións e isótopos.

4. Formular e nomear algunhas substancias importantes. Indica-las súas propiedades. Calcula-las súas masas moleculares.

5. Discernir entre cambio físico e químico. Comprobar que a conservación da masa se cumpre en toda reacción química. Escribir e axustar correctamente ecuacións químicas sinxelas. Resolver exercicios numéricos nos que interveñan moles.

6. Enumera-los elementos básicos da vida. Explicar cales son os principais problemas ambientais da nosa época e as súas medidas preventivas.

7. Explica-las características básicas de compostos químicos de interese social: petróleo e derivados, e fármacos. Explica-los perigos do uso inadecuado dos medicamentos. Explicar en qué consiste a enerxía nuclear e os problemas derivados dela.

8. Razoar vantaxes e inconvenientes das fontes enerxéticas. Enumerar medidas que contribúen ó aforro colectivo ou individual de enerxía. Explicar por qué a enerxía non pode reutilizarse sen límites.

9. Describi-los diferentes procesos de carga da materia. Clasificar materiais segundo a súa conductividade. Realizar exercicios utilizando a lei de Coulomb. Indica-las diferentes magnitudes eléctricas e os compoñentes básicos dun circuito. Resolver exercicios numéricos de circuitos sinxelos. Saber calcula-lo consumo eléctrico no ámbito doméstico.

10. Diseñar e montar circuitos de corrente continua respectando as normas de seguridade nos que se poidan levar a cabo medicións da intensidade de corrente e de diferenza de potencial, indicando as cantidades de acordo coa precisión do aparello utilizado.

11. Realizar correctamente experiencias no laboratorio propostas ó longo do curso.

12. Describi-las interrelacións existentes na actualidade entre sociedade, ciencia e tecnoloxía.

Cuarto curso

Opción A

Contidos

1. As magnitudes e a súa medida.—Magnitudes. Sistema internacional de unidades. Carácter aproximado da medida. Notación científica. Redondeo. Aparellos de medida. Medida de masas, volume, lonxitude e tempo. O traballo no laboratorio: método científico.

I. Forzas e enerxías.

2. Movementos e forzas.—Traectoria e posición. Desprazamento e espazo percorrido. Velocidade e aceleración. Interaccións entre os corpos. Tipos de forzas. Leis da dinámica. Tratamento cualitativo da forza de rozamento. Gravitación. Peso dos corpos.

3. Forzas en fluídos.—Concepto de presión. Presións hidrostática e atmosférica. Aplicacións. Pascal e a multiplicación da forza. Arquímedes e a flotación de barcos e globos. Tensión superficial.

4. Traballo e enerxía.—Traballo mecánico. Aplicación a máquinas e ferramentas. Potencia. Enerxía mecánica. Principio de conservación. Enerxías tradicionais. Fontes de enerxía. Enerxías alternativas. Degradación da enerxía.

5. Intercambios de enerxía.—Calor e transferencia de enerxía. Efectos da calor sobre os corpos. A temperatura. Escalas e termómetros.

II. Estructura e diversidade da materia.

6. A materia.—Densidade de sólidos, líquidos e gases. Substancias puras e mesturas. Métodos de separación de mesturas. Disolucións e sistemas coloidais. Estructura atómica. Número atómico e masas atómicas. Isótopos. Fórmulas e nomenclatura das substancias máis correntes segundo as normas da IUPAC.

III. A singularidade química.

7. Características dos procesos químicos.—Reacción química: aspectos básicos. Calor de reacción. Concepto de exotermia e endotermia. Reaccións de oxidación e de combustión. Electrólitos e ións. Conductividade das súas disolucións. Electrólise. Pilas e baterías.

8. Reaccións ácido-base.—Características de ácidos e bases. Neutralización. Indicadores e pH. Antiácidos, xabóns e deterxentes.

9. A química na sociedade.—A química presente na vida: elementos químicos básicos nos seres vivos. A química na mellora da calidade de vida. A química e a saúde: medicamentos e antibióticos. A auga. Características físicas e químicas. Tipos de auga. Contaminación, purifi-

cación e potabilización. A química, o ambiente e o desenvolvemento sustentable. Procesos radiactivos. Contaminación. Aplicacións. Fertilizantes, insecticidas, herbicidas. Conservantes e aditivos alimentarios. Materiais de construción. Celulosa: a industria do papel. A química no fogar e a vida diaria.

10. A química dos compostos do carbono.—O carbono como compoñente esencial dos seres vivos. O carbono e os compostos orgánicos. Características. Descrición dos compostos orgánicos máis sinxelos: hidrocarburos, petróleo e derivados, alcohois e ácidos orgánicos.

Criterios de avaliación

1. Realizar correctamente medidas de masa, volume, lonxitude e tempo, empregando os aparellos correspondentes.

2. Coñece-los conceptos de velocidade e aceleración e saber utiliza-las súas unidades correspondentes.

3. Identifica-las forzas que actúan sobre un corpo, mediante as leis da dinámica ás que obedecen. Determina-la importancia da forza de rozamento na vida real. Explica-lo carácter universal da forza da gravitación.

4. Coñece-lo concepto de presión.

5. Explicar cómo actúan os fluídos sobre os corpos que flotan ou están somerxidos neles mediante a aplicación do principio de Arquímedes.

6. Diferenciar entre traballo e esforzo muscular. Identifica-la potencia e explica-la importancia que esta magnitude ten na industria e na tecnoloxía.

7. Relaciona-la variación de enerxía mecánica que tivo lugar nun proceso co traballo realizado. Aplicar de forma correcta o principio de conservación da enerxía. Discernir vantaxes e inconvenientes das fontes enerxéticas.

8. Identifica-la calor como unha enerxía en tránsito entre os corpos e describir casos reais nos que se pon de manifesto. Aplica-lo principio de conservación da enerxía a transformacións enerxéticas relacionadas coa vida real.

9. Diferenciar entre elementos, compostos e mesturas. Descríbi-las disolucións. Diferenciar entre átomos e moléculas e indica-las características das partículas compoñentes dos átomos.

10. Formular e nomear algunhas substancias importantes. Calcula-las súas masas moleculares.

11. Explica-la formación de novas substancias a partir doutras preexistentes nun proceso químico.

12. Descríbi-los procesos químicos nos que participa a condutividade eléctrica e as súas aplicacións principais.

13. Explica-los procesos de oxidación e combustión, analizando a súa incidencia no ambiente.

14. Explica-las características dos ácidos e das bases, e realiza-la súa neutralización. Emprega-los indicadores para calcula-lo pH.

15. Enumera-los elementos básicos da vida. Explicar cales son os principais problemas ambientais da nosa época e a súa prevención.

16. Comenta-las características da auga, as súas propiedades, a súa clasificación e cómo purificala en caso de estar contaminada.

17. Explica-las características básicas dos procesos radiactivos, a súa perigosidade e as súas aplicacións.

18. Coñece-los principais compostos do carbono: hidrocarburos, petróleo, alcohois e ácidos.

19. Descríbi algunhas das principais substancias químicas que se aplican en diversos ámbitos da sociedade: agrícola, alimentario, construción e industrial.

Opción B

Contidos

I. Forzas e movemento.

1. Iniciación ó estudo do movemento.—Movemento e sistema de referencia. Traxectoria e posición. Desprazamento e espacio percorrido. Velocidade e aceleración. Estudio do movemento rectilíneo e uniforme. Estudio do movemento rectilíneo e uniformemente acelerado. Análise dos movementos cotiáns.

2. As forzas e o seu equilibrio.—Interaccións entre os corpos: forzas. Os seus tipos. Composición e descomposición de forzas da mesma dirección e angulares. Equilibrio de forzas. Leis da dinámica. Tratamento cualitativo da forza de rozamento. Forza gravitacional. Peso dos corpos. Concepto de presión. Forzas no interior dos fluídos. Presións hidrostática e atmosférica.

II. Enerxía, traballo e calor.

3. Traballo, potencia e enerxía mecánica.—Concepto de traballo. Unidades. Traballo mecánico. Aplicación a máquinas e ferramentas. Concepto de potencia. Enerxía mecánica. Principio de conservación.

4. Intercambios de enerxía.—Calor e transferencia de enerxía. Principio de conservación da enerxía. Efectos da calor sobre os corpos.

5. A enerxía das ondas: luz e son.—Concepto de onda. Tipos e características das ondas. Transferencia de enerxía sen transporte de masa. A luz e o son. Propiedades da súa propagación. Espectro lumínico.

III. O átomo e os cambios químicos.

6. As unións entre átomos.—Ordenación dos elementos químicos. O enlace químico sobre a base da posición dos elementos no sistema periódico. Compostos con enlace iónico. Compostos con enlace covalente. Compostos con enlace metálico. Formulación química inorgánica segundo normas IUPAC.

7. As reaccións químicas.—Tipos de reaccións químicas. Relacións estequiométricas e volumétricas nas reaccións químicas. Calor de reacción. Concepto de exotermia e endotermia. Velocidade dunha reacción química. Factores que inflúen.

8. A química dos compostos do carbono.—O carbono como compoñente esencial dos seres vivos. O carbono e a gran cantidade de compostos orgánicos. Características dos compostos de carbono. Descrición dos compostos orgánicos máis sinxelos: hidrocarburos. Alcohois. Ácidos orgánicos. Polímeros sintéticos. Fabricación e reciclaxe de materiais plásticos.

Criterios de avaliación

1. Aplicar correctamente as principais ecuacións, explicando as diferencias fundamentais dos movementos MRU, MRUA e MCU. Distinguir claramente entre as unidades de velocidade e aceleración, así como entre magnitudes lineais e angulares.

2. Identifica-las forzas que actúan sobre un corpo, xeren ou non movemento, e explica-las leis da dinámica ás que obedecen. Determina-la importancia da forza de rozamento na vida real. Debuxa-las forzas que actúan sobre un corpo en movemento, xustificando a orixe de cada unha, e indicando as posibles interaccións do corpo en relación con outros corpos.

3. Explica-lo carácter universal da forza da gravitación.

4. Diferenciar entre traballo mecánico e traballo fisiolóxico. Explicar que o traballo consiste na transmisión de enerxía dun corpo a outro mediante unha forza. Identifica-la potencia coa rapidez con que se realiza un tra-

ballo e explica-la importancia que esta magnitude ten na industria e a tecnoloxía.

5. Relaciona-la variación de enerxía mecánica que tivo lugar nun proceso co traballo con que se realizou. Aplicar de forma correcta o principio de conservación da enerxía.

6. Identifica-la calor como unha enerxía en tránsito entre os corpos e describir casos reais nos que se pon de manifesto. Aplica-lo principio de conservación da enerxía a transformacións enerxéticas relacionadas coa vida real.

7. Describi-lo funcionamento teórico dunha máquina térmica e calcula-lo seu rendemento. Identifica-las transformacións enerxéticas que se producen en aparellos de uso común (mecánicos, eléctricos e térmicos).

8. Explica-las características fundamentais dos movementos ondulatorios. Identificar feitos reais nos que se poña de manifesto un movemento ondulatorio. Relaciona-la formación dunha onda coa propagación da perturbación que a orixina. Distingui-las ondas lonxitudinais das transversais e realizar cálculos numéricos nos que intervéñen o período, a frecuencia e a lonxitude de ondas sonoras e electromagnéticas.

9. Indica-las características que deben te-los sons para que sexan audíbles. Describi-la natureza da emisión sonora.

10. Utiliza-la teoría atómica para explica-la formación de novas substancias a partir doutras preexistentes. Expresar mediante ecuacións a representación das ditas transformacións, observando nelas o principio de conservación da materia.

11. Diferenciar entre procesos físicos e procesos químicos. Escribir e axustar correctamente as ecuacións químicas correspondentes a enunciados e descrições de procesos químicos sinxelos e analiza-las reaccións químicas que interveñen en procesos enerxéticos fundamentais.

12. Escribir fórmulas sinxelas dos compostos de carbono, distinguindo entre compostos saturados e insaturados.

Educación secundaria obrigatoria

XEOGRAFÍA E HISTORIA

Introducción

O coñecemento da sociedade, tanto no que se refire ó seu pasado histórico como no que concirne ó territorio no que se asenta, constituíu sempre, dentro da tradición occidental, unha parte fundamental da educación dos mozos e mozas. A xeografía e a historia desempeñan unha función vertebradora dentro do ámbito das humanidades, ó estableceren as coordenadas de espacio e de tempo nas que se insire calquera realidade ou proceso social.

A historia debe proporcionarlles ós alumnos coñecementos e métodos para comprende-la evolución das sociedades a través do tempo. A xeografía ten que facelo preferentemente na dimensión espacial. Ambas cumpren a finalidade de forma-los alumnos, ofrecéndolles unha visión global do mundo e un conxunto de valores imprescindibles para que adopten unha actitude ética e comprometida, dentro dunha sociedade plural e solidaria.

Tendo á vista estas consideracións e dentro do marco dos obxectivos xerais propios da educación secundaria obrigatoria, definíronse uns obxectivos comúns a toda a materia, que concretan en finalidades educativas as

virtualidades formativas referidas, cubrindo capacidades xerais e tamén aprendizaxes concretas, e garantindo a adquisición dunha idea xeral adecuada da materia. En xeografía, estes obxectivos pretenden asegurar na súa concreción espacial unha percepción e unha sensibilidade dos aspectos ambientais e o coñecemento das grandes unidades xeográficas, preferentemente de Europa, Iberoamérica e dos aspectos comúns e a variedade de paisaxes de España e das comunidades autónomas. En historia, espérase que os alumnos adquiran o concepto de evolución e memoria histórica, as nocións de cambio e permanencia, comprendan a interrelación dos factores multicausais que explican tales transformacións, identifiquen e localicen no tempo e no espacio os procesos e os acontecementos relevantes, asegurando, en todo caso, a percepción do común e o plural na historia de España coas súas nacionalidades e rexións como parte do seu patrimonio e a súa riqueza.

A definición dos contidos básicos comúns constitúe o núcleo desta formulación. Os conceptos aparecen expresados dunha maneira aberta, para permitir un desenvolvemento posterior que atenda á diversidade, e permita a introducción de contidos en función dos elementos específicos das diversas comunidades autónomas. A historia e a xeografía achegan a maior parte dos contidos, articulándose con eles conceptos doutras ciencias próximas. Na presentación dos contidos preténdese unha secuencia en bloques claramente delimitados, que permite conxugar diacronía, sincronía e escala. No desenvolvemento dos contidos no tempo e no espacio salientáronse os aspectos máis próximos, sen esquecer por iso perspectivas máis amplas e realidades máis remotas. Neste sentido, prestouse un interese prioritario ós ámbitos de Europa, Iberoamérica, España e as súas nacionalidades e rexións. A selección e a ordeación dos contidos respectan o carácter específico das dúas disciplinas da materia. En historia, ordénanse cun criterio cronolóxico acorde coa clásica división en idades. Os de xeografía translocen as formulacións espaciais, ambientais, territoriais e escalares específicas.

En cada un dos cursos, os contidos agrúpanse en conxuntos temáticos, divididos pola súa vez en epígrafes que enuncian aspectos concretos do tema. Nesta distribución de contidos tivéronse en conta criterios fundamentalmente cronolóxicos na historia, e espaciais e escalares na xeografía.

Nos cursos primeiro e segundo, optouse por introducir en cada curso contidos de ámbalas materias. En primeiro, inclúese, no que se refire á historia, a Prehistoria e a Idade Antiga; en xeografía, o estudo da Terra e os medios naturais. No segundo curso, a Idade Media e a análise xeográfica das sociedades, respectivamente. Nos cursos terceiro e cuarto, que esixen unha maior especialización, pareceu conveniente separa-los contidos de ámbalas materias. Deste modo, o terceiro curso dedícase exclusivamente a contidos xeográficos. O cuarto curso aborda a evolución das sociedades históricas desde a Idade Moderna ó mundo actual. Os criterios de avaliación están relacionados de maneira directa cos obxectivos e os contidos.

Todo o deseño descrito debe respecta-la idade mental e o desenvolvemento psicolóxico dos alumnos ós que se dirixe, incrementándose progresivamente o nivel de conceptualización e de abstracción, sen esquecer nunca un obxectivo prioritario: inicia-los alumnos do ensino secundario obrigatorio no estudo da xeografía e da historia, establecendo unha base suficiente que lles permita afondar posteriormente nos temas tratados nos seus estudos de bacharelato, ou a través doutras canles académicas ou de carácter autodidáctico. Esta formulación refírese, pois, a coñecementos mínimos comúns.

Obxectivos

1. Coñece-los procesos e mecanismos básicos que rexen os feitos sociais e utilizar este coñecemento para comprende-lo pasado e a organización das sociedades.

2. Adquirir e empregar con precisión e rigor o vocabulario específico da materia. Seleccionar información cos métodos e as técnicas propios da xeografía e da historia, para explica-las causas e consecuencias dos problemas e para comprende-lo pasado histórico e o espazo xeográfico.

3. Utiliza-las imaxes e as representacións cartográficas para identificar e localizar obxectos e feitos xeográficos e explica-la súa distribución a distintas escalas, con especial atención ó territorio español. Utilizar, así mesmo, outras fontes xeográficas de información: textos escritos, series estatísticas, gráficos e imaxes, e elaborar esbozos e gráficos sinxelos.

4. Identifica-los elementos do medio físico e describir e caracteriza-los principais medios naturais e a súa distribución. Analiza-la utilización dos recursos polos grupos sociais e valora-las consecuencias ambientais.

5. Describir un espazo xeográfico e sinala-las súas características. Identifica-los espazos rurais, industriais, de servizos e urbanos.

6. Coñece-la diversidade xeográfica do mundo, os seus trazos básicos físicos e humanos e distingui-las grandes áreas socioeconómicas, culturais e políticas. Comprende-los trazos físicos e humanos de España e a diversidade da súa xeografía e as súas culturas.

7. Identificar e localizar no tempo e no espazo os procesos e os acontecementos relevantes, co fin de adquirir unha perspectiva global da evolución histórica da humanidade, dentro dun marco cronolóxico preciso e dun esquema de datas clave, distinguindo dentro da evolución histórica as nocións de cambio e permanencia.

8. Comprende-la interrelación dos factores multi-causais que explican a evolución das sociedades humanas, así como o papel desempeñado no dito proceso por colectividade e grandes personalidades, evitando unha visión reduccionista da historia.

9. Adquirir unha memoria histórica que permita elaborar unha interpretación persoal do mundo, a través duns coñecementos básicos tanto de historia universal, como de historia de España, respectando e valorando os aspectos comúns e os de carácter diverso, co fin de facilita-la comprensión da posible pertencencia simultánea a máis dunha identidade colectiva.

10. Valorar e respecta-lo patrimonio natural, histórico, lingüístico, cultural e artístico, asumindo as responsabilidades que supón a súa conservación e mellora.

Primeiro curso

Contidos

A Terra e os medios naturais.

1. O planeta Terra.—A Terra, planeta do sistema solar. Os movementos da Terra e as súas consecuencias. A representación da Terra. Mapas e imaxes.

2. Os elementos do «medio natural».—A composición da Terra. As placas terrestres e a súa distribución. Continentes e océanos. O relevo terrestre. As grandes unidades do relevo dos continentes e a súa distribución. O relevo dos fondos oceánicos. A atmosfera e os fenómenos atmosféricos. Os climas e o seu reparto xeográfico. Os seres vivos: a vexetación, o solo e os animais. As augas continentais.

3. Os medios naturais e os recursos. A súa distribución xeográfica.—Os medios naturais en relación co

seu manexo polos grupos humanos. Os medios húmidos, as rexións polares, as tundras, o bosque boreal, as montañas alpinas e os desertos. Os bosques tropicais e as sabanas. Os medios temperados, con especial referencia ós medios temperados de Europa e de España. Conservación e xestión sustentable de medios e recursos.

4. Os riscos naturais.—Os riscos climáticos: sequías, chuvias torrenciais e ciclóns tropicais. Os terremotos e as erupcións volcánicas.

Prehistoria e historia antiga.

5. O proceso de hominización. A Prehistoria.—Paleolítico. A revolución neolítica e a idade dos metais.

6. As primeiras civilizacións históricas.—Exipto e Mesopotamia. Arte e cultura.

7. Grecia: fundamentos da cultura europea.—A polis. A democracia grega. O helenismo. Arte e cultura.

8. A civilización romana: a unidade do mundo mediterráneo.—A república e o imperio. Os pobos xermanos. O cristianismo. Arte e cultura.

9. A Hispania romana.—A romanización. O reino visigodo.

Criterios de avaliación

1. Coñece-lo planeta Terra: forma, dimensións e condicións esenciais que fan posible a vida.

2. Utiliza-los distintos tipos de imaxes e outras representacións do espazo terrestre. Localizar en mapas lugares e espazos concretos. Coñece-la distribución das placas continentais, océanos e estados. Orientarse e calcular distancias. Elaborar esbozos e gráficos.

3. Identificar e localiza-los trazos físicos máis destacados: relevo, clima, augas e elementos bioxeográficos que configuran os grandes medios naturais do planeta, con especial referencia ós de Europa e ós de España.

4. Distingui-los distintos tipos de medios segundo as súas posibilidades de transformación pola acción humana.

5. Comprende-lo proceso de hominización e a evolución cultural da humanidade ata a aparición da escritura, e analiza-los cambios radicais que acompañan a revolución neolítica.

6. Coñece-los trazos esenciais das primeiras civilizacións históricas e identifica-los aspectos orixinais da civilización grega, así como as súas achegas á civilización occidental.

7. Caracteriza-los trazos da civilización romana. Distinguir e situar no tempo e no espazo as culturas que se desenvolveron na Península Ibérica durante a antigüidade e valora-la transcendencia da romanización e a pervivencia do seu legado no noso país.

8. Formar un esquema de comprensión básica do período visigodo como ponte entre a Hispania romana e a Idade Media.

Segundo curso

Contidos

As sociedades humanas.

1. A poboación mundial.—A distribución xeográfica da poboación mundial. A dinámica da poboación. Movemento natural e movementos migratorios. As estruturas demográficas. O crecemento da poboación.

2. A actividade económica das sociedades.—O funcionamento da actividade económica. Producción, intercambio e consumo. Os axentes económicos. Os factores productivos. Recursos naturais, traballo e capital. Características da actividade económica. A economía europea

e a economía española. Sociedade e economía da información.

3. A organización das sociedades.—A estrutura da sociedade. Estratificación social. A división técnica e social do traballo. A dinámica da sociedade. Os procesos de cambio e conflito social. Principais características da sociedade europea e da sociedade española. A diversidade cultural dos grupos humanos.

4. A organización política das sociedades.—O estado como entidade política e xeográfica. Organizacións subestatais e supraestatais. Os réximes políticos. Estados democráticos, dictaduras e outros estados non democráticos. O mapa político de España. O mapa da Unión Europea. O mapa político do mundo. A Organización das Nacións Unidas.

Idade Media.

5. A ruptura da unidade do Mediterráneo.—Bizancio e o Islam. O imperio de Carlomagno. O nacemento de Europa. Arte e cultura.

6. A Europa feudal.—O feudalismo. Señores, clérigos e campeesinos. O rexurdir das cidades. Burguesía e organización gremial.

7. Europa do século XI ó XV.—Expansión e crise. A arte románica e a arte gótica.

8. A Península Ibérica na Idade Media: Al-Ándalus.—Evolución política, económica e social: Emirato, Califato e Reinos de Taifas. Cultura e arte.

9. A Península Ibérica na idade media: os reinos cristiáns.—Reconquista e repoboación. As institucións políticas.

España, punto de encontro de culturas: cristiáns, musulmáns e xudeus.

Criterios de avaliación

1. Coñece-la distribución da poboación no mundo, diferenciando rexións e estados pola densidade de poboación, dinámica e a súa estrutura. Aplica-los conceptos de superpoboación, migración e envellecemento a distintas escalas. Interpretar mapas temáticos sobre poboación. Interpretar e elaborar gráficos referentes a feitos demográficos.

2. Coñecer e diferencia-la través da análise de exemplos concretos o funcionamento da actividade económica, os seus mecanismos básicos e os seus axentes. Caracteriza-los principais sistemas económicos, con especial referencia ós aspectos xeográficos da actividade económica de España. Interpretar e elaborar gráficos e mapas temáticos.

3. Identificar, analizar e valora-la división do traballo e as súas consecuencias socioeconómicas. Coñece-la dinámica da sociedade e a organización do mundo laboral, con especial referencia a Europa e a España.

4. Identificar e localiza-los estados do mundo. Interpretar mapas políticos. Coñece-la organización político-administrativa de España, o seu mapa político e o da Unión Europea.

5. Destaca-la transcendencia da ruptura da unidade do mundo mediterráneo e a configuración de tres modelos de civilización distintos: Bizancio, o Islam e a Cristiandade latina.

6. Identificar e describi-los aspectos socioeconómicos, políticos e ideolóxicos da Europa feudal e a súa evolución ata a aparición do estado moderno.

7. Distinguir e situar no tempo e no espazo as diversas unidades políticas que se sucederon ou coexistiron na Península Ibérica durante a Idade Media, analizando os seus aspectos comúns e as súas peculiaridades.

8. Percibi-la transcendencia dos aspectos culturais da Idade Media e a súa contribución á riqueza do noso patrimonio histórico-artístico.

Terceiro curso

Contidos

Os espazos xeográficos.

1. As actuacións da sociedade sobre os medios naturais. Espazos xeográficos e actividades económicas.—As relacións entre natureza e sociedade. A formación dos espazos xeográficos. As actividades agrarias. Tipos principais. A actividade pesqueira. As paisaxes agrarias e o seu reparto xeográfico. As fontes de enerxía, as materias primas e a industria. A súa distribución xeográfica. Os espazos industriais. Os servicios. O comercio, os transportes e as comunicacións. O turismo. Os espazos comerciais. As redes de transporte e comunicacións no mundo. Os espazos de ocio. Os problemas derivados da sobreexplotación do medio natural. As consecuencias ambientais das actividades humanas. As crises ambientais.

2. A cidade como espazo xeográfico.—O poboamento humano. Poboamento rural e poboamento urbano. A rururbanización. A cidade. As actividades urbanas. O espazo interior das cidades. A diversidade das estruturas urbanas. O crecemento espacial das cidades. Conurbacións e megalópolis. A urbanización do territorio. Os problemas urbanos.

3. O espazo xeográfico español.—As grandes unidades físicas. As rexións naturais. Os problemas ambientais en España. A poboación española. As actividades económicas. A modernización das actividades agrarias e a reestructuración da industria. O desenvolvemento dos servicios. As cidades españolas e o proceso de urbanización. A organización territorial do Estado na Constitución de 1978. A organización autonómica do Estado. O papel dos recursos físicos e humanos, da evolución histórica e do desenvolvemento económico contemporáneo na articulación do territorio. A diversidade xeográfica de España: estudo xeográfico das comunidades autónomas.

4. O espazo mundo e os seus problemas.—Un mundo progresivamente interrelacionado. Os efectos da mundialización. A formación dun espazo xeográfico mundial. Os problemas do mundo actual vistos desde unha perspectiva xeográfica.

O crecemento da poboación e a evolución dos recursos.

As desigualdades socioeconómicas e ambientais. As relacións Norte-Sur.

Os conflitos políticos no mundo actual.

A diversidade xeográfica do mundo. Estudos de grandes conxuntos rexionais e dalgúns estados, con especial atención a Europa e Iberoamérica.

Criterios de avaliación

1. Obter e utilizar informacións relevantes sobre temas xeográficos de fontes variadas pero simples e progresivamente máis complexas. Relaciona-las informacións, valoralas e combinalas para explicar feitos sociais. Adquirir autonomía para tomar notas, consultar fontes escritas e acceder a bases de datos sinxelas aproveitando as posibilidades das tecnoloxías da información.

2. Elaborar individualmente ou en grupo traballos sinxelos e exposicións orais sobre temas da área, utilizando o vocabulario pertinente e a corrección formal adecuada.

3. Manexar, interpretar e elaborar correctamente distintos tipos de mapas, esbozos, gráficos e táboas estatísticas, utilizándoos como fontes de información e medios de análise e síntese.

4. Coñecer, identificar e valora-los aspectos xeográficos do contorno, como resultado das interaccións entre o medio natural e a actividade humana.

5. Explica-las interaccións que se producen entre as sociedades e o medio na xénese e organización dos espazos xeográficos. Diferencia-los seus distintos tipos, segundo o grao e a natureza da intervención humana e valora-las súas consecuencias ambientais.

6. Distingui-los principais tipos de recursos naturais e a súa distribución no mundo. Valora-la súa importancia social e comprende-la necesidade de explotalos racionalmente. Percibir e describi-los efectos ambientais das actividades humanas, particularmente en Europa e en España. Coñece-las posturas en defensa do ambiente e manifestar interese e respecto polo medio.

7. Coñece-los espazos rurais, industriais, comerciais e turísticos e a súa distribución. Localiza-los principais eixes de transporte e comunicacións e os fluxos de intercambio.

8. Explica-la estrutura da cidade. Coñecer cómo as cidades articulan o territorio. Valora-las vantaxes e os problemas da vida urbana.

9. Compara-los trazos xeográficos comúns e diversos que caracterizan España. Identificar e explica-la organización político-administrativa do Estado español. Caracterizar e valora-la estrutura autonómica do Estado e a diversidade das comunidades autónomas. Analiza-los desequilibrios territoriais.

10. Identificar e localiza-las áreas xeopolíticas, económicas e culturais do mundo. Analiza-los caracteres xeográficos dalgúns Estados representativos. Coñece-los caracteres xeográficos da Unión Europea e a súa diversidade. Analiza-los efectos da integración de España na Unión Europea. Explica-la situación de España no sistema mundo.

11. Identificar e analizar xeograficamente os principais problemas do mundo actual.

Cuarto curso

Contidos

A Idade Moderna.

1. O nacemento do estado moderno.—Os Reis Católicos.

A expansión europea: as illas Canarias e o descubrimento de América.

2. Renacemento e Reforma.—Humanismo e crise relixiosa. A Europa de Carlos V e a monarquía hispánica de Felipe II.

3. A Europa do Barroco.—Transformacións políticas e económicas. A Europa de Westfalia. O Século de Ouro español.

4. O Século das Luces.—O despotismo ilustrado e o parlamentarismo inglés. O reformismo borbónico en España e América.

Idade Contemporánea.

5. Crise do Antigo Réxime. O liberalismo.—A Revolución Francesa. Restauración e revolucións liberais. A independencia dos EE.UU. e da América española.

6. A Revolución industrial.—As transformacións económicas e sociais: o auxe da burguesía. O movemento obreiro.

7. España no século XIX.—Crise do Antigo Réxime: guerra e revolución. A construción do estado liberal. A Restauración. Arte e cultura do século XIX.

8. A época do imperialismo.—Nacionalismo e expansión colonial. A Primeira Guerra Mundial. A Paz de París. A cultura europea do século XIX.

9. O período de Entreguerras.—A Revolución rusa. A Gran Depresión e o ascenso dos totalitarismos. Arte e cultura no século XX.

10. España no primeiro tercio do século XX.—Reinado de Alfonso XIII. A II República. A Guerra Civil.

O mundo actual.

11. A Segunda Guerra Mundial e as súas consecuencias.—A nova orde internacional. A ONU. A Guerra Fría e a descolonización.

12. O mundo occidental.—A hexemonía dos EE.UU. A construción da unidade europea.

13. O mundo comunista.—A URSS e as «democracias populares». Situación actual da Europa do Leste. China: do maoísmo á actualidade.

14. España durante o franquismo.—O réxime político e as relacións internacionais. Evolución económica e social. A oposición política e sindical.

15. A España democrática.—A transición. A Constitución de 1978 e o Estado das Autonomías. Os gobernos democráticos e a integración en Europa.

Criterios de avaliación

1. Analiza-los cambios de mentalidades que caracterizan a modernidade e, en concreto, describi-los trazos básicos do Renacemento e a Reforma.

2. Distingui-los principais momentos na formación e evolución do estado moderno, e destaca-los feitos máis relevantes da monarquía hispánica.

3. Valora-la importancia da ampliación do mundo coñecido, subliñando o protagonismo dos pobos ibéricos.

4. Enumera-las transformacións do século XVIII, incidindo nas propias do reformismo borbónico en España e América.

5. Distingui-los cambios políticos que conducen á crise do Antigo Réxime e ás revolucións liberais, así como a súa repercusión en España.

6. Comprende-las transformacións socioeconómicas que acompañan a Revolución industrial, así como os acontecementos máis relevantes que explican o protagonismo de Europa durante a época do imperialismo, as súas consecuencias e o seu declive.

7. Sinala-las conexións entre os conflitos da primeira metade do século XX, relacionándoos coa historia do noso país.

8. Caracteriza-los profundos cambios e os acontecementos máis significativos posteriores á II Guerra Mundial, e de maneira específica os que afectan a España.

9. Subliña-la transcendencia da construción europea e a participación de España neste proceso.

10. Valora-los principios e as institucións básicas dos sistemas democráticos e recoñecelos na vixente Constitución española. Situa-la Constitución de 1978 dentro do proceso da transición democrática, destacando a súa proxección na vida pública e na articulación territorial do Estado.

Educación secundaria obrigatoria

LATÍN

Introducción

O coñecemento do latín ábrenos unha vía fundamental de acceso a un dos grandes legados da cultura de Occidente. Esta materia ten un carácter de iniciación

na educación secundaria obrigatoria, que logo desenvolverá os seus contidos en bacharelato.

É coñecida a grande capacidade formativa do latín, en primeiro lugar, porque constitúe un método moi eficaz de estruturación mental gracias ó estudio da orixe do léxico de tódalas linguas latinas e, en parte do das saxonas, e das estruturas gramaticais básicas dunha lingua que é a orixe do español. En segundo lugar porque permite afondar na interpretación das máis diversas terminoloxías científicas. Por último, e de modo moi especial, abre a posibilidade de se pór en contacto co rico patrimonio literario, cultural e xurídico da antiga Roma e coas múltiples obras literarias e científicas do Occidente europeo escritas en latín durante séculos.

O obxectivo do estudio do latín na educación secundaria obrigatoria consiste en familiarizalo alumno cos procedementos de formación do vocabulario e coas estruturas elementais da frase nesta lingua, así como darlle a coñece-la evolución do vocabulario latino ó das linguas románicas.

Así mesmo, preténdese que o alumno recoñeza o influxo que exerceu o modo de vida dos antigos romanos sobre o mundo actual, o que foron o espírito cívico e a moral dos antigos por contraste co modo de entende-la liberdade dos modernos.

Obxectivos

1. Recoñece-la pervivencia da cultura romana na literatura e nas artes plásticas e visuais.
2. Coñece-la orixe e evolución das linguas románicas.
3. Identifica-la etimoloxía e coñece-lo significado das palabras de orixe grecolatina da lingua propia, tanto do léxico común como do vocabulario culto e da terminoloxía científica e técnica.
4. Mellora-la comprensión lectora.
5. Internarse nos procedementos de formación do léxico latino, derivación e composición para entender mellor os das linguas actuais, derivadas ou non do latín.
6. Comprender de maneira correcta o significado dos latinismos e expresións latinas que se incorporaron á lingua falada e á linguaxe culta.
7. Afondar na análise da lingua propia a través da comparación co latín, modelo de lingua flexiva.
8. Asimilar con maior facilidade estruturas doutras linguas con vistas á súa aprendizaxe.
9. Valora-la achega do mundo clásico ó noso patrimonio.

Contidos

1. Mundo clásico e mundo moderno.—A lingua latina como transmisora de cultura. Institucións e vida cotiá dos romanos e o seu reflexo no mundo moderno. A mitoloxía como fonte de inspiración na literatura e nas artes plásticas.

2. O latín na historia.—Orixes do latín. Latín clásico e latín vulgar. A formación das linguas románicas. A influencia do latín nas linguas modernas non derivadas del.

3. Sistema do léxico.—Principais procedementos de formación do léxico grecolatino e a súa continuidade nas linguas románicas. Etimoloxía do vocabulario científico e técnico: termos patrimoniais, helenismos e lati-

nismos na lingua científica. Locucións latinas incorporadas ás linguas modernas.

4. Sistema da lingua. Elementos básicos da lingua latina.—Alfabeto e pronunciación do latín. Introducción xeral á morfoloxía: morfema e palabra. As clases de palabras. O latín como lingua flexiva en comparación con linguas doutra tipoloxía. Presentación da flexión nominal e pronominal en latín. Os casos e os seus principais valores. Preposicións máis usuais. Presentación da flexión verbal latina. A concordancia e a orde de palabras en latín: comparación cos da nosas linguas. Estructuras oracionais básicas. Nexos máis frecuentes.

Criterios de avaliación

1. Sinalar elementos clásicos en obras literarias, plásticas e visuais.
2. Comparar elementos lingüísticos de orixe común en linguas diversas.
3. Explica-la evolución de palabras latinas ata chegar á forma que presentan nas linguas obxecto de comparación.
4. Formar familias de palabras aplicando os mecanismos de derivación e composición.
5. Constata-la existencia dun vocabulario culto internacional de orixe grecolatina.
6. Coñece-la etimoloxía de elementos léxicos propios da lingua científica e técnica deducindo o seu significado.
7. Localizar palabras e locucións latinas incorporadas ás linguas coñecidas polo alumno e explica-lo seu significado.
8. Identificar elementos morfolóxicos e estruturas sintácticas elementais da lingua latina.
9. Comparar elementos morfolóxicos do latín cos da lingua propia.
10. Traducir frases sinxelas do latín á lingua de uso do alumno e viceversa.

ANEXO II

Horario escolar correspondente ás ensinanzas comúns para a educación secundaria obrigatoria

Materias	Primeiro curso — Horas	Segundo curso — Horas
Ciencias da natureza	70	70
Educación física	35	35
Educación plástica	35	—
Xeografía e historia	70	70
Lingua castelá e literatura	140	105
Lingua estranxeira	105	105
Matemáticas	105	70
Música	—	35
Tecnoloxía	55	70
Sociedade, cultura e relixión	35	70
Total	650	630

	Terceiro curso	Horas	Cuarto curso	Horas
Materias comúns.	Bioloxía e xeoloxía	45	Ética	35
	Cultura clásica	35	Educación física	35
	Educación física	35	Xeografía e historia	90
	Xeografía e historia	70	Lingua castelá e literatura	105
	Lingua castelá e literatura	140	Lingua estranxeira	135
	Lingua estranxeira	105	Sociedade, cultura y relixión	70
	Sociedade, cultura y relixión	35		
Materias específicas.	Matemáticas (A/B)	80	Matemáticas (A/B)	80
	Dúas materias (cada unha 70 horas).	140	Dúas materias (cada unha 70 horas).	140
Total		685		690

De acordo co establecido no artigo oitavo, punto 2, da Lei orgánica 10/2002, do 23 de decembro, de calidade da educación, as comunidades autónomas que teñan, xunto coa lingua castelá, outra lingua oficial, disporán para a organización das ensinanzas da dita lingua do dez por cento do horario escolar total que se deriva do presente anexo. En todo caso, o horario escolar correspondente ás ensinanzas comúns da lingua castelá e literatura será, como mínimo, de 3 horas semanais para cada curso.

ANEXO III

Horario escolar correspondente ás ensinanzas comúns para os programas de iniciación profesional

Ámbitos/módulos	Primeiro curso	Segundo curso
	Horas	Horas
Social e lingüístico	123	70
Científico e matemático	123	70
Lingua estranxeira	70	70
Educación física	35	—
Sociedade, cultura e relixión	35	35
Módulos de formación profesional ..	314	420
Total	700	665

ANEXO III

ENSINANZAS COMÚNS CORRESPONDENTES Á FORMACIÓN BÁSICA DOS PROGRAMAS DE INICIACIÓN PROFESIONAL

Educación secundaria obrigatoria

PROGRAMAS DE INICIACIÓN PROFESIONAL

Ámbito social e lingüístico

Introducción

Realizouse unha selección de contidos básicos, pero fundamentais, para ofrecer unha formación xeral que lles permita ós alumnos que cursen estes programas alcanzaren as capacidades básicas da etapa, e así obteñan o título de graduado en educación secundaria obrigatoria. A finalidade é abrílles vías de integración na vida activa.

Os contidos deste ámbito enúncianse de forma xeral, de maneira que sexa o profesor quen determine o grao de afondamento con que se deban abordar, en función das características dos seus alumnos. Débese potenciar, ante todo, o uso da lingua para desenvolve-las capa-

cidade básicas de comprensión e expresión oral e escrita. Con este obxectivo farase especial fincapé na expresión escrita, así como na comprensión de diversos textos, pois ámbolos aspectos son a base para continuar un proceso de aprendizaxe ó longo da vida.

A didáctica deste ámbito deberá formularse de forma esencialmente práctica e con estratexias individualizadas, tendo en conta as particularidades dos alumnos ós que van dirixidos estes programas. De aí que sexa esencial partir das súas necesidades e nivel de coñecementos.

Obxectivos

1. Utilizar e interpretar imaxes e representacións cartográficas, con especial atención ó territorio español.
2. Identificar e localizar no tempo os procesos e acontecementos máis relevantes da historia de España.
3. Desenvolve-la comprensión lectora como forma de adquisición de novos coñecementos, de autoaprendizaxe e de enriquecemento persoal.
4. Utiliza-la lingua para expresarse oralmente e por escrito da forma máis adecuada ás situacións cotiás de comunicación.
5. Ser capaces de recoñecer e utiliza-los tipos de textos básicos.
6. Coñecer e usa-las normas lingüísticas básicas, especialmente as ortográficas.
7. Recoñece-las características dos diferentes xéneros literarios.
8. Localiza-las linguas constitucionais distintas do castelán.
9. Manexa-los procesadores de textos e utiliza-los medios informáticos complementarios.
10. Comprender como un valor obxectivo a preparación práctica, previa ó inicio da vida laboral.
11. Potenciar como valores positivos o esforzo persoal e a autoestima no propio proceso de aprendizaxe.

Primeiro curso

Contidos de xeografía

Os espazos xeográficos.

1. Espacios xeográficos e actividades económicas. Sectores de produción.
2. O espazo xeográfico español.
3. As rexións naturais de España e as comunidades autónomas.
4. A poboación española.
5. Os grandes conxuntos socioeconómicos de Europa e do mundo.

Cráterios de avaliación de xeografía

1. Utilizar información de fontes básicas variadas sobre temas xeográficos. Consultar fontes e bases de datos aproveitando as posibilidades das tecnoloxías da información.
2. Coñece-las características físicas das rexións naturais españolas e a organización político-administrativa do Estado español.
3. Localiza-las grandes áreas económicas e culturais do mundo e coñece-las características básicas da Unión Europea.

Contidos de lingua castelá e literatura

- I. Comunicación oral e escrita.
 1. Mensaxes orais e a súa produción.
 2. Mensaxes orais e a súa comprensión.
 3. Textos escritos da vida cotiá e a súa produción.
 4. Textos literarios breves e a súa comprensión.
 5. Textos periodísticos e a súa comprensión.
 6. Busca de información en novos soportes: CD ROM, internet, etc.
 7. Tratamento informático de textos.
- II. Estudio da lingua.
 1. Normas ortográficas.
 2. Concordancia e a súa utilización nos textos.
 3. Vocabulario I. Utilización do vocabulario adecuado segundo os tipos de texto.

III. Literatura.

1. Os xéneros literarios e as súas características básicas.
2. A literatura medieval. Lectura e comprensión de textos significativos.
3. A literatura do Século de Ouro. Lectura e comprensión de textos representativos.

Cráterios de avaliación de lingua castelá e literatura

1. Producir con corrección textos orais sinxelos.
2. Escribir con corrección textos breves.
3. Capta-las ideas esenciais de textos escritos e orais.
4. Identifica-lo xénero ó que pertencen os textos literarios.
5. Utiliza-las tecnoloxías da información e a comunicación.

Segundo curso

Contidos de historia

- I. A Idade Moderna.
 1. O nacemento dos estados modernos en Europa. Os Reis Católicos e a expansión española.
 2. Arte e cultura da época.
- II. A Idade Contemporánea.
 1. A Revolución Francesa.
 2. A Revolución Industrial.
- III. O século XX.
 1. As grandes transformacións do século XX.
 2. Construcción da Unión Europea.
 3. A transición española e a Constitución de 1978.
 4. Os dereitos humanos e os valores democráticos.

Cráterios de avaliación de historia

1. Coñece-los acontecementos históricos máis relevantes da Idade Moderna.
2. Coñece-la Revolución Industrial e as súas consecuencias.
3. Situar cronolóxicamente e xeograficamente os grandes conflitos que tiveron lugar no século XX.
4. Entende-la estrutura e os principios dos sistemas democráticos, como forma de organización política en España e no mundo occidental.

Contidos de lingua castelá e literatura

- I. Comunicación oral e escrita.
 1. Comprensión dos textos máis usuais nos medios de comunicación.
 2. Comprensión de textos literarios sinxelos.
 3. Producción oral e escrita de textos relacionados co ámbito persoal e profesional.
 4. Tratamento informático de textos.
- II. Estudio da lingua.
 1. Normas ortográficas II.
 2. Composición de textos: nexos máis usuais.
 3. Estructura básica dun texto.
 4. Vocabulario II. Adquisición do vocabulario específico do ámbito profesional do alumno.

III. Literatura.

Principais autores da literatura española e universal dos séculos XVIII, XIX e XX.

Cráterios de avaliación de lingua castelá e literatura

1. Comprender textos procedentes dos medios de comunicación.
2. Expresar con corrección textos orais do ámbito persoal e profesional.
3. Capta-las ideas esenciais de diferentes tipos de textos orais e escritos.
4. Estructurar textos con vocabulario adecuado á temática e tipoloxía deles.
5. Resumir textos, captando as ideas principais.
6. Coñece-los principais autores e obras da literatura dos séculos XVIII, XIX e XX.
7. Manexa-los procesadores de textos e aplícalos a traballos sinxelos. Utiliza-las tecnoloxías da información e a comunicación.

Educación secundaria obrigatoria

PROGRAMAS DE INICIACIÓN PROFESIONAL

Ámbito científico e matemático

Introducción

Realizouse unha selección de contidos básicos para alcanzar unha formación xeral que permita obter o título de graduado en educación secundaria obrigatoria, o cal facilitará, pola súa vez, a integración dos alumnos na vida activa na sociedade. Este currículo proporciónalles ós escolares unha formación matemática básica, mediante a adquisición de destrezas numéricas e o desenvolvemento de competencias xeométricas de carácter elemental que lles permitan responder ás esixencias da súa actividade laboral.

Tamén se seleccionaron uns contidos de bioloxía e xeoloxía, e de física e química que ofrezan respostas ós alumnos con actitudes e intereses diversos que quei-

ran incorporarse ó mundo laboral ou desexen cursar ciclos formativos.

Os contidos dos cursos primeiro e segundo do ámbito científico e matemático teñen por obxectivo un desenvolvemento máis práctico, experimental e operacional dos coñecementos básicos de cada materia. A aprendizaxe propónse de forma esencialmente práctica a partir das aplicacións habituais na vida real, tendo sempre en conta as características dos alumnos.

Obxectivos

1. Incorporar á linguaxe e modos de argumentación habituais as formas elementais de expresión científico-matemática co fin de comunicarse de maneira clara, concisa e precisa.

2. Utilizar técnicas sinxelas e autónomas de recollida de datos, familiarizándose coas que proporcionan as tecnoloxías da información e a comunicación, para obter información sobre fenómenos e situacións diversas.

3. Participar na realización de actividades científicas elementais e na resolución de problemas sinxelos.

4. Utiliza-los coñecementos adquiridos no medio natural e comprender e analiza-lo mundo físico que nos rodea.

5. Adquirir coñecementos sobre o funcionamento do organismo humano para desenvolver e afianzar hábitos de coidado e saúde corporal.

6. Coñecer e utiliza-las habilidades matemáticas básicas para resolver problemas da vida cotiá.

7. Recoñecer e valora-las achegas da ciencia, para a mellora das condicións de vida dos seres humanos e, en especial, os novos avances do século XX.

8. Asumir como un valor obxectivo a preparación práctica, previa ó inicio da vida laboral, como continuación dos estudos realizados con anterioridade.

9. Potenciar como valores positivos o esforzo persoal e a autoestima no propio proceso de aprendizaxe.

Primeiro curso

Contidos de bioloxía e xeoloxía

I. Rochas e minerais.

Os minerais.

1. Concepto de mineral.

2. Minerais máis abundantes na codia terrestre.

3. Principais minerais de interese económico. As súas aplicacións.

As rochas.

1. Concepto de rocha.

2. Aplicacións de interese industrial e económico dos distintos tipos de rochas.

II. Anatomía e fisioloxía humana.

O ser humano como ser vivo pluricelular.

1. A célula, tecidos, órganos e aparellos.

2. O concepto de organismo pluricelular.

3. O concepto de saúde e o de enfermidade.

4. Principais axentes causantes de enfermidades infecciosas. A loita contra as ditas enfermidades.

5. Enfermidades non infecciosas. Causas, remedios e prevencións.

6. O transplante de órganos. Implicacións éticas e sociais.

Nutrición e saúde.

1. Concepto de nutrición. Dietas saudables e equilibradas. Prevención das enfermidades provocadas pola malnutrición.

2. A conservación, manipulación e comercialización dos alimentos. Os alimentos transxénicos.

Os aparellos do corpo humano.

1. Os aparellos: dixestivo, respiratorio, circulatorio e excretor.

2. O aparello locomotor.

3. Hábitos saudables. Enfermidades máis frecuentes en cada un deles.

O sistema nervioso.

1. Funcionamento xeral do sistema nervioso.

2. Os receptores sensitivos.

3. Os actos involuntarios e os actos voluntarios.

4. Procesos dexenerativos do cerebro.

5. O control interno do organismo. O sistema endócrino.

A reprodución humana.

1. O aparello reprodutor. Funcionamento.

2. Fecundación. Embarazo e parto. Métodos anti-conceptivos.

3. Novos avances en reprodución e a súa valoración ética e social.

Criterios de avaliación de bioloxía e xeoloxía

1. Diferenciar entre mineral e rocha.

2. Comprende-lo valor de minerais e rochas para os diferentes sectores de produción.

3. Describi-la morfoloxía celular e explica-lo funcionamento dos órganos máis importantes.

4. Explica-los procesos fundamentais dos aparellos do corpo humano.

5. Explica-lo funcionamento do sistema nervioso ante diferentes estímulos e do endócrino.

6. Localiza-los principais ósos e músculos que integran o aparello locomotor.

Contidos de matemáticas

I. Aritmética e álgebra.

1. Números racionais. Xerarquía das operacións elementais e uso da paréntese. Existencia de números irracionais.

2. Erros absoluto e relativo.

3. Resolución alxebrica da ecuación de primeiro grao.

4. Métodos de resolución de sistemas sinxelos de ecuacións lineais 2×2 .

II. Xeometría.

1. Translacións, xiros e simetrías no plano.

2. Polígonos semellantes. Poliedros regulares.

3. Cálculo de áreas e volumes.

III. Estatística e probabilidade.

1. Caracteres e variables estatísticos. Poboación e mostrás.

2. Frecuencias. Gráficos estatísticos.

3. Parámetros estatísticos.

4. Formas de contar.

5. A probabilidade. Cálculo de probabilidades.

Criterios de avaliación de matemáticas

1. Aplicar correctamente a xerarquía operacional e o uso da paréntese e dos signos na resolución de exercicios e problemas.

2. Coñecer e utiliza-los conceptos de aproximación, precisión e erro.

3. Formular ecuacións e sistemas relacionando as variables dun problema e resolvelos utilizando técnicas de procedementos numérico e alxebraico.

4. Recoñecer e expresar figuras xeométricas, os seus elementos máis notables e identificar posibles semellanzas e relacións.

5. Utilizar técnicas de composición, descomposición, simetrías e desenvolvemento de figuras para calcular áreas e volumes.

6. Presentar e interpretar informacións estatísticas tendo en conta a adecuación das representacións gráficas.

7. Resolver problemas sinxelos de probabilidades en situacións próximas ó alumno.

Segundo curso

Contidos de física e química

I. Introducción ó método científico.

Medida de magnitudes. Sistema internacional de unidades.

II. Estructura e diversidade da materia.

A materia, elementos e compostos.

1. Propiedades xerais da materia: definición de superficie, volume, masa e densidade.

2. Estados da materia: sólido, líquido e gasoso. A súa relación coa temperatura. Temperatura de fusión e ebulición dunha substancia.

3. Substancias puras e mesturas. Métodos de separación das mesturas.

4. Concepto de disolución; expresión da concentración % en peso, % en volume, gr / l.

Átomos e moléculas.

1. Estructura atómica, partículas constituíntes do átomo. Elementos químicos.

2. Moléculas.

As reaccións químicas.

Reaccións de oxidación e de combustión.

A química na sociedade.

1. A auga. Características físicas e químicas. Tipos de augas. Contaminación e potabilización.

2. A química e a saúde: medicamentos.

3. Fertilizantes, insecticidas, herbicidas.

4. Avances da química para mellora-la calidade de vida no ámbito doméstico e social.

III. Forzas e movemento.

Iniciación ó estudo do movemento.

1. Movemento. Velocidade e aceleración.

As forzas e o seu equilibrio.

1. Interaccións entre os corpos: forzas.

2. Forza gravitatoria. Peso dos corpos.

Traballo, enerxía e calor.

1. Traballo mecánico. Aplicación a máquinas e ferramentas.

2. Potencia. Enerxía mecánica.

3. Calor e temperatura. Termómetros.

4. Fontes de enerxía. Degradación da enerxía.

A corrente eléctrica.

1. Natureza eléctrica da materia. Cargas eléctricas e a súa interacción.

2. Corrente eléctrica. Conductores e illantes.

3. Circuitos eléctricos sinxelos. A electricidade no fogar.

Criterios de avaliación de física e química

1. Manexo de instrumentos de medida sinxelos: balanza, probeta, bureta, termómetro. Coñecer e aplicar as unidades do S.I.

2. Diferenciar entre substancias puras e mesturas.

3. Diferenciar os tres estados da materia en función das súas propiedades xerais.

4. Diferenciar entre átomos e moléculas.

5. Explica os procesos de oxidación e combustión, analizando a súa incidencia no ambiente e a súa prevención.

6. Coñece as características da auga, as súas propiedades, a súa clasificación e purificación.

7. Realizar correctamente medidas de lonxitude, tempo, masa e volume, empregando os aparellos de medida.

8. Coñece os conceptos de velocidade e aceleración.

9. Identifica as forzas que actúan sobre un corpo.

10. Indica os compoñentes básicos dun circuito.

Contidos de matemáticas

I. Aritmética e álgebra.

1. Significado e uso dos diferentes tipos de números. Expresións decimais. Notación científica.

2. Operacións con números aproximados. Utilización da calculadora.

3. Razóns e proporcións. Porcentaxes. Repartos proporcionais.

4. Sistema de medidas. Sistema Métrico Decimal. Conversións.

5. Ecuacións de primeiro e segundo grao. Sistemas de ecuacións lineais con dúas incógnitas.

II. Xeometría.

1. Triángulos rectángulos semellantes.

2. Manexo e utilización do compás en planos e mapas.

3. Determinacións de ángulos, perímetros, áreas e volumes.

III. Funcións e gráficas.

1. Dependencia entre variables. Táboas, fórmulas e gráficas.

2. Fenómenos e gráficas de proporcionalidade directa e inversa. Aplicacións a operacións económicas e financeiras máis frecuentes na vida cotiá.

IV. Estatística.

1. Táboas e diagramas de frecuencias. Parámetros estatísticos.

2. Nubes de puntos. Utilización da calculadora científica.

Criterios de avaliación de matemáticas

1. Utiliza os números racionais e irracionais para presentar e intercambiar información e resolver problemas sinxelos do seu contorno, desenvolvendo o cálculo aproximado utilizando a calculadora.

2. Saber aplicar os coñecementos matemáticos adquiridos para interpretar e valorar información de prensa e cubrir documentos oficiais ou bancarios.

3. Recoñece as regularidades que presentan series numéricas sinxelas e resolver problemas referentes a aritmética comercial.

4. Utiliza as ecuacións e os sistemas para facilitar a formulación e resolución de problemas da vida real interpretando a solución obtida dentro do contexto do problema.

5. Descubri-la existencia de relacións entre pares de valores correspondentes a dúas magnitudes en situacións concretas utilizando a terminoloxía adecuada.

6. Utilizar técnicas de composición, descomposición, simetrías e desenvolvemento de figuras para calcular proporcionalidades, lonxitudes, áreas e volumes.

7. Presentar e interpretar informacións estatísticas tendo en conta a adecuación das representacións gráficas e a representatividade das mostras utilizadas.

Educación secundaria obrigatoria

PROGRAMAS DE INICIACIÓN PROFESIONAL

Ámbito de lingua estranxeira

Introducción

O coñecemento dunha ou máis linguas estranxeiras é imprescindible hoxe en día para a inserción no mundo laboral e para a comunicación en xeral.

A integración do noso país na Unión Europea fai necesario o coñecemento de diferentes linguas para facilitar os intercambios entre os distintos estados membros.

Na elaboración deste currículo tivéronse en conta os conceptos elementais de comunicación. Con eles preténdese que os alumnos desenvolvan as capacidades básicas establecidas para a etapa e así obte-lo título de graduado en educación secundaria obrigatoria, o que lles permitirá ós alumnos que cursen estes programas integrarse con facilidade na vida laboral.

A aprendizaxe das linguas estranxeiras debe formularse sempre dun modo práctico e tendo en conta as características e necesidades de coñecementos e intereses destes alumnos. Co fin de aplica-la metodoloxía adecuada, será necesario coñece-lo nivel de coñecementos en que se encontran inicialmente e os seus diferentes ritmos e estilos de aprendizaxe.

Obxectivos

1. Desenvolver destrezas de comunicación co fin de poder expresarse en contextos persoais, familiares ou profesionais.

2. Comprender e escribir textos breves e sinxelos.

3. Transferir ó coñecemento da lingua estranxeira as estratexias adquiridas na lingua materna.

4. Emprega-las tecnoloxías da información e da comunicación co fin de poder aprender unha lingua estranxeira de forma individualizada.

5. Aprecia-lo valor da lingua estranxeira como un medio de comunicación no mundo profesional.

6. Comprender como un valor obxectivo a preparación práctica, previa ó inicio da vida laboral como continuación dos estudos anteriores.

7. Potenciar como valores positivos o esforzo persoal e a autoestima no propio proceso de aprendizaxe.

Primeiro curso

Contidos

I. Habilidades de comunicación.

1. Comprensión de textos orais sinxelos.

2. Transmisión oral de información a outras persoas.

3. Comprensión das ideas principais e secundarias en textos escritos.

4. Produción de textos escritos relacionados coa vida cotiá e o ámbito profesional.

II. Reflexión sobre a lingua.

A) Funcións da linguaxe.

1. Información cotiá.

Identificar/se.

Presentarse e presentar a outros.

Afirmar e negar.

Informar sobre un feito.

Describir.

2. Ofrecementos.

Ofrecer algo.

Ofrecer axuda.

3. Peticións.

Pedir permiso.

Pedir axuda.

Pedir e dar instrucións.

Pedir información.

Pedir algo.

Dar instrucións.

4. Relacións interpersoais.

Saudar.

Despedirse.

Agradecer.

Pedir desculpas.

Atrae-la atención.

Interesarse por alguén / algo.

Aceptar unha invitación.

Declinar unha invitación.

Felicitar.

5. Expresións de sentimentos e estados de ánimo.

Expresar alegría ou satisfacción.

Expresar tristeza.

Expresar preferencia.

Expresar dúbida ou descoñecemento.

B) Vocabulario.

1. Uso do vocabulario específico sobre os temas tratados.

2. Fórmulas e expresións cotiás.

C) Gramática.

1. Pronomes persoais, posesivos, demostrativos, interrogativos.

2. Adxectivos. Graos de comparación.

3. Adverbios. Graos de comparación.

4. Presente simple de indicativo.

5. Pasado simple e continuo (indicativo).

6. Pasado composto (indicativo).

7. Verbos modais.

8. Estructuras perifrásticas.

9. Fenómenos de concordancia.

D) Fonética.

1. Pronunciación de fonemas de especial dificultade.

2. Entoación e ritmo.

III. Aspectos sociais e culturais.

1. Valoración da lingua estranxeira como medio de comunicación.

2. A diversidade lingüística e cultural: principais elementos sociais e culturais.

Criterios de avaliación

I. Habilidades de comunicación.

1. Extrae-la idea principal e os detalles máis relevantes en mensaxes orais sinxelas.
2. Participar en conversacións breves, relativas a situacións coñecidas.
3. Extrae-la idea principal e os detalles máis relevantes de textos escritos.
4. Redactar textos sinxelos coherentes.

II. Reflexión sobre a lingua.

1. Usa-las distintas formas lingüísticas asociadas á función da linguaxe.
2. Emprega-los termos lingüísticos básicos para referirse ós elementos gramaticais, tanto nos procesos de uso como de reflexión sobre eles.

III. Aspectos sociais e culturais.

Aprecia-lo uso da lingua estranxeira como medio para establecer relacións con persoas doutros países, valorando o enriquecemento que supón comunicarse de forma aberta no mundo.

Segundo curso

Contidos

I. Habilidades de comunicación.

1. Comprende-la intención do falante ó emitir mensaxes orais.
2. Comprende-la intención do autor en textos escritos.
3. Producir textos orais e escritos coherentes e sinxelos.

II. Reflexión sobre a lingua.

A) Funcións da linguaxe.

1. Información cotiá.

Anunciar.
 Recordar algo a alguén.
 Expresar unha opinión.
 Asentir/disentir.
 Expresar acordo/desacordo.
 Rectificar.
 Formular hipóteses.
 Clasificar.

2. Ofrecementos e intencións.

Invitar.
 Ofrecerse a facer algo.
 Expresa-la intención de facer algo.
 Expresa-la vontade de facer algo.

3. Peticións e solicitudes.

Pedir opinión.
 Pedir que alguén faga algo.
 Pedir confirmación.
 Dar ordes.
 Prohibir/denegar.
 Permitir.
 Propor.
 Aconsellar.
 Alertar.

4. Relacións interpersoais.

Da-la benvida.
 Lamentar.
 Rexeitar.
 Aprobar.

5. Expresións de sentimento e estados de ánimo.

Expresar esperanza.
 Expresar decepción.
 Expresar aprecio/simpatía.
 Expresar desinterese.

B) Vocabulario.

1. Relacionado cos temas tratados.
2. Fórmulas e expresións cotiás.

C) Gramática.

1. Pronomes indefinidos, reflexivos e relativos.
2. Preposicións.
3. Expresións de futuro.
4. Modalidade dos verbos.
5. Expresión de condición, causa, finalidade, concesión e resultado.
6. Relacións temporais (anterioridade, posterioridade, simultaneidade).

D) Fonética.

Entoación e ritmo.

III. Aspectos sociais e culturais.

1. Elementos culturais e sociais das linguas estranxeiras.
2. Valoración da lingua estranxeira como medio de comunicación internacional.

Criterios de avaliación

I. Habilidades de comunicación.

1. Identifica-la información global e específica en textos orais e escritos breves sobre temas que resulten familiares ó alumno.
2. Participar en conversacións breves, relativas a situacións coñecidas, empregando unha linguaxe sinxela e incorporando expresións usuais nas relacións sociais.
3. Comprender textos curtos e sinxelos con apoio visual e aprende-lo manexo correcto do diccionario.
4. Producir textos escritos sinxelos que sexan comprensibles para o lector.

II. Reflexión sobre a lingua.

1. Manifestar na práctica o coñecemento dos aspectos formais da lingua estranxeira.
2. Establecer relacións entre funcións da linguaxe e estruturas lingüísticas.

III. Aspectos sociais e culturais.

1. Recoñecer elementos sociais e culturais en textos curtos e sinxelos e de temática próxima ó alumno.
2. Mostrar aprecio polas visións culturais distintas á propia e actitudes de respecto cara ós valores e comportamentos doutros pobos.

Educación secundaria obrigatoria

PROGRAMAS DE INICIACIÓN PROFESIONAL

Ámbito de educación física

Introducción

Na sociedade actual séntese, cada vez máis, a necesidade de incorporar á cultura e a educación aqueles coñecementos que se relacionan co corpo e a actividade motriz e contribúen á mellora da calidade de vida e ó desenvolvemento harmónico das persoas.

As orientacións educativas propias deste ámbito son:

Educación no coidado do corpo e da saúde.

Educación para a mellora corporal.

Educación para a mellora da forma física.

Educación para a utilización constructiva do ocio mediante a práctica de actividades deportivas individuais e colectivas.

O deporte, considerado como unha parte específica das conductas motrices, ten o valor social de se-la forma máis habitual de entender e practica-la actividade física no noso contexto social e cultural.

Non obstante, estes principios deberanse adaptar ás características, actitudes e intereses dos alumnos que cursen estes programas.

Obxectivos

1. Coñecer e valora-los efectos beneficiosos, riscos e contraindicacións que ten a práctica regular da actividade física para a saúde individual e colectiva.

2. Practicar, de forma habitual e sistemática, actividades físicas co fin de mellora-las condicións de saúde e calidade de vida.

3. Incrementa-las posibilidades de rendemento motor mediante o acondicionamento e mellora das capacidades físicas.

4. Realizar actividades físico-deportivas que teñan baixo impacto ambiental.

5. Realizar actividades deportivas cun nivel de autonomía aceptable na súa execución.

6. Coñecer e utilizar técnicas básicas de relaxación como medio para reducir desequilibrios e aliviar tensións producidas na vida cotiá.

7. Potenciar como valores positivos o esforzo persoal e a autoestima no propio proceso de aprendizaxe.

Contidos

I. Condición física e saúde.

1. A preparación muscular previa antes de realizar deporte. Características e efectos. Elaboración e posta en práctica de técnicas sinxelas de preparación muscular.

2. Capacidades físicas relacionadas coa saúde: resistencia muscular e flexibilidade. Tipos de exercicios.

3. Efectos do traballo de resistencia aeróbica e flexibilidade sobre o estado de saúde.

4. Recoñecemento do efecto positivo que a práctica de actividade física produce no organismo.

II. Habilidades específicas.

1.º Habilidades deportivas.

1. Realización de actividades de cooperación e de competición dirixidas á aprendizaxe dos fundamentos técnicos e tácticos dun deporte.

2. Práctica de actividades encamiñadas á aprendizaxe dun deporte individual ou de adversario.

3. Deportividade. Comportamento debido en espectáculos deportivos. Prevención da violencia no deporte.

2.º No medio natural.

1. Adquisición de técnicas básicas de orientación. Realización de percorridos de orientación aceptando as normas de seguridade e protección.

2. Exercicio do deporte individual e colectivo e respecto pola natureza e o ambiente.

3.º Ritmo e expresión.

1. Práctica dirixida á toma de conciencia dos distintos espazos utilizados en expresión corporal: espazo interior, espazo físico, espazo individual e espazo social.

2. A relaxación. Práctica de diversos métodos.

3. Participación e achega ó traballo en grupos.

Criterios de avaliación

1. Realizar exercicios de preparación muscular xerais e específicos adecuados.

2. Incrementa-las capacidades físicas de resistencia e flexibilidade respecto a si mesmo e ó contorno de referencia.

3. Analiza-los efectos duradeiros que son beneficiosos para a saúde do traballo de resistencia aeróbica e de flexibilidade.

4. Realizar actividades no medio natural que teñan como finalidade aprender a desenvolverse nel.

5. Coordina-las accións propias coas do equipo, participando adecuadamente no deporte elixido.

6. Resolver problemas de decisión xurdidos na realización de actividades deportivas.

Educación secundaria obrigatoria

PROGRAMAS DE INICIACIÓN PROFESIONAL

Ámbito de sociedade, cultura e relixión

Introducción

Dada a relevancia das manifestacións relixiosas no desenvolvemento da nosa propia cultura, a materia de sociedade, cultura e relixión deberá achegar ós alumnos unha formación que lles permita comprender e situarse no seu propio contorno.

Este currículo achega os elementos básicos para comprende-las claves de relixión desde as súas propias orixes. Aborda tamén os grandes fitos da súa evolución posterior, así como da influencia que tivo na cultura presente na nosa sociedade e na xeración de principios e valores sociais.

Esta síntese esencial deberá ser desenvolvida fundamentalmente cun acercamento metodolóxico experimental a partir dos fenómenos culturais de carácter relixioso que o alumno poida identificar adaptándose tanto á súa diversidade como ás súas actitudes e intereses.

Seleccionáronse uns contidos básicos de sociedade, cultura e relixión, que permitan desenvolve-las capacidades básicas establecidas para a etapa.

Obxectivos

1. Encadra-lo nacemento e desenvolvemento das relixións dentro da súa propia situación histórica.

2. Coñece-los feitos máis significativos das tres relixións que influíron na historia e a cultura de España.

3. Valora-las tradicións relixiosas e o patrimonio sociocultural que xerou.

4. Comprender como un valor obxectivo a preparación práctica, previa ó inicio da vida laboral.

5. Potenciar como valores positivos o esforzo persoal e a autoestima no propio proceso de aprendizaxe.

Primeiro curso

Contidos

1. O feito relixioso. Primeiras concepcións relixiosas: animismo, zoomorfismo, antropomorfismo.
2. O politeísmo. A relixión do antigo Exipto. Mitoloxía grecorromana.
3. Principais relixións de Asia: hinduísmo, budismo.
4. Monoteísmo: a Biblia como fonte das tres grandes relixións monoteístas.
5. O xudaísmo. Historia e relixión do pobo de Israel.
6. O cristianismo. Nacemento e expansión.
7. O islam. Nacemento e expansión.
8. As relacións do cristianismo, xudaísmo e o islam na Península Ibérica.

Criterios de avaliación

1. Identifica-la pervivencia das antigas relixións politeístas na nosa cultura.
2. Identifica-los momentos fundacionais das tres grandes relixións monoteístas arredor da experiencia dos fundadores que lles deron orixe.
3. Establece-las relacións entre o xudaísmo, o cristianismo e o islam ó longo da historia.
4. Valora-la influencia das tres relixións monoteístas na configuración da nosa propia historia e cultura.

Segundo curso

Contidos

1. Humanismo, reforma e contrarreforma.
2. Cristianismo, Ilustración e liberalismo.
3. Ciencia e relixión na Europa do século XIX.
4. Totalitarismo e relixión no século XX. A catástrofe moral dos totalitarismos.
5. Islam contemporáneo: tradicionalismo, reformismo e integristismo.
6. Xudaísmo: o establecemento do Estado de Israel. Tradición e modernidade.

Criterios de avaliación

1. Analiza-la evolución da historia do xudaísmo, do cristianismo e do islam desde o século XVI ata os nosos días.
2. Identifica-los conflitos entre o cristianismo e a modernidade durante os séculos XVII, XVIII e XIX.
3. Analizar e valora-la evolución do cristianismo en España.
4. Analiza-lo papel das diferenzas relixiosas e culturais estudadas no mantemento da paz ou no estalido de conflitos.

MINISTERIO DE SANIDADE E CONSUMO

13285 *REAL DECRETO 744/2003, do 20 de xuño, polo que se modifica o Real decreto 414/1996, do 1 de marzo, polo que se regulan os produtos sanitarios, en materia de clasificación de implantes mamarios. («BOE» 158, do 3-7-2003.)*

O Real decreto 414/1996, do 1 de marzo, polo que se regulan os produtos sanitarios, establece no seu

anexo IX as regras de clasificación de tales produtos. Este real decreto incorporou ó ordenamento xurídico nacional a Directiva 93/42/CEE do Consello, do 14 de xuño do 1993, relativa ós produtos sanitarios, a última modificación da cal se efectuou mediante a Directiva 2001/104/CE do Parlamento Europeo e do Consello, do 7 de decembro de 2001.

O citado Real decreto 414/1996 sufriu varias modificacións recollidas no Real decreto 2727/1998, do 18 de decembro, polo que se modifica o Real decreto 414/1996, do 1 de marzo, polo que se regulan os produtos sanitarios; no Real decreto 1662/2000, do 29 de setembro, sobre produtos sanitarios para diagnóstico, «in vitro», e no Real decreto 710/2002, do 19 de xullo, polo que se modifica o Real decreto 414/1996, do 1 de marzo, polo que se regulan os produtos sanitarios, no referente ós que incorporen derivados estables do sangue ou plasma humanos.

A Directiva 2003/12/CE da Comisión, do 3 de febreiro de 2003, sobre a nova clasificación dos implantes mamarios, no marco da Directiva 93/42/CEE, reclassifica os implantes mamarios de maneira que, malia as regras establecidas no anexo IX da citada Directiva 93/42/CEE, os devanditos implantes pasan de ser produtos sanitarios «clase IIb» a ser produtos sanitarios «clase III», categoría reservada ós produtos máis críticos.

Para incorporar ó ordenamento xurídico interno a citada Directiva 2003/12/CE, é preciso modifica-lo Real decreto 414/1996, do 1 de marzo, o que se efectúa mediante esta disposición.

Así mesmo, considerouse conveniente incluír entre as facultades de desenvolvemento atribuídas ó Ministerio de Sanidade e Consumo a de adopta-las disposicións que, en relación coa clasificación ou reclassificación dos produtos sanitarios ou a modificación ou adaptación, se é o caso, das regras de clasificación destes produtos, se adopten no nivel comunitario ou resulten aconsellables por razóns técnicas ou científicas.

Este real decreto dítase ó abeiro do disposto no artigo 149.1.16.^a da Constitución, e de acordo co establecido nos artigos 40.5, 95 e 110 da Lei 14/1986, do 25 de abril, xeral de sanidade, e nos artigos 1.3, 2.1 e disposición derradeira única da Lei 25/1990, do 20 de decembro, do medicamento.

Na elaboración desta disposición foron oídos os sectores afectados e as comunidades autónomas, e emitiu informe o Consello de Consumidores e Usuarios.

Na súa virtude, por proposta da ministra de Sanidade e Consumo, de acordo co Consello de Estado e logo de deliberación do Consello de Ministros na súa reunión do día 20 de xuño de 2003,

DISPÓN O:

Artigo único. *Modificación do Real decreto 414/1996, do 1 de marzo, polo que se regulan os produtos sanitarios.*

Introdúcense as seguintes modificacións no Real decreto 414/1996, do 1 de marzo, polo que se regulan os produtos sanitarios:

Un. Engádese unha disposición adicional décimo primeira, coa seguinte redacción:

«Disposición adicional décimo primeira. *Reclasificación de implantes mamarios.*

Malia as regras establecidas no anexo IX deste real decreto, os implantes mamarios reclassifícanse como produtos sanitarios incluídos na clase III.»